

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

η.μ.σ.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**Η συμβολή του ΑΠΘ στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης και στον
ορισμό της ως δημιουργική πόλη.**

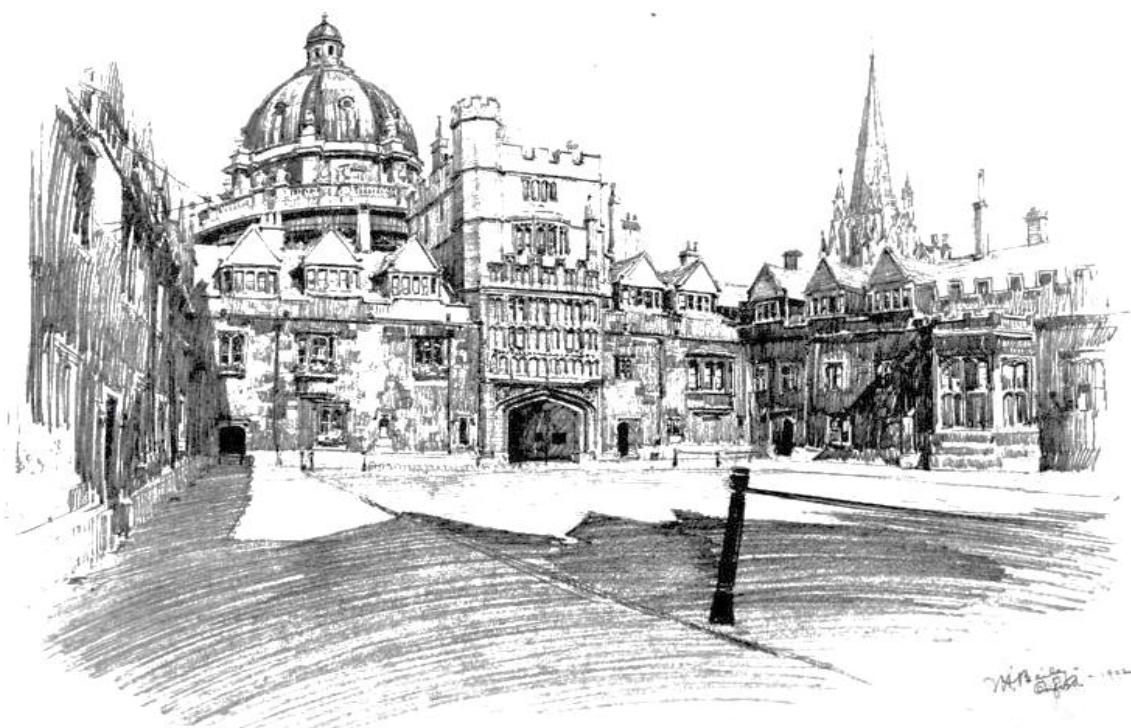
Ελευθερία Φυτοπούλου

Επιβλέπων: κ. Κυρίτσης Ιωάννης

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2018

	Περιεχόμενα	Σελ.
	Περίληψη	3
	Abstract	4
	Εισαγωγή	5
A.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
1.	Η έννοια του μητροπολιτικού πανεπιστημίου	7
1.1	Εισαγωγικά	7
1.2	Η γένεση του μητροπολιτικού πανεπιστημίου	9
1.3	Βασικά χαρακτηριστικά ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου	12
1.4	Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο τον 21ο αι.	17
2.	Η έννοια της δημιουργικής πόλης	23
2.1	Εισαγωγικά	23
2.2	Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας της δημιουργικότητας	23
2.3	Το περιεχόμενο της δημιουργικότητας	25
2.3.1	Δημιουργική οικονομία (<i>creative economy</i>)	28
2.3.2	Δημιουργικοί κλάδοι/βιομηχανίες (<i>creative industries</i>)	30
2.3.3	Δημιουργική τάξη (<i>creative class</i>)	31
2.3.4	Δημιουργική πόλη (<i>creative city</i>)	33
2.3.5	Δημιουργικότητα και ανάπτυξη	38
3.	Η σχέση μητροπολιτικού πανεπιστημίου και δημιουργικής πόλης	41
B.	ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
4	Το παράδειγμα του ΑΠΘ	44
4.1	Η φυσιολογία του ΑΠΘ	44
4.2.α	Σύντομη ιστορική αναδρομή	45
4.2.β	Η δομή του ΑΠΘ, η οργάνωση και η λειτουργία του	47
4.3	Το ΑΠΘ ως μητροπολιτικό πανεπιστήμιο	48
5	Η συμβολή του ΑΠΘ στην ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε δημιουργική πόλη	67
5.1	Ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας	67
5.2	Επένδυση στον τομέα του πολιτισμού	73
5.3	Επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό	77

5.4	Θεσσαλονίκη: μια δημιουργική πόλη;	85
6	Συμπεράσματα-Προτάσεις	90
	Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση	94
	Βιβλιογραφία Ελληνόγλωσση	98
	Παράρτημα 1	100
	Παράρτημα 2	103

Εικόνα 1: Brasenose College, Oxford by Vernon Howe Bailey(1902). Φωτογραφική αναπαραγωγή μολύβι και χαρτί από το στούντιο. (<http://www.victorianweb.org/painting/bailey/2.html>) (Baldry, A. L. 1904.)

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να προσεγγίσει την έννοια Πανεπιστημίου και δει του μητροπολιτικού πανεπιστημίου και της δημιουργικής πόλης, διερευνώντας τη σχέση που τις συνδέει μέσα από την ακαδημαϊκή συζήτηση αλλά και την εξέταση του παραδείγματος του ΑΠΘ. Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο αποτελεί ένα παράδειγμα για το πώς ένας εκπαιδευτικός θεσμός συμβιώνει και αλληλεπιδρά με την κοινωνία στην οποία ανήκει. Με τη σειρά της, η δημιουργική πόλη είναι η οικονομικά και κοινωνικά επιτυχημένη πόλη αλλά ταυτόχρονα και η πολιτιστικά δραστήρια, η οποία τα τελευταία χρόνια συνιστά ένα καινούργιο μοντέλο ανάπτυξης.

Τη θεωρητική αποσαφήνιση των παραπάνω εννοιών ακολουθεί η εξέταση του μητροπολιτικού χαρακτήρα του ΑΠΘ, με δεδομένα που αντλούνται από την ιστοσελίδα του. Με βάση αυτά, το ΑΠΘ παρά τις αδυναμίες του φαίνεται να πληροί τις περισσότερες προϋποθέσεις που θα επέτρεπαν έναν τέτοιο χαρακτηρισμό. Άμεσα εξαρτημένο από τη φυσιογνωμία του ΑΠΘ είναι και το βασικό ερώτημα της παρούσας έρευνας, που συνοψίζεται στο πώς το πανεπιστήμιο μπορεί να συμβάλει στον δημιουργικό μετασχηματισμό της πόλης. Υπόθεση εργασίας μας ήταν ότι ο μητροπολιτικός χαρακτήρας ενός πανεπιστημίου δεν αποτελεί εκέγγυο για τη δημιουργικότητα της πόλης στην οποία αυτό ανήκει. Η εξέταση της συμβολής του ΑΠΘ στους τομείς της καινοτομίας και του πολιτισμού αλλά και στην επένδυση στον ανθρώπινο παράγοντα, επιβεβαιώνει ότι, μολονότι η συνεισφορά του είναι πολύτιμη, δεν αρκεί για να καταστήσει την πόλη δημιουργική. Για τον σκοπό αυτό απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός και χάραξη συγκεκριμένων πολιτικών με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, καθώς και συνδυασμένη δράση όλων των φορέων.

Τέλος, με τη χρήση ερωτηματολογίου¹ διερευνήθηκαν και πραγματοποιήθηκε στατιστική μελέτη² των απόψεων των μελών ΔΕΠ του ΑΠΘ, των ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ, ΕΕΠ και Διοικητικών Υπαλλήλων του ΑΠΘ, των φοιτητών/τριών και των πολιτών, σχετικά με τα δύο προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας.

¹ Βλέπε Παράρτημα 1

² Βλέπε Παράρτημα 2

Abstract

The present study attempts to illuminate the concepts of ‘metropolitan university’ and ‘creative city’, as well as the relationship between them within the Greek framework, and by investigating the Aristotle University of Thessaloniki (AUTH) and the city of Thessaloniki. Metropolitan university is a socially involved institution of higher education, whose basic mission is to improve the region’s quality of life. Creative city, in its turn, constitutes a successful model of place development, reflecting a new planning paradigm for cities.

Our basic research hypothesis was that, even though a metropolitan university has a substantial impact on a city’s development, its contribution does not suffice for the city’s creative transformation. In more specific terms, and assuming that AUTH is a metropolitan university, the hypothesis was that the emergence of Thessaloniki as a creative city involves many more factors, except for the AUTH’s presence and function in the region.

The data are drawn from the AUTH’s web page and lead to the conclusion that the university meets most conditions for its characterization as (potential) metropolitan university. The collected evidence, regarding innovation, culture, and investment in the human factor, also shows that AUTH is a major factor in the sustainable development of the city. Yet, as already conducted research demonstrates, the city is in a transition point, and cannot be defined as creative, although it possesses characteristics of a creative city. Thus, the basic hypothesis is confirmed, supporting the view that the creative transformation of a city demands strategic planning and the collaboration of many agents.

Finally, with the use of a questionnaire, we investigated and carried out a statistical study of the views, of the Professors, the EDEP, ETEP, EEP and Administrative Staff members of the Aristotle University of Thessaloniki, students and citizens, on the two above-mentioned research questions of the present paper.

Εισαγωγή

Η εποχή που διανύουμε έχει δικαίως χαρακτηριστεί ως «εποχή των πόλεων», καθώς, λόγω των μεγάλων μεταβολών που συντελέστηκαν τους τελευταίους αιώνες σε οικονομικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και πολιτικό επίπεδο, πάνω από το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού έχει συγκεντρωθεί στις πόλεις -ποσοστό που αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω μέχρι το 2030, όταν περίπου 5 δισεκατομμύρια άνθρωποι θα ζουν σε αστικά κέντρα (UNFPA)³. Η παραδοσιακή μητρόπολη, δηλαδή το μεγάλο αστικό κέντρο του 19^{ου} και αρχών του 20^{ου} αι, έδωσε σταδιακά τη θέση της στη μητροπολιτική περιοχή, με αποτέλεσμα την εξάπλωση της αστικότητας και εκτός των ορίων της πόλης. Κοινό σημείο όλων αυτών των αλλαγών υπήρξε η αναβαθμισμένη σημασία της πόλης όχι μόνο ως τόπου κατοικίας και εργασίας αλλά και ως χώρου κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.

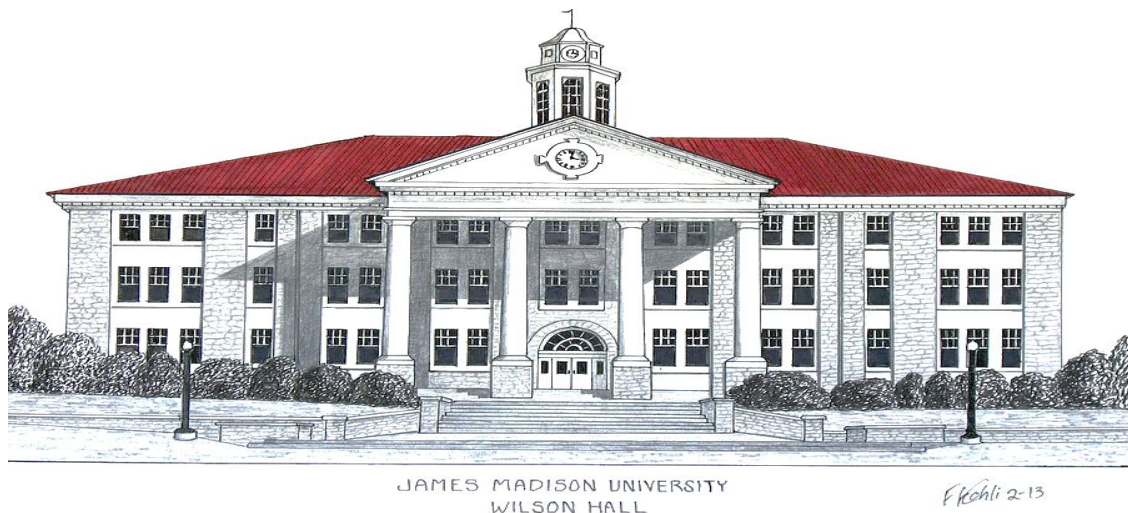
Οι ευρύτερες, ωστόσο, κοινωνικές αλλαγές που εξακολουθούσαν να λαμβάνουν χώρα (π.χ. αποβιομηχάνιση) είχαν ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα την παρακμή των πόλεων. Έτσι, από τη δεκαετία του '80 έγινε επιτακτική η ανάγκη ανάπλασης των πόλεων, η οποία δεν αφορούσε μόνο στον πολεοδομικό τους σχεδιασμό, αλλά και στην οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική τους διάσταση. Η έννοια της δημιουργικότητας και η εφαρμογή της στο πλαίσιο μιας πόλης ήρθε στο προσκήνιο. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία της δημιουργικής πόλης, που επιχειρεί να διαμορφώσει ένα πλαίσιο πολιτικών για την οικονομική και πολιτιστική αναβάθμιση των πόλεων, καθιστώντας τις οικονομικά και κοινωνικά επιτυχημένες, καθώς και πολιτιστικά δραστήριες, γνώρισε και γνωρίζει μεγάλη απήχηση. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η επιρροή που ασκεί στις πολιτικές και στρατηγικές που ακολουθούνται σε ένα πλήθος πόλεων, τόσο της Ευρώπης όσο και της Αμερικής.

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο αναδύθηκε και το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, ένας θεσμός με εμφανή προσανατολισμό στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή της. Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, παράλληλα με τους εκπαιδευτικούς στόχους, κλήθηκε να αντιμετωπίσει τα μείζονα αστικά προβλήματα, αναπτύσσοντας έναν σύνθετο ιστό σχέσεων με το περιβάλλον του. Η συμβιωτική σχέση πανεπιστημίου και πόλης λειτούργησε καταλυτικά σε σχέση με την άρση της απομόνωσης του πανεπιστημίου και την άμεση σύνδεσή του με τις ανάγκες της κοινωνίας.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να προσεγγίσει τις δύο αυτές έννοιες, του μητροπολιτικού πανεπιστημίου και της δημιουργικής πόλης, διερευνώντας τη σχέση που

³ UNFPA: United Nations Population Fund (<http://www.unfpa.org/urbanization>).

τις συνδέει μέσα από την ακαδημαϊκή συζήτηση, τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων που προέκυψαν από τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου αλλά και την εξέταση του παραδείγματος του ΑΠΘ. Ως προς το θεωρητικό μέρος, επιχειρείται η εννοιολογική αποσαφήνιση βασικών όρων, ενώ το εμπειρικό κομμάτι ξεκινά από την εξέταση του μητροπολιτικού χαρακτήρα του ΑΠΘ, μελετά τις απόψεις των φοιτητών, των μελών ΔΕΠ και των κατοίκων της Θεσσαλονίκης για τη συμβολή του σε διάφορες διαστάσεις ανάπτυξης της πόλης (καινοτομία, πολιτισμός, ανθρώπινο δυναμικό) και, τέλος, επιχειρεί να αξιολογήσει αυτή τη συμβολή σε σχέση με τον δημιουργικό ή μη χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης. Ταυτόχρονα, διατυπώνει έναν ευρύτερο προβληματισμό για τη σχέση των δύο εννοιών, που συνοψίζεται στο αν το ΑΠΘ, ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, ως θεσμός, αρκεί για τον μετασχηματισμό μιας πόλης σε δημιουργική. Η εργασία υιοθετεί την ποιοτική ανάλυση, ενώ το εμπειρικό της μέρος στηρίζεται σε στοιχεία, πληροφορίες και έρευνες που προκύπτουν από την συμπλήρωση ερωτηματολογίου και αντλούνται από την ιστοσελίδα του ΑΠΘ, στη βάση των οποίων στοιχειοθετείται ο χαρακτήρας και ο ρόλος του συγκεκριμένου πανεπιστημίου στην πόλη.

Εικόνα 2: Ζωγραφιά του Wilson Hall στην πανεπιστημιούπολη του James Madison στο Πανεπιστήμιο Harrisonburg, Βιρτζίνια Η.Π.Α (<http://fineartamerica.com/products/james-madison-university-frederic-kohli-greeting-card.html>)

Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Η έννοια του μητροπολιτικού πανεπιστημίου

1.1 Εισαγωγικά

Σύμφωνα με τον Hamilton (1999: 5) ο όρος ‘μητροπολιτικός’ αναφέρεται σε αστικούς οικισμούς που αποτελούνται από τουλάχιστον μία μεγάλη πόλη και αρκετές μικρότερες πόλεις και κωμοπόλεις, οι οποίες συνδέονται λόγω της γεωγραφικής γειτνίασης και της οικονομικής αλληλεξάρτησης. Αντιστοίχως, μητροπολιτικές περιοχές ή περιφέρειες είναι οι περιοχές που δεν περιλαμβάνουν κατ’ ανάγκη ένα μόνο αστικό κέντρο, αλλά μια συστάδα πόλεων, οι οποίες συνδέονται διοικητικά και οικονομικά με εσωτερικά δίκτυα και δομές. Οι μητροπολιτικές περιοχές συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού μιας χώρας, λειτουργούν ως κέντρα πολιτισμού και ψυχαγωγίας, προσφέρουν ποιότητα ζωής και εργασίας, χρησιμεύουν ως κόμβοι μεταφοράς και οικονομικής δραστηριότητας και κατευθύνουν την εθνική οικονομία (Martin 2010: 2). Αυτή η νέα πραγματικότητα της αστικής γεωγραφίας, αποτέλεσμα των αυξανόμενων ρυθμών αστικοποίησης των τελευταίων δεκαετιών, στηρίζεται στη χωρική οργάνωση και τη διακυβέρνηση που δίνει προτεραιότητα στην ίδια την πόλη.

Βεβαίως οι ρίζες των μητροπόλεων μπορούν να αναζητηθούν στον 19^ο αι., όταν με την εγκατάσταση των βιομηχανιών στα ήδη υπάρχοντα αστικά κέντρα πλήθος κόσμου συνέρρευσε στις πόλεις από την ύπαιθρο, οδηγώντας στη διόγκωσή τους. Τα ιστορικά τείχη των παλαιών πόλεων γκρεμίστηκαν και αναπτύχθηκαν οι περιοχές εκτός των τειχών, διευρύνοντας τις εμπορικές και οικονομικές δραστηριότητες της πόλης. Εκείνη την περίοδο σημειώθηκε πραγματική έκρηξη των πόλεων με τη μετάβαση από το ιστορικό τειχισμένο κέντρο στην πόλη-άστυ. Σε όλη την περίοδο της βιομηχανικής ανάπτυξης η πόλη παρέμεινε τόπος συγκέντρωσης και οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, κέντρο εξουσίας και πυρήνας συνοχής, με τον αγροτικό χώρο να υποτάσσεται στις ανάγκες της και να αποδιαιρθώνεται προς όφελός της. Αυτό, φυσικά, συνεπαγόταν και τον ευκρινή διαχωρισμό πόλης και υπαίθρου, σε επίπεδο όχι μόνο χωρικό αλλά και οικονομικό. Την ίδια αυτή περίοδο ορισμένες πόλεις αναπτύχθηκαν σε μεγαλύτερη έκταση σε σχέση με άλλες, ανέλαβαν περισσότερες λειτουργίες στο πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης και διαδραμάτισαν ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Αυτά τα μεγάλα αστικά κέντρα ονομάστηκαν μητροπόλεις και αποτέλεσαν πυρήνες της οικονομικής, κοινωνικής

και πολιτικής δομής της βιομηχανικής κοινωνίας του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα (Αίσωπος & Σημαιοφορίδης 1997)⁴.

Οι ρυθμοί αστικοποίησης, οι οποίοι αυξήθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, άρχισαν να υποχωρούν μετά την πετρελαϊκή κρίση του '73, όταν τα περισσότερα εργοστάσια μεταφέρθηκαν από τη μητρόπολη σε χώρες με φθηνότερα εργατικά χέρια, με αποτέλεσμα τη σταδιακή αποβιομηχανοποίηση και την πρόκληση μιας γενικότερης κρίσης (ανεργία, κοινωνική πόλωση) που οδήγησε εν τέλει και στη χωρική αποκέντρωση. Η χωρική αποκέντρωση, όμως, δεν σήμαινε επιστροφή στην υπαίθρο, αλλά επέκταση του αστικού τρόπου ζωής και έξω από τα διοικητικά όρια των αστικών περιοχών, δηλαδή αστικοποίηση της υπαίθρου. Ταυτόχρονα, πολλά μεγάλα αστικά κέντρα αναπτύχθηκαν ακόμη περισσότερο σε βάρος των μικρότερων πόλεων. Η ριζική αυτή αλλαγή στη δομή και την υπόσταση της κάποτε βιομηχανικής μητρόπολης -με άλλα λόγια η διάχυση και η εξάπλωση της αστικότητας και η δημιουργία περισσότερων του ενός κέντρων- έφερε το τέλος της μητρόπολης και την ανάδυση της 'μετάπολης' και των μητροπολιτικών περιοχών (Αίσωπος & Σημαιοφορίδης 1997)⁵.

Άρρηκτα συνδεδεμένο με την έννοια της μητροπολιτικής περιοχής είναι και το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο. Ωστόσο, μολονότι ο όρος 'μητροπολιτικό πανεπιστήμιο' παραπέμπει άμεσα στη συγκεκριμένη έννοια, η ίδρυση ενός πανεπιστημίου σε μια μητροπολιτική περιοχή δεν το καθιστά αυτομάτως μητροπολιτικό (Hathaway, Mulhollan & White 1995: 9). Όπως εύστοχα σχολιάζει ο Bonner (όπως παρατίθεται στον Grobman 1988: 4), το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο είναι ένας θεσμός που δεν βρίσκεται απλώς στην πόλη/ευρύτερη περιοχή αλλά ανήκει στην πόλη, υπό την έννοια του σαφούς προσανατολισμού του στις ανάγκες της τελευταίας.

Γενικότερα, η σχέση πανεπιστημίου και μητροπολιτικής περιοχής και, ιδίως, το είδος και η έκταση αυτής της συμβιωτικής σχέσης αποτελεί αντικείμενο συστηματικής έρευνας τα τελευταία είκοσι χρόνια. Πρόκειται για μια πολλαπλώς διαδραστική σχέση που αποκαλύπτεται σε ποικίλα επίπεδα, π.χ. οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό κλπ. (van der Wusten 1998: 4-5). Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο αποτελεί μια δεξαμενή ανθρώπινων, γνωστικών, ερευνητικών και τεχνικών πόρων, οι οποίοι προσφέρονται στην πόλη, προκειμένου αυτή να κατανοήσει βαθύτερα τα κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά φαινόμενα του αστικού της περιβάλλοντος (Dore 1990: 32). Ταυτόχρονα, η λειτουργία ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος επηρεάζεται από τις συνθήκες του τοπικού

⁴ Διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=93828>

⁵ Ο.π.

περιβάλλοντος, στο οποίο το ίδρυμα έχει την έδρα του. Πιο συγκεκριμένα, το περιβάλλον μπορεί να επιδράσει καθοριστικά στη φυσιογνωμία του μητροπολιτικού πανεπιστημίου, προωθώντας ή παρεμποδίζοντας τη λειτουργία του (Brownell 1995: 13). Υπό αυτή την έννοια, η σχέση πανεπιστημίου και πόλης είναι δυναμική και αμφίδρομη, καθώς το πανεπιστήμιο μπορεί να μετασχηματίσει την πόλη αλλά και να μετασχηματιστεί από αυτή (van der Wusten 1998: 6).

Η παραπάνω διαδραστική φιλοσοφία, όσον αφορά στη σχέση πανεπιστημίου και περιοχής στην οποία αυτό ανήκει, χαρακτηρίζει και διαπνέει τον θεσμό του μητροπολιτικού πανεπιστημίου, συνιστώντας το κυριότερο ίσως γνώρισμά του. Επομένως, δεν είναι αποκλειστικά η χωροθέτησή του, δηλαδή η χωροταξική του τοποθέτηση δίπλα σε μεγάλα αστικά κέντρα, ούτε η σύνθεση του φοιτητικού του πληθυσμού που το καθιστούν μητροπολιτικό (Hathaway, Mulhollan & White 1995: 9). Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο οφείλει να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του κέντρου της πόλης, οι οποίες δεν είναι ανεξάρτητες από αυτές της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής. Μία από αυτές είναι και ο μετασχηματισμός του, έτσι ώστε να μπορεί να αξιοποιεί τη μητροπολιτική περιοχή ως ζωντανό εργαστήριο (Hathaway, Mulhollan & White 1995: 11). Και φυσικά ο μετασχηματισμός αυτός είναι αποτέλεσμα της εξωστρέφειας του θεσμού, καθώς η εφαρμογή της έρευνας σε κοινότητες και πληθυσμούς εκτός των πυλών του πανεπιστημίου βελτιώνει ταυτόχρονα και την εντός των πυλών διδασκαλία και έρευνα (Ziegler 1990-91: 18).

1.2 Η γένεση του μητροπολιτικού πανεπιστημίου

Η αρχική σύλληψη του μοντέλου που αποκαλούμε ‘μητροπολιτικό πανεπιστήμιο’ ανάγεται στον 8ο και 9ο αι. μ.Χ. και ενσωματώνει πολλές από τις προγενέστερες αντιλήψεις για τα ιδρύματα της ανώτερης εκπαίδευσης. Από τον Αριστοτέλη μέχρι τον Humboldt, τον Thorstein Veblen, τον Abraham Flexner και τον Robert Hutchins ρητό καθήκον της εκπαίδευσης θεωρείται το να αποτελεί εφαλτήριο για την κοινωνική πνευματική ανάπτυξη (Lynton & Elman 1987, όπως παρατίθεται στους Seaberry & Davis 1997: 5-6). Από ιστορική αλλά και στρατηγική άποψη, τα πανεπιστήμια βρίσκονταν, ως επί το πλείστον, στην καρδιά των αστικών κέντρων και, όπως ήταν αναμενόμενο, αντανakλούσαν τις απαιτήσεις, τις ανάγκες, τις αξίες αλλά και τις προτεραιότητες της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας (Seaberry & Davis 1997: 6). Για παράδειγμα, τα πανεπιστήμια που ιδρύθηκαν

στο Σαλέρνο, το Παρίσι και την Οξφόρδη από τον 9ο έως τον 12^ο-13^ο αι., αν και έδιναν την εντύπωση της απομόνωσης και του περιορισμού, ανταποκρίνονταν πλήρως στις άμεσες ανάγκες της κοινωνίας -όπως προκύπτει από τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονταν σ' αυτά (νομική, θεολογία, ιατρική)- και δεν ασχολούνταν με την προώθηση της γνώσης ως αυτοσκοπού (Hathaway, Mulhollan & White 1990: 10).

Γι' αυτό και, υπό μία έννοια, η εμφάνιση του σύγχρονου μητροπολιτικού πανεπιστημίου αποτελεί επιστροφή σε προγενέστερες εποχές, όταν η σύνδεση με τις γύρω περιοχές ήταν καθοριστικής σημασίας και συμπεριλαμβανόταν στην αποστολή του ιδρύματος. Αναπαράγοντας το ιστορικό μοντέλο, τα μητροπολιτικά πανεπιστήμια κατέληξαν να έχουν ρόλο συστατικό, συνδέοντας την πανεπιστημιούπολη με το εμπόριο και την κοινωνία.

Ένα τέτοιο μοντέλο άρχισε να αναδύεται στην Αμερική⁶ στις αρχές του 1800. Πιθανόν η πιο γνωστή αμερικανική συμβολή στην ανάπτυξη των πανεπιστημίων ήταν η πρώτη νομοθετική πράξη του Morill το 1862, με την οποία η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ενίσχυσε οικονομικά τη δημιουργία των land-grant πανεπιστημίων (Hathaway, Mulhollan & White 1990). Πιο συγκεκριμένα, η συγκεκριμένη νομοθεσία παρείχε κονδύλια σε κάθε ομοσπονδιακό κράτος για τη διδασκαλία της γεωργίας και των μηχανικών τεχνών (Diner 2012: 62, πρβ. και Stocum 2001). Με τη νομοθετική πράξη του 1862 και όσες ακολούθησαν (δεύτερη πράξη του Morill το 1890) εξισώθηκαν οι δυνατότητες πρόσβασης στην ανώτερη εκπαίδευση, η οποία πλέον έγινε προσιτή στις γυναίκες, τους φοιτητές της εργατικής τάξης και τους κατοίκους απομονωμένων περιοχών (Seaberry & Davis 1997: 6). Τα νέα δημόσια πανεπιστήμια ανέλαβαν να βοηθήσουν το έθνος να αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα, δίνοντας έμφαση στους δύο παραπάνω βασικούς τομείς, τη γεωργία και τη μηχανική. Μάλιστα, η συνέχιση της ίδιας πολιτικής έκανε ακόμη πιο ρητή την 'πρακτική' σχέση ανάμεσα στα land-grant πανεπιστήμια και τη σύγχρονη κοινωνία (Hathaway, Mulhollan & White 1990: 6).

Έτσι, τα land-grant πανεπιστήμια αποτέλεσαν τα ιδρύματα που «εκδημοκράτισαν» την πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση, διεξήγαν επιστημονική έρευνα σχετική με τη γεωργική παραγωγή και βοήθησαν τον αγροτικό πληθυσμό να αξιοποιήσει αυτή τη γνώση προς όφελος της παραγωγικότητας. Με άλλα λόγια, αποτέλεσαν ένα μοναδικό παράδειγμα δέσμευσης της Αμερικανικής κοινωνίας στην εκπαιδευτική δημοκρατία,

⁶ Μολονότι μητροπολιτικά πανεπιστήμια υπάρχουν και στην Ευρώπη (London Metropolitan University, Manchester Metropolitan University, Budapest Metropolitan University), πολλά εκ των οποίων έχουν μακρά εκπαιδευτική ιστορία, το 'μητροπολιτικό πανεπιστήμιο' ως θεσμός, και μάλιστα με κρατική υποστήριξη, καθιερώνεται και γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση στην Αμερική (βλ. και <http://www.cumuonline.org/>). Γι' αυτό τον λόγο η ιστορική αναδρομή αναφέρεται στο αμερικανικό μοντέλο.

προσφέροντας ταυτόχρονα τρόπους για το πώς η ακαδημαϊκή έρευνα μπορεί να εφαρμοστεί για την υπηρεσία της χώρας και καταρρίπτοντας την αντίληψη ότι το πανεπιστήμιο πρέπει να είναι αποκομμένο από την κοινωνία (Diner 2012: 63).

Σημαντικό ρόλο, όμως, στη γένεση του μητροπολιτικού πανεπιστημίου έπαιξαν και οι συνολικότερες κοινωνικές αλλαγές που έλαβαν χώρα την ίδια περίοδο στην Αμερικανική ήπειρο. Η αστικοποίηση ήταν μία από αυτές, η οποία υποβοηθούμενη από την τεχνολογία (βλ. εφεύρεση αυτοκινήτου) είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μητροπόλεων (Bardo 1990: 37 αλλά και παραπάνω). Ο χώρος και η απόσταση νικήθηκαν και νέες επικράτειες για αστική εγκατάσταση αποκαλύφθηκαν, ενώ οι αμερικανικές πόλεις μεγάλωσαν και κυριάρχησαν στην εθνική ζωή (Brownell 1995: 14-15). Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η αστικοποίηση έλαβε νέα ώθηση, την ίδια ακριβώς στιγμή που και η ανώτερη εκπαίδευση μετασχηματιζόταν. Στα όρια των πόλεων έπρεπε πλέον να εγκατασταθούν οι βετεράνοι του πολέμου, οι οποίοι επιπλέον άρχισαν να συρρέουν στα πανεπιστήμια, προκειμένου να διασφαλίσουν το οικονομικό τους μέλλον. Όπως σχολιάζει ο Brownell (1995: 15), τα πρωτογενή συστατικά για τη διαμόρφωση του σύγχρονου μητροπολιτικού πανεπιστημίου ήταν ο μεγαλύτερος εκδημοκρατισμός της ανώτερης εκπαίδευσης, η ευρεία επέκταση της αστικής περιοχής λόγω της μετανάστευσης και η γενικότερη κρατική υποστήριξη αυτής της αποκεντρωτικής τάσης σε μια εποχή που τα κέντρα των πόλεων σταδιακά έφθιναν.

Έτσι ξεκίνησε μια περίοδος ραγδαίας ανάπτυξης ως προς τον αριθμό και το μέγεθος των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, που κλιμακώθηκε κατά τη δεκαετία του 60, όταν το ενδιαφέρον στράφηκε σε φοιτητικούς πληθυσμούς που είχαν μέχρι τότε αγνοηθεί. Οι νέοι φοιτητές, που εκπροσωπούσαν ένα ευρύ τμήμα της κοινωνίας, μετασχημάτισαν τις πανεπιστημιούπολεις προς την κατεύθυνση της πολλαπλότητας (Hathaway, Mulhollan & White 1990: 6-7).

Την ίδια, ωστόσο, περίοδο η Αμερικανική μητρόπολη βίωνε μια πολυδιάστατη κρίση (προβλήματα ρατσισμού, φτώχειας, εγκλήματος, φθίνουσας υποδομής, μετανάστευσης, ανεπαρκών μέσων μεταφοράς κλπ.) -κυρίως λόγω των αντιφάσεων και παθολογιών της αμερικανικής ζωής- την οποία η ομοσπονδιακή κυβέρνηση επιχείρησε να αντιμετωπίσει και μέσω των αστικών πανεπιστημίων (Brownell 1995: 16). Για πολλούς τα αστικά πανεπιστήμια μπορούσαν να βοηθήσουν στην επίλυση της κρίσης, ενώ κάποιοι εξέφραζαν ανησυχίες για το ότι η εμπλοκή τους στα προβλήματα των κοινοτήτων θα τα απομάκρυνε από την κύρια αποστολή τους, δηλαδή τη διδασκαλία και την έρευνα. Σε γενικές γραμμές, τα αστικά πανεπιστήμια αντιμετωπίστηκαν ως οι διάδοχοι των land-grant πανεπιστημίων:

όπως ακριβώς τα land-grant πανεπιστήμια ‘απάντησαν’ στα αγροτικά προβλήματα της εποχής, έτσι και τα αστικά θεωρήθηκε ότι μπορούσαν να επιληφθούν των ζητημάτων της πόλης (Diner 2012: 63)⁷. Έτσι, μολονότι οι συνθήκες που αντιμετώπιζαν τα αστικά πανεπιστήμια ήταν δραστικά διαφορετικές από αυτές των land-grant πανεπιστημίων, τα τελευταία παρέμειναν το πρότυπο για την αναγνώριση και την κάλυψη των αναγκών της αμερικανικής κοινωνίας, μάλιστα σε μια εποχή που αυτή ήταν κυρίως αγροτική. Με βάση αυτή την ιστορική μνήμη, ήταν φυσικό το παραπάνω υπόδειγμα να υιοθετηθεί και για τα πανεπιστήμια των πόλεων.

Βεβαίως, λόγω της αστικοποίησης η έννοια της πόλης ήταν δύσκολο να οριστεί, καθώς η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αστική και την αγροτική περιοχή γινόταν σταδιακά λιγότερο ευκρινής. Όπως ήταν αναμενόμενο, η ίδια ασάφεια επεκτάθηκε και στο πανεπιστήμιο: όπως ακριβώς δεν ήταν εύκολο να οριστεί η μητροπολιτική περιοχή, έτσι δεν μπορούσε να οριστεί και το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο. Προφανώς, εκτός από τη χωροταξική τοποθέτηση έπρεπε να ληφθεί υπόψη και ο συνολικός προσανατολισμός του πανεπιστημίου (στόχοι και δράσεις). Η τοποθέτησή του εντός μιας αστικής περιοχής, σε συνδυασμό με μια ρητή δέσμευση για εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών αναγκών της περιοχής, αποτέλεσαν τα δύο κύρια κριτήρια για τον προσδιορισμό του. Και ο όρος ‘μητροπολιτικός’⁸ προτιμήθηκε, καθώς έδινε έμφαση σε μια μεγαλύτερη περιοχή ενδιαφέροντος και ευθύνης σε σχέση με το ‘αστικός’ (Brownell 1995: 16-17). Άλλωστε, ως όρος περιγράφει καλύτερα τις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες -για παράδειγμα, το γεγονός ότι πλέον πάνω από 50% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές- και είναι περισσότερο περιεκτικός (Mulhollan 1992: 65).

1.3 Βασικά χαρακτηριστικά ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου

Όπως έχει ήδη διαφανεί, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο είναι ένας θεσμός ενταγμένος στην κοινότητα στην οποία ανήκει και άμεσα συνδεδεμένος με το περιβάλλον του μέσω ενός σύνθετου ιστού σχέσεων, προσδοκιών και αναγκών. Η έκταση και η ένταση αυτής

⁷ Βέβαια, τα όρια αυτής της αναλογίας μεταξύ αστικών και land-grant πανεπιστημίων δεν ήταν πάντα κοινά αποδεκτά. Για παράδειγμα, η Επιτροπή για την Ανώτερη Εκπαίδευση του Carnegie σημειώνει: “The universities did make enormous contributions to agricultural productivity and to the quality of rural life. But they were aided by great breakthroughs in the biological sciences, particularly in genetics. No similar breakthroughs have occurred in the area of the study of urban problems. The social sciences, in particular, are not now prepared to make the same contribution to the city as the biological sciences have made to the rural economy... Also, in the case of agriculture, the land-grant universities dealt with a few interest groups; the city involves many. And the land grant institutions were usually new institutions performing new functions; while there will be some new urban universities, the new services to the city will mostly come from older institutions slowly taking on new duties” (Diner 2012: 69).

⁸ Ο όρος ‘μητροπολιτική περιοχή’ χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Αμερική κατά την απογραφή του 1940 για να περιγράψει μια ραγδαία αναπτυσσόμενη γεωγραφική οντότητα (Ziegler 1990-91: 15).

της εμπλοκής είναι αυτές που διαφοροποιούν το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο από τα λοιπά ιδρύματα, τουλάχιστον της αμερικανικής ανώτερης εκπαίδευσης (Perlman 1990: 89-90). Σε ποια ειδικότερα, όμως, χαρακτηριστικά οφείλεται ο μητροπολιτικός χαρακτήρας ενός πανεπιστημίου;

Τα μητροπολιτικά πανεπιστήμια ενστερνίζονται μεν τις βασικές αρχές και αξίες των παραδοσιακών πανεπιστημίων όσον αφορά στην έρευνα, τη διδασκαλία και την προσφορά υπηρεσιών (Hathaway, Mulhollan & White 1990: 14), διατηρούν, όμως, έναν σαφή προσανατολισμό και μια ρητή δέσμευση στην εξυπηρέτηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας⁹, αναλαμβάνοντας ηγετικό ρόλο στη μητροπολιτική περιοχή (Mulhollan 1992: 64). Ειδικότερα, σύμφωνα με τη Διακήρυξη που προσυπογράφουν 49 πρόεδροι Αμερικανικών πανεπιστημίων (Johnson & Bell 1995: viii), το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο:

- αναγνωρίζει ως βασικό του έργο την ανάπτυξη, ερμηνεία, διάδοση και εφαρμογή της γνώσης,
- αποδέχεται την ευθύνη να θέσει το παραπάνω έργο στην εξυπηρέτηση των αναγκών της μητροπολιτικής περιοχής,
- αναζητά νέους τρόπους αξιοποίησης των ανθρώπινων και φυσικών πόρων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της μητροπολιτικής περιοχής.

Έτσι, οι θεμελιώδεις αρχές που διέπουν κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα -με άλλα λόγια, η διδασκαλία, η έρευνα και η προσφορά υπηρεσιών- αποκτούν λίγο διαφορετικό νόημα¹⁰. Η διδασκαλία, δηλαδή, οφείλει: α) να εκπαιδεύει τα άτομα ώστε να είναι ενημερωμένοι, αποτελεσματικοί πολίτες αλλά και ικανοί επαγγελματίες, β) να προσαρμόζεται στις ειδικότερες ανάγκες των φοιτητών της, οι οποίοι μπορεί να ανήκουν σε μειονότητες ή σε άλλες μη προνομιακές ομάδες και γ) να συνδυάζει τη γνώση που βασίζεται στην έρευνα με την πρακτική εφαρμογή και την εμπειρία, χρησιμοποιώντας παιδαγωγικές τεχνικές αλλά και τη σύγχρονη τεχνολογία. Η έρευνα, με τη σειρά της, οφείλει να πληροί τα υψηλά δεδομένα της ακαδημαϊκής κοινότητας και ταυτόχρονα να αξιοποιεί τις δυνατότητες για σύνδεση της βασικής έρευνας με την πρακτική εφαρμογή, καθώς και τις δυνατότητες για δημιουργία διεπιστημονικής και πολυεπιστημονικής συνεργασίας, με στόχο την καταπολέμηση των σύνθετων μητροπολιτικών προβλημάτων.

⁹ Όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει ο Stukel (1994: 92): “By seizing on urban issues, we can create an identity that will differentiate us from the older, more traditional universities, many of which are located in small or medium-sized towns. We will be dealing with real issues –crime, taxes, the economy, elementary and secondary education– the issues that are on people's minds every day of the year. And this, in turn, will generate public and political support which are going to be increasingly necessary in this era of diminishing resources.”

¹⁰ Αυτό δεν σημαίνει ότι το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο δεν παραμένει ένας ακαδημαϊκός θεσμός, βασικά καθήκοντα του οποίου είναι η διδασκαλία και η έρευνα (Winkler 1990: 28).

Τέλος, η προσφορά υπηρεσιών οφείλει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη δημιουργικών συνεργασιών με δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις, στρέφοντας σε αυτές τους διανοητικούς πόρους των πανεπιστημίων με τρόπους αμοιβαία επωφελείς· επιπλέον, οφείλει να προωθεί τη σύναψη στενών εργασιακών σχέσεων με την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με στόχο τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας ολόκληρου του μητροπολιτικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως επίσης και να ενισχύει τη συμβολή του πανεπιστημίου στην πολιτιστική ζωή και στη συνολική ποιότητα ζωής των μητροπολιτικών περιοχών.

Αυτό που συνέχει και τις τρεις παραπάνω αρχές είναι ο προσανατολισμός του πανεπιστημίου προς την κοινωνία και η διαδραστική σχέση που αναπτύσσει μαζί της. Μολονότι αυτό αποτελεί το κυριότερο και κατεξοχήν γνώρισμά του, ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο ξεχωρίζει και λόγω μιας σειράς άλλων χαρακτηριστικών, εντελώς ιδιαίτερων και μοναδικών. Ένα από αυτά είναι και ο φοιτητικός του πληθυσμός, για τον οποίο αποσπασματικά έγινε λόγος και παραπάνω. Είναι προφανές ότι η εγγενής ποικιλότητα των αστικών περιοχών δημιουργεί μια σημαντική πρόκληση για το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, το οποίο αναλαμβάνει να εκπαιδεύσει ένα ετερόκλητο πλήθος φοιτητών (Barnett & Phares 1990: 68) με διαφορετική εθνική και κοινωνικο-οικονομική προέλευση, ποικίλες επαγγελματικές προσδοκίες και σημαντικές διαφορές στο μοντέλο και τον χρόνο παρακολούθησης (Lynton 1995: xv). Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί από τους φοιτητές του, λόγω εργασιακών υποχρεώσεων, είναι μόνο μερικής απασχόλησης φοιτητές (part-time students) (Keeton 1991: 53).

Συνολικά, πρόκειται για έναν σαφώς λιγότερο παραδοσιακό φοιτητικό πληθυσμό, μεγαλύτερο κατά κανόνα ηλικιακά, που εισέρχεται στην ανώτερη εκπαίδευση με διαφορετικές προσδοκίες (π.χ. βελτίωση ειδικοτήτων, απόκτηση ταλέντων για αύξηση ανταγωνιστικότητας στο εργασιακό τους περιβάλλον) αλλά και δυνατότητες (πολλαπλοί ρόλοι, διακεκομμένη παρακολούθηση σπουδών, οικογενειακές υποχρεώσεις). Πολλοί από αυτούς ζουν σε γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές και αναγκάζονται να διανύουν μικρότερες ή μεγαλύτερες αποστάσεις για να φοιτούν στο πανεπιστήμιο. Οι μετακινούμενοι φοιτητές, δηλαδή όσοι ζουν εκτός πανεπιστημιούπολης για διάφορους λόγους (οικογενειακές υποχρεώσεις, οικονομικοί λόγοι, τρόπος ζωής, ηλικία), αποτελούν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό του φοιτητικού πληθυσμού και μια σαφή πρόκληση για τα μητροπολιτικά πανεπιστήμια, τα οποία θα πρέπει να λαμβάνουν ιδιαίτερη μέριμνα για τη συγκεκριμένη κατηγορία (μεικτό πρόγραμμα σπουδών, φιλόξενη ατμόσφαιρα για τις ώρες

που βρίσκονται στην πανεπιστημιούπολη κλπ.) (πρβ. Barnett & Phares 1990: 68, Jacoby 1990: 61).

Επίσης, ένα άλλο μεγάλο ποσοστό των φοιτητών ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου ανήκει σε μειονοτικές ή γενικότερα μη προνομιούχες ομάδες που επί χρόνια ήταν αποκλεισμένες από την εκπαίδευση. Παρέχοντας ευκαιρίες ισότιμης συμμετοχής στους μη προνομιούχους, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο επιδιώκει να διαρρήξει τους δεσμούς με το παραδοσιακό πανεπιστήμιο και τις άνισες ευκαιρίες με τις οποίες αυτό έχει συνδεθεί. Στόχος δεν είναι η απλή παθητική προσφορά μαθημάτων και πτυχίων αλλά η αύξηση της συνειδητότητας σε σχέση με τις νέες συνθήκες των πολυπολιτισμικών και πλουραλιστικών κοινωνιών. Η πρόκληση, με άλλα λόγια, στην προκειμένη περίπτωση είναι η αναγνώριση και η αποδοχή της ποικιλότητας που συνεπάγεται μια πολυφωνική κοινωνία (Barnett & Phares 1990: 68 και Hathaway, Mulhollan & White 1990: 17).

Πέραν του φοιτητικού πληθυσμού, ένα ακόμη ιδιαίτερο γνώρισμα του μητροπολιτικού πανεπιστημίου είναι το γεγονός της σύνδεσής του με την αγορά εργασίας. Καθώς πολλοί από τους φοιτητές του βρίσκονται ήδη στον εργασιακό στίβο, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο οφείλει να ενσωματώνει στην εμπειρία της τάξης τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Γενικότερα, η εκπαίδευση και η εργασία δεν μπορεί να θεωρούνται ως δύο ανεξάρτητα και μη σχετιζόμενα πεδία, χωρίς αυτό να υποδηλώνει την απόλυτη κυριαρχία της οικονομίας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αλληλοεξάρτηση εκπαίδευσης και εργασίας σημαίνει, ωστόσο, ότι αναγνωρίζεται η συμβολή του μητροπολιτικού πανεπιστημίου στην κατάκτηση γνώσεων και εμπειριών, οι οποίες θα βοηθήσουν τους φοιτητές του να αντεπεξέλθουν σε ένα απαιτητικό ανταγωνιστικό περιβάλλον (Barnett & Phares 1990: 69).

Αν επιχειρούσαμε να συνοψίσουμε όσα έχουν ειπωθεί μέχρι στιγμής σχετικά με τα χαρακτηριστικά ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου, θα λέγαμε ότι πρόκειται για έναν θεσμό ανώτατης εκπαίδευσης, ο οποίος απευθύνεται σε προπτυχιακούς φοιτητές, αποφοίτους και επαγγελματίες όλων των ηλικιών, των επιπέδων και των κοινωνικών-οικονομικών-πολιτιστικών καταβολών, αντανακλώντας μ' αυτό τον τρόπο την ποικιλία της ευρύτερης κοινότητας. Ταυτόχρονα, ως θεσμός συμβάλλει στην ανάπτυξη και την εφαρμογή νέας γνώσης, καθώς και στη μετάδοση της τεχνολογίας, παρέχοντας συνεχιζόμενη εκπαίδευση στους φοιτητές του και αναλαμβάνοντας συμβουλευτικό ρόλο σε επιχειρήσεις, κυβερνητικούς οργανισμούς και ομάδες της κοινότητας. Από την άλλη, αποτελεί μείζον πολιτιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής, διοργανώνοντας κονσέρτα, θεατρικά δρώμενα, διαλέξεις, προβολές για το ευρύ κοινό. Τέλος, το μητροπολιτικό

πανεπιστήμιο ασκεί ουσιαστική οικονομική επιρροή στην περιοχή του: αποτελεί σταθερό εργοδότη αλλά και καταναλωτή αγαθών και υπηρεσιών, ενώ μπορεί παράλληλα να συνεισφέρει στην ανάπτυξη της τοπικής αγοράς ακινήτων και στην εμπορική εφαρμογή της νέας γνώσης. Προφανώς καθεμία από αυτές τις πολλαπλές όψεις του επηρεάζει τη διάδρασή του με την ευρύτερη περιοχή στην οποία ανήκει. Από την άλλη, σε κάθε όψη αυτής της πολύπλευρης σχέσης το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την εθνική και φυλετική ποικιλότητα της περιοχής του, καθώς για να επιτύχει ως ακαδημαϊκός θεσμός αλλά και ως εργοδότης, καταναλωτής κ.ο.κ. θα πρέπει να είναι ευαισθητοποιημένο στις διαφορετικές και κάποιες φορές αντικρουόμενες προτεραιότητες και ανάγκες των πολλαπλών συνισταμένων του (Perlman 1990: 90). Άλλωστε, για την οικοδόμηση υγιών σχέσεων απαραίτητη είναι η καλλιέργεια της ισότητας και της ένταξης όλων των ομάδων στην κοινότητα (πρβ. Ramaley 2014). Σε γενικές γραμμές, ο ρόλος του σύγχρονου μητροπολιτικού πανεπιστημίου απαιτεί εγρήγορση και ικανότητα προσαρμογής σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον (Barnett & Phares 1990: 77). Ειδικότερα, η σχέση μητροπολιτικού πανεπιστημίου και περιβάλλοντος προσδιορίζεται με τη βοήθεια τριών επιμέρους χαρακτηριστικών (Ruch & Trani 1990-1: 28). Πρώτον, πρόκειται για μια διάδραση που ενδυναμώνει και εμπλουτίζει αμοιβαία και τις δύο πλευρές. Ορισμένα πανεπιστήμια αντιμετωπίζουν αυτή τη σχέση ως μονόπλευρη, με κριτήριο τη δική τους προσφορά προς το περιβάλλον, διατηρώντας ένα αόρατο τείχος που τα κρατά απομονωμένα και ανοίγοντας επιλεκτικά τις πύλες τους στην κοινότητα. Αντίθετα, άλλα πανεπιστήμια επιδιώκουν να υπερβούν τα τείχη, μεταφέροντας τις δραστηριότητές τους εκτός πυλών. Εφόσον καθήκον του μητροπολιτικού πανεπιστημίου είναι να χτίζει σχέσεις αμοιβαία επωφελείς και για τις δύο πλευρές, καθώς οι δεσμοί ανάμεσα στο πανεπιστήμιο και την κοινότητα δυναμώνουν, ενθαρρύνεται και η μεταξύ τους περαιτέρω συνεργασία. Δεύτερον, η διαδραστική σχέση καθοδηγείται από τις επιλογές και τις στρατηγικές του πανεπιστημίου. Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο διαθέτει πολλές δυνατότητες και πόρους· αντιστοίχως, το περιβάλλον διαθέτει απεριόριστη ποικιλία. Κατά την ανάπτυξη αμοιβαίων σχέσεων, πρέπει να κυριαρχούν οι επιλογές του πανεπιστημίου και οι ανάγκες της κοινότητας. Τρίτον, η διάδραση πανεπιστημίου-κοινότητας διασφαλίζεται λόγω της αξίας με την οποία αυτή είναι επενδεδυμένη. Το πανεπιστήμιο εκτιμά τη σχέση, ανταμείβει τους συμμετέχοντες και χτίζει αυτή τη διάδραση, καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του θεσμού. Από την άλλη, η κοινότητα ενισχύεται και ανταμείβεται από το πανεπιστήμιο και καλωσορίζει τη συμμετοχή του στις δραστηριότητές της.

Η παραπάνω σχέση που αναπτύσσει το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο με το περιβάλλον του είναι ιδιαίτερη για κάθε ίδρυμα και άρρηκτα συνδεδεμένη με την ευρύτερη κοινότητα στην οποία αυτό απευθύνεται. Γι' αυτό και, παρά τα κοινά τους χαρακτηριστικά, κάθε μητροπολιτικό πανεπιστήμιο συνιστά μια ξεχωριστή περίπτωση που αντανακλά τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της περιοχής του. Ταυτόχρονα, κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα διακρίνεται από τη δική του κουλτούρα -δηλαδή τις αξίες, πεποιθήσεις, ιδεολογίες που μοιράζονται τα μέλη του- η οποία επηρεάζει και επηρεάζεται από οποιαδήποτε διαδικασία αλλαγής (πρβ. Kezar 2002). Όλα τα παραπάνω γνωρίσματα - δηλαδή ο σταθερός προσανατολισμός του μητροπολιτικού πανεπιστημίου στην τοπική κοινότητα, η ποικιλία του φοιτητικού του πληθυσμού, η εστίαση στην εκπαίδευση των επαγγελματιών και η έμφαση στην επέκταση της επιρροής του μέσω της εφαρμοσμένης έρευνας και της τεχνικής βοήθειας- δημιουργούν ένα θεσμικό μοντέλο πολύ διαφορετικό από το παραδοσιακό πανεπιστήμιο, θεμέλιος λίθος του οποίου είναι η διαδραστική σχέση με την κοινότητα.

1.4 Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο τον 21^ο αι.

Από πολλές απόψεις, και τουλάχιστον όσον αφορά στο αμερικανικό πλαίσιο, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο από τη στιγμή της ίδρυσής του έως σήμερα έχει καταφέρει να διαγράψει μια επιτυχή πορεία, όπως αποδεικνύεται από την προτεραιότητα που αποδίδει όχι μόνο στις τοπικές συνεργασίες (δημόσιες και ιδιωτικές) αλλά και στην εκπαίδευση ποικίλου πληθυσμού και τις ανάγκες των πολιτών (Brownell 1995: 17). Ωστόσο, ήδη από τη δεκαετία του '90 βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα δίλημμα: έχει αναλάβει να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες τοπικές ανάγκες, τη στιγμή που οι ίδιες οι τοπικές περιοχές υφίστανται ευρείς μετασχηματισμούς. Έτσι, ουσιαστικά έχει εγκλωβιστεί στην υποχρέωση να ικανοποιεί τις αυξανόμενες και αντικρουόμενες προσδοκίες με τις οποίες έχει περιβληθεί, εκπληρώνοντας δύσκολες αποστολές που επιπλέον απειλούνται από οικονομικές περικοπές. Σε αυτές τις συνθήκες είναι προφανές ότι κανένας θεσμός δεν μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά (Brownell 1995: 17).

Τα παραπάνω ζητήματα εγείρουν διάφορους προβληματισμούς σχετικά με το μέλλον του θεσμού. Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο καλείται να επαναξιολογήσει την αποστολή και τις προτεραιότητές του, μεγιστοποιώντας συγχρόνως τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα. Αυτό, σε γενικές γραμμές, σημαίνει ότι δεν μπορεί να αποτελεί απλώς έναν εξειδικευμένο θεσμό που ασχολείται με τα προβλήματα μιας ειδικότερης περιοχής,

αγνοώντας τα προβλήματα της μητρόπολης. Το φορτίο αλλά και η δυναμική του πανεπιστημίου έγκειται ακριβώς στο ότι οφείλει να εξυπηρετεί ολόκληρη την αστική περιοχή με όλες τις διαφορετικές πληθυσμιακές της ομάδες και να λειτουργεί ως γέφυρα επικοινωνίας και σύγκλισης μεταξύ των επιμέρους περιοχών και της μητρόπολης (Brownell 1995: 18-19). Η μητρόπολη, βέβαια, πάντα θα ασκεί καθοριστική επιρροή, καθώς η κοινωνία μας είναι αστική και στον πυρήνα της σημασίας του ‘αστικού’ βρίσκεται η έννοια της πόλης (Ziegler 1990-91: 24-25). Άλλωστε και τα βαθύτερα προβλήματα των χωρών είναι τα αστικά, τα οποία αντανakλώνται και στα επιμέρους τμήματα των μητροπολιτικών περιοχών. Επιπλέον, είναι σκόπιμο να ληφθεί υπόψη ότι σε έναν κόσμο αλληλοεξαρτώμενο, τα τοπικά προβλήματα μπορούν να είναι ταυτόχρονα και οικουμενικά (Brownell 1995: 19). Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, λοιπόν, πρέπει να ενθαρρύνεται να συμμετέχει στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, τα οποία είναι εξ ορισμού σύνθετα και απαιτούν τη συνδρομή πολλών παραγόντων.

Γενικά, η αντιμετώπιση των αστικών αναγκών απαιτεί ένα ευρύτερο στρατηγικό όραμα και μια διαρκή δέσμευση. Καταρχάς, τα μητροπολιτικά πανεπιστήμια δεν αρκεί να εμπλέκονται όλο και περισσότερο με τις κοινότητές τους, αν εξακολουθούν να παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ένας αναξιοποίητος πόρος. Η συνθετότητα των αστικών ζητημάτων απαιτεί τη δημιουργία συνεργασιών που αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρουν τα πανεπιστήμια -ταλέντο, έρευνα, προηγμένη τεχνολογία, σε βάθος κατανόηση των τοπικών ζητημάτων-, ώστε τα τελευταία να αποτελούν πράγματι φυσικούς συνεργάτες στη βελτίωση της ευημερίας της μητροπολιτικής περιοχής. Ορισμένα πανεπιστήμια ήδη πρωτοπορούν και αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο στην τοπική οικονομία και στην ανάπτυξη της κοινότητας, σε αντίθεση με άλλα που μόλις πρόσφατα έχουν αρχίσει να σκέφτονται πώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους πόρους τους για συνεργασία με άλλους τοπικούς παράγοντες με σκοπό την επίτευξη κοινών στόχων (Martin 2010: 19). Και επειδή οι συνεργασίες είναι σημαντικές, πρέπει να έχουν πιο μόνιμο και στρατηγικό χαρακτήρα με την εξασφάλιση της αμοιβαίας δέσμευσης των συμβαλλόμενων μερών (πρβ. Martin 2010).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα όσον αφορά στη δέσμευση με την κοινότητα στην οποία απευθύνονται και στην ανάπτυξη ποικίλων συνεργασιών είναι πολλά πανεπιστήμια, εκ των οποίων εδώ θα αναφέρουμε ενδεικτικά δύο. Το πρώτο είναι το Πανεπιστήμιο του Illinois στο Σικάγο, το οποίο με το πρόγραμμα ‘Great Cities Commitment’ εκφράζει ρητά τη μητροπολιτική του δέσμευση. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει εκατοντάδες επιμέρους προγράμματα διδασκαλίας, έρευνας και προσφοράς υπηρεσιών με στόχο τη βελτίωση της

ποιότητας της αστικής ζωής στο Σικάγο. Σε ισχύ από το 1993, έχει επιτύχει να εμπλέξει διδακτικό προσωπικό και φοιτητές από δεκατρία κολλέγια και να αναπτύξει συνεργασίες με δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις που αφορούν στην υγεία, την εκπαίδευση, τη στέγαση, την οικονομική ανάπτυξη, τις μεταφορές. Οι αρχικοί πόροι προήλθαν από υποτροφία ενός τμήματος αλλά γρήγορα το πρόγραμμα προσέλκυσε χρηματοδότηση από την πόλη, το κράτος και τους ιδιώτες. Ας σημειωθεί ότι το πανεπιστήμιο έχει δαπανήσει σημαντικούς πόρους για την εκπόνηση προγραμμάτων και την εξεύρεση ερευνητικών λύσεων σε προβλήματα της μητροπολιτικής περιοχής. Την ανταπόκριση στις ανάγκες της πόλης εξασφαλίζουν και τα συμβούλια συνεργατών (Partner Councils) που απαρτίζονται από ποικίλες ομάδες ενδιαφερομένων (Martin 2010: 10).

Το δεύτερο παράδειγμα αφορά στο Πανεπιστήμιο του Cincinnati και δίνει έμφαση στην ανάπτυξη συνεργασιών με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, το 2006 το συγκεκριμένο πανεπιστήμιο εγκαινίασε το λεγόμενο 'Strive', μια πρωτοπόρα σύμπραξη τομέων της εκπαίδευσης, της επιχειρηματικότητας, της κοινωνίας και φιλανθρωπικών και μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, η οποία έχει ως απώτερο σκοπό την εκπαιδευτική επιτυχία κάθε παιδιού από τα πρώτα του βήματα μέχρι την επαγγελματική του αποκατάσταση. Οι συνεργασίες πλέον αριθμούν τις 300, ενώ η ετήσια χρηματοδότηση ανέρχεται στα \$7 δισεκατομμύρια, τα οποία δαπανώνται για την παροχή βοήθειας σε παιδιά τόσο του αστικού πυρήνα του Cincinnati όσο και της άλλης πλευράς του ποταμού του Ohio στο βόρειο Kentucky. Ο 'Οδικός χάρτης προς την επιτυχία' του 'Strive' επικεντρώνεται στα κρίσιμα σημεία μετάβασης του παιδιού από την προσχολική ηλικία ως το κολλέγιο (εγγραφή στον παιδικό σταθμό, στο δημοτικό, στο γυμνάσιο/λύκειο, αποφοίτηση, πρώτο έτος και ολοκλήρωση κολλεγίου) και σε πρακτικές που έχουν αποδειχθεί χρήσιμες. Η έμφαση σε αυτά τα κρίσιμα μεταβατικά σημεία φαίνεται να έχει επιφέρει πραγματικές βελτιώσεις στην απόδοση των παιδιών, με αποτέλεσμα και άλλες πόλεις να κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση (Martin 2010: 12).

Για να επιστρέψουμε, όμως, στον επαναπροσδιορισμό της αποστολής του μητροπολιτικού πανεπιστημίου, καίριος είναι και ο ρόλος του περιβάλλοντος, παρά την πιθανή σύγχυση και αβεβαιότητα που συνοδεύει τον όρο 'περιβάλλον'. Φυσικά, κανείς θεσμός δεν μπορεί να ικανοποιήσει πλήρως τις ανάγκες τοπικής ανάπτυξης, ωστόσο το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο οφείλει να εμπλέκεται σε κάθε σημαντική διάσταση (πολιτική, οικονομική και πολιτιστική) της κοινότητάς του. Για παράδειγμα, κανείς ανώτερος εκπαιδευτικός θεσμός δεν θα επιλύσει ποτέ όλα τα προβλήματα των σχολείων ούτε θα

εξαλείψει τα εγκλήματα βίας· όμως αν αυτά κρίνονται ως μείζονα προβλήματα, τότε θα πρέπει να συμπεριληφθούν στην ακαδημαϊκή πανεπιστημιακή ατζέντα. Το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να λύσει μονομερώς το πρόβλημα, μπορεί όμως να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην επίλυσή του (Brownell 1995: 19). Όπως είναι λογικό και αναμενόμενο, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο είναι πιο αποτελεσματικό όταν εστιάζει το ενδιαφέρον του σε θέματα σχετικά με την περιοχή του, καθώς μπορεί να εντοπίσει υπάρχοντα προβλήματα και να αναζητήσει τρόπους για την επίλυσή τους. Ταυτόχρονα, επειδή έχει καλύτερη γνώση της τοπικής κοινωνίας, είναι πιο εύκολο κατά τη χάραξη στρατηγικών να διασφαλίσει ότι αντιπροσωπεύονται όλα τα τμήματά της, προωθώντας την ισότητα στην πράξη.

Σε γενικές γραμμές, λόγω των πιεστικών ζητημάτων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σύγχρονη κοινωνία, η πρόκληση για το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο είναι να ανταποκριθεί με ταχύτητα στα νέα δεδομένα. Οι αλλαγές, όσον αφορά τις προσδοκίες της κοινωνίας για την ανώτερη εκπαίδευση, δημιουργούν την απαίτηση για ένα διαφορετικό είδος θεσμού και για μια διαφορετική και άμεση απάντηση του πανεπιστημίου στα σύγχρονα προβλήματα (Seaberry & Davis 1997: 8). Γι' αυτό το πανεπιστήμιο δεν πρέπει απλώς να προσαρμόζεται στις αλλαγές, επιδεικνύοντας ευελιξία, αλλά και να υιοθετεί νέους τρόπους και λύσεις για τις νέες συνθήκες. Οι συνεργασίες με άλλα πανεπιστήμια, επιχειρήσεις και βιομηχανία, η δημιουργία τοπικών συνασπισμών για την άσκηση πίεσης προς το κράτος για διάφορα ζητήματα και η, κατά το δυνατόν, μέγιστη αξιοποίηση της τεχνολογίας για τους σκοπούς του πανεπιστημίου είναι ορισμένοι μόνο τομείς στους οποίους το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο πρέπει να επιδοθεί. Κυρίως, ωστόσο, το πανεπιστήμιο πρέπει να λειτουργήσει ως σύνδεσμος μεταξύ των φοιτητών του, οι οποίοι, παρά τις διαφορετικές τους αφετηρίες, μοιράζονται κοινές επιδιώξεις σε έναν μικρό χώρο (Brownell 1995: 20).

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα για την ευελιξία που πρέπει να επιδείξει το σύγχρονο μητροπολιτικό πανεπιστήμιο αφορά τον μετασχηματισμό του ίδιου του θεσμού, λόγω των αλλαγών που έχει επιφέρει η πρόοδος στην τεχνολογία και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Με άλλα λόγια, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο οφείλει να λάβει υπόψη του ότι η τεχνολογία πλέον: α. επιτρέπει την ασύγχρονη διδασκαλία, απελευθερώνοντας ένα μεγάλο μέρος του ανθρώπινου κεφαλαίου, β. βοηθά στον επαναπροσδιορισμό του χρόνου ως κοινού και όχι προσωπικού αγαθού και έτσι ευνοεί τα θεσμικά αντί για τα ατομικά αποτελέσματα, γ. απαιτεί τον επανασχεδιασμό των ρόλων του διδακτικού προσωπικού, δ. κρίνει αναγκαία την εκ νέου σημασιοδότηση της θητείας, αποσυνδέοντας τη διδασκαλία

και την πιστοποίηση από τη δεμένη στον χώρο κοινότητα, ε. ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ διδακτικού προσωπικού και πανεπιστημίων ή άλλων οργανισμών, στ. αποσυνδέει την πιστοποίηση από τα πτυχία και μπορεί να ορίσει εκ νέου τη σημασία του πτυχίου, ζ. επιτρέπει στον θεσμό να προωθήσει το μοντέλο της ανθρώπινης ανάπτυξης αντί για το μοντέλο της επιλεκτικότητας ως οικονομικά και κοινωνικά προτιμητέο (Plater 1996: 130).

Συνδεδεμένες με την τεχνολογία είναι και οι μεταβαλλόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες. Όταν στο παρελθόν ενήλικες φοιτητές επέστρεψαν στα θρανία, τα πανεπιστήμια προσάρμοσαν το πρόγραμμά τους προσφέροντας ποικίλες εκπαιδευτικές ευκαιρίες· επίσης, όταν το εκπαιδευτικό σύστημα αγκάλιασε ομάδες που προηγουμένως δεν είχαν ιδιαίτερη εκπροσώπηση, τα πανεπιστήμια πρωτοστάτησαν εγγράφοντας έναν δυσανάλογο αριθμό τέτοιων φοιτητών. Η ανάγκη προσαρμογής στις εκάστοτε νέες εκπαιδευτικές απαιτήσεις είναι παρούσα και σήμερα: τα μητροπολιτικά πανεπιστήμια καλούνται να λάβουν υπόψη τους τις κοινωνικές αλλαγές, τη φθίνουσα εμπιστοσύνη στα δημόσια αγαθά και τις νέες οικονομικές συνθήκες. Εν μέσω ιστορικών αλλαγών που κατευθύνονται από τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις, τα πανεπιστήμια καλούνται να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις (Kezar 2002).

Αυτό που θα διαμορφώσει, ωστόσο, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου είναι, κατά τον Ziegler (1990-91: 20-24), η λύση που θα υιοθετήσει στα γενικότερα μείζονα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Αμερικανική κοινωνία αλλά και κάθε μητροπολιτική περιοχή. Ενδεικτικά τα προβλήματα αυτά συνοψίζονται, εν πρώτοις, στην ένταση που αναπτύσσεται μεταξύ ατομικότητας και κοινωνικότητας, δηλαδή στη σύγκρουση ανάμεσα στην ισότητα, το δικαίωμα του ατόμου στη ζωή, την ελευθερία και την ευτυχία και στη δόμηση μιας ενωμένης κοινωνίας νόμων και θεσμών· δεύτερον, στο ζήτημα του φυλετικού ρατσισμού, το οποίο για την επίλυσή του προϋποθέτει μια φρέσκια οπτική· τρίτον, στη σύγκρουση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία, στην αντιμετώπιση της οποίας η τεχνολογία μπορεί να συνδράμει καθοριστικά (νέες πηγές ενέργειας και μέσων μεταφοράς, νέοι τρόποι διαχείρισης αποβλήτων κλπ.)· τέλος, στο ζήτημα της μεταβαλλόμενης φύσης τόσο της εργασίας όσο και της οικογένειας και κυρίως της μεταξύ τους διασύνδεσης. Τα παραπάνω καίρια ζητήματα πρέπει να τα συνυπολογίσει ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο κατά τον σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών του.

Ειδικά για τα ελληνικά δεδομένα και την παρούσα συγκυρία κατά την οποία η κοινωνία μαστίζεται από μια πολυδιάστατη κρίση (αξιακή, κοινωνική, οικονομική), το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο θα πρέπει να ανταποκριθεί με επιτυχία σε μια σειρά από

ζητήματα, τα οποία πηγάζουν από την παγκόσμια ύφεση, την αναδίπλωση των κοινωνιών σε εθνικιστικές τάσεις και τη διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Έτσι, μεταξύ των στόχων του θα πρέπει να συμπεριλάβει και την αναζήτηση ενός νέου βιώσιμου αναπτυξιακού παραδείγματος για τη χώρα, την αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων αστικών κέντρων, την εξασφάλιση της συνοχής της κοινωνίας και τη δημιουργία της «οικονομίας της γνώσης».

Εικόνα 3:

Manchester Metropolitan University (www.mmu.ac.uk)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η έννοια της δημιουργικής πόλης

2.1 Εισαγωγικά

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη (Πολιτικά, 1252a1-1253a39), η πόλη δεν είναι παρά μια μορφή κοινωνικής συνύπαρξης, ανώτερη από τις άλλες, η οποία αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά, την ευδαιμονία των πολιτών. Αν ο παραπάνω ορισμός προτάσσει την κοινωνική πλευρά της πόλης, σ' αυτή μπορούμε να προσθέσουμε και το ότι πρόκειται για έναν τόπο με ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά και πολιτισμικές αξίες, έναν τόπο ιστορίας και, κατά τον Lefebvre (όπως παρατίθεται στην Γκόλτσιου 2013)¹¹, «έναν τόπο κατοικίας, παραγωγής και κατανάλωσης». Σε όλα αυτά τα χαρακτηριστικά ενυπάρχει το στοιχείο της αλλαγής: η πόλη δεν είναι στατική ή δεδομένη, αλλάζει διαρκώς, μεταβάλλοντας ταυτόχρονα τις κοινωνικές σχέσεις, τα τοπία, τις οικονομίες και τους πολιτισμούς τους. Γενικά, οι αλλαγές που υφίστανται οι σύγχρονες ευρωπαϊκές πόλεις αφορούν τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις: την αλλαγή των εργασιακών συνθηκών, την αυξανόμενη σημασία της γνώσης και της πληροφορίας και την αναγνώριση της δημιουργικότητας ως κατευθυντήριας γραμμής για την εργασία και τη ζωή (Γκόλτσιου 2013)¹².

Αν η πόλη γίνει κατανοητή ως περιβάλλον γνώσεων και καινοτομίας, τότε το στοιχείο της δημιουργικότητας είναι ήδη παρόν. Η δημιουργική πόλη αντικατοπτρίζει ένα νέο πρότυπο σχεδιασμού που τονίζει το καινούργιο, την πρόοδο και τη διαρκή αλλαγή. Ταυτόχρονα, δίνει έμφαση στο δημιουργικό αστικό περιβάλλον, υιοθετώντας στρατηγικές που καταρρίπτουν τα στερεότυπα. Επίσης, περιλαμβάνει πολλά διαφορετικά είδη δημιουργικότητας (κοινωνική, οικολογική, πολιτική κλπ.) (Γκόλτσιου 2013)¹³. Όμως, για την καλύτερη κατανόηση της δημιουργικής πόλης απαραίτητη κρίνεται η διασάφηση της έννοιας της δημιουργικότητας.

2.2 Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας της δημιουργικότητας

Βασικό χαρακτηριστικό των τελευταίων δεκαετιών, και κυρίως της μετα-καπιταλιστικής κοινωνίας, είναι η αλλαγή της αντίληψης για το συνιστά βασική παράμετρο της οικονομικής ανάπτυξης. Το κεφάλαιο, οι φυσικοί πόροι και η εργασία που επί χρόνια αποτελούσαν τους κλασικούς παραγωγικούς συντελεστές έχουν πλέον αντικατασταθεί από

¹¹ Διαθέσιμο στο: http://www.citybranding.gr/2013/01/blog-post_22.html

¹² Ο.π.

¹³ Ο.π.

τη γνώση (Drucker 1993: 8), σηματοδοτώντας ταυτόχρονα και τη μετάλλαξη των οικονομιών από παραδοσιακές σε οικονομίες της γνώσης και της πληροφόρησης. Όπως επισημαίνει ο Drucker (1996: 23): «[...] βρισκόμαστε σε μια εποχή ασυνέχειας στην παγκόσμια οικονομία και την τεχνολογία [...] μια περίοδο μεταβολών στην τεχνολογία και την οικονομική πολιτική, στις βιομηχανικές δομές και την οικονομική θεωρία, στις γνώσεις που θα απαιτηθούν για θέματα οικονομίας και για την άσκηση ελέγχου και διοίκησης».

Στο πλαίσιο των παραπάνω μεταβολών προκύπτει ότι το διακύβευμα της σύγχρονης εποχής είναι ακριβώς η γνώση. Με την εμφάνιση, μάλιστα του διαδικτύου και την ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορίας διαμορφώθηκε διεθνώς μια νέα τάξη πραγμάτων. Στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας η παραγωγή, διανομή, χρήση, ενσωμάτωση και διαχείριση πληροφοριών αποτελεί σημαντική οικονομική, πολιτική και πολιτιστική δραστηριότητα.

Σε αυτές, λοιπόν, τις νέες οικονομίες της γνώσης και της πληροφόρησης ο παράγοντας της δημιουργικότητας είναι κυρίαρχος. Βεβαίως η δημιουργικότητα ως οικονομική δύναμη είναι παρούσα και κατά τη διάρκεια της καπιταλιστικής κοινωνίας αλλά και προγενέστερα. Ο Florida (2002: 56-66) περιγράφει τέσσερις μεταβατικές περιόδους κατά τη διάρκεια των οποίων η δημιουργικότητα αναλαμβάνει πρωτεύοντα ρόλο στην καθημερινή ζωή: α. την περίοδο αύξησης της γεωργικής δραστηριότητας, β. την περίοδο του εμπορίου κατά την προβιομηχανική εποχή, γ. την περίοδο του βιομηχανικού καπιταλισμού και δ. την περίοδο της λεγόμενης «δεύτερης βιομηχανικής επανάστασης».

Κατά την πρώτη περίοδο, η γεωργική ανάπτυξη στοχεύει στην οργάνωση της πιο βασικής ανθρώπινης ανάγκης, της σίτισης, και προάγει τη δημιουργικότητα των ατόμων μέσα από τη συνεργασία και την πρόοδο. Η σταδιακή βελτίωση των μεθόδων καλλιέργειας, η μετάβαση στην πιο μαζική συγκομιδή, η δημιουργία νέων τάξεων και σχέσεων οδηγεί στην επόμενη περίοδο, αυτή της αύξησης των εμπορικών συναλλαγών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η δημιουργικότητα στην καθημερινή ζωή είναι ακόμη πιο εμφανής, δίνοντας ώθηση στο ανταλλακτικό εμπόριο και εξασφαλίζοντας την αυτονομία της βιομηχανικής δραστηριότητας. Είναι η πρώτη φορά που οι πόλεις γεμίζουν με εργαστήρια, μετατρέπόμενες σε κέντρα ειδίκευσης και διάχυσης νέων μεθόδων παραγωγής. Όλα αυτά μέχρι την ανάδυση του βιομηχανικού καπιταλισμού που επιφέρει ραγδαίες αλλαγές και εξελίξεις (τεχνικές, οικονομικές, κοινωνικές και πνευματικές), μηχανοποιώντας πολλές χειρωνακτικές εργασίες και οδηγώντας στην εκβιομηχάνιση της κοινωνίας. Δεν είναι τυχαίο ότι κατά τον Hobsbaum (2005: 48-49) η βιομηχανική

επανάσταση χαρακτηρίζεται ως το πλέον σημαντικό γεγονός της παγκόσμιας ιστορίας, μετά την επινόηση της γεωργίας και των πόλεων. Η δημιουργικότητα σ' αυτή τη φάση συνδέεται με τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και την υποκατάσταση της ανθρώπινης εργασίας (Δημαρόγκωνας 2001: 45-50). Τέλος, κατά την περίοδο της δεύτερης βιομηχανικής επανάστασης η δημιουργικότητα αφορά τη μεγάλης κλίμακας και ταχύτητας μαζική παραγωγή και την ανάπτυξη των συγκοινωνιών και επικοινωνιών (Δημαρόγκωνας 2001: 50-61). Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, σε όλα τα στάδια της ανθρώπινης εξέλιξης και στο πέρασμα των αιώνων η δημιουργικότητα είναι παρούσα (Florida 2002).

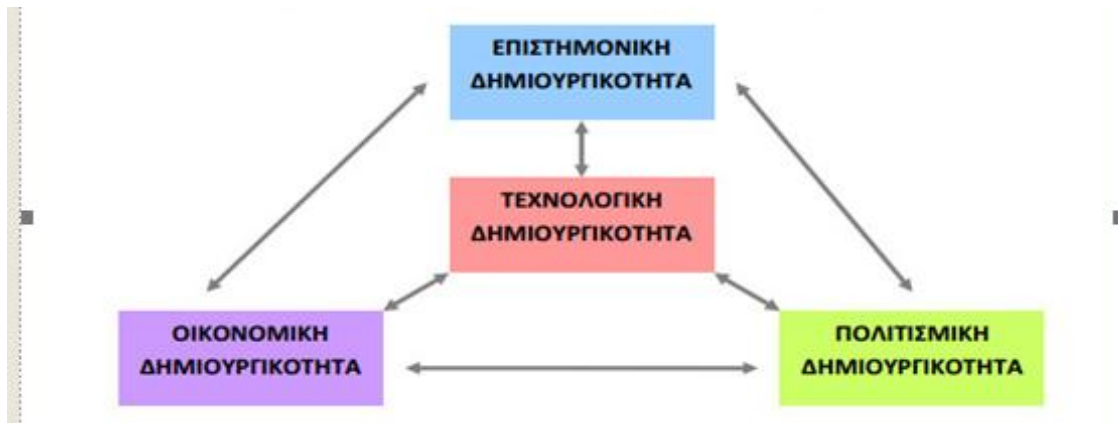
2.3 Το περιεχόμενο της δημιουργικότητας

Μολονότι για αρκετές δεκαετίες η έννοια της δημιουργικότητας κατέχει κεντρική θέση στη συζήτηση για τη χάραξη πολιτικών αστικής ανάπτυξης, μέχρι πρόσφατα απουσίαζε μια κοινά αποδεκτή άποψη γι' αυτή, με αποτέλεσμα μια γενικότερη αμηχανία γύρω από την προσέγγισή της. Σύμφωνα με τον πιο απλό ορισμό της, η δημιουργικότητα μπορεί να οριστεί ως η παραγωγή καινοτόμων και χρήσιμων προϊόντων (Mumford 2003: 107)· ή, κατά τον Οργανισμό Βιομηχανικής Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNIDO 2002: 13) η ικανότητα να δημιουργείται κάτι νέο, που μπορεί να είναι μια μορφή τέχνης, μια ιδέα, μια εφεύρεση, μια λύση, ένα αστείο κλπ. Ταυτόχρονα, η δημιουργικότητα μπορεί να γίνει αντιληπτή ως μια διαδικασία, η οποία μέσω του συνδυασμού πληροφορίας, γνώσης και δεξιοτήτων, μπορεί να παραγάγει νέα γνώση ή δεξιότητες.

Σύμφωνα με την ΚΕΑ¹⁴ (2006: 42) για να αντιληφθούμε τον ρόλο της στη σημερινή οικονομία θα πρέπει να ορίσουμε τα τέσσερα επιμέρους είδη της: την πολιτιστική, την οικονομική, την επιστημονική και την τεχνολογική δημιουργικότητα. Η *πολιτιστική δημιουργικότητα* περιλαμβάνει τη φαντασία και την ικανότητα να παράγονται πρωτότυπες ιδέες και νέοι τρόποι ερμηνείας του κόσμου, που εκφράζονται σε μορφή κειμένου, ήχου ή/και εικόνας. Η *επιστημονική δημιουργικότητα* προϋποθέτει την περιέργεια και την επιθυμία του ανθρώπου να πειραματιστεί και να δημιουργήσει νέους δίαυλους επίλυσης προβλημάτων. Η *οικονομική δημιουργικότητα* είναι μια δυναμική διαδικασία που οδηγεί στην καινοτομία των επιχειρηματικών πρακτικών, του μάρκετινγκ, της τεχνολογίας κτλ. και συνδέεται στενά με την απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων. Όλα τα παραπάνω συνεπάγονται την *τεχνολογική δημιουργικότητα* σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό και είναι αλληλένδετα. Πάντως εξ ορισμού, η δημιουργικότητα, ανεξάρτητα από

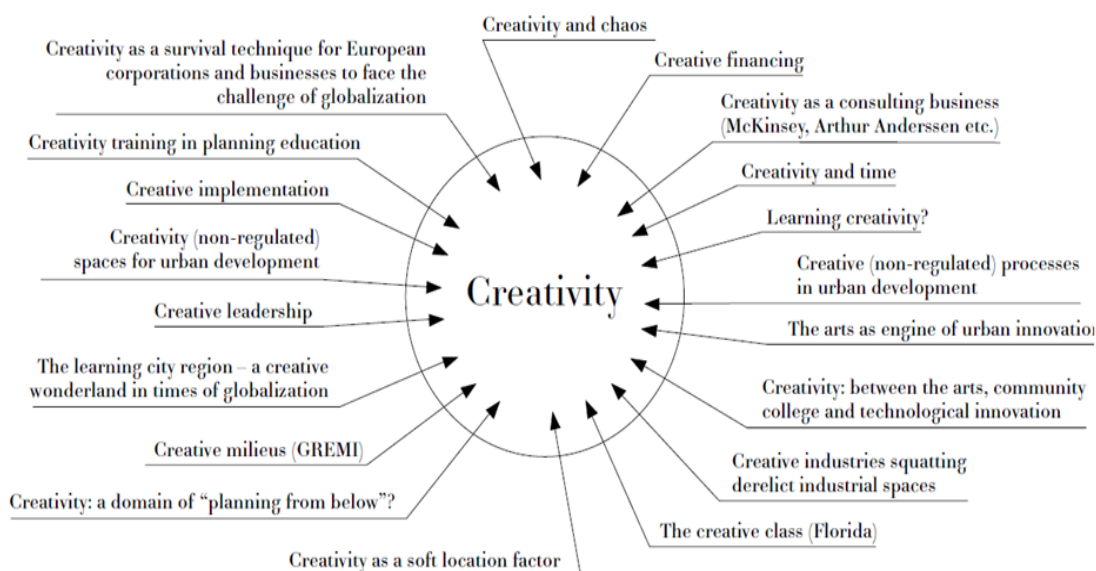
¹⁴ ΚΕΑ European Affairs (ΚΕΑ).

τον τρόπο ερμηνείας της, αποτελεί βασικό στοιχείο για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της δημιουργικής οικονομίας (ΚΕΑ 2006: 42).

Πηγή: UNCTAD (2008)

Γενικά, το ενδιαφέρον για τη δημιουργικότητα αποτυπώνεται σε ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων και ορισμών που προέρχονται από διάφορα επιστημονικά πεδία, όπως ψυχολογία, εκπαίδευση, φιλοσοφία, κοινωνιολογία, τεχνολογία, οικονομική επιστήμη, διοίκηση επιχειρήσεων κ.ο.κ. Ενδεικτικά, οι Cai et al. (2009: 1) αναφέρουν πως δημιουργικότητα είναι η διανοητική διαδικασία της γένεσης νέων ιδεών και εννοιών ή νέων συσχετίσεων μεταξύ υπαρχουσών ιδεών ή εννοιών· μια διαδικασία δημιουργίας του καινούργιου ή/και διαχείρισης του παλιού. Στο ίδιο περίπου κλίμα ο ψυχολόγος Csikszentmihalyi (1996: 28) ορίζει τη δημιουργικότητα ως κάθε πράξη, ιδέα ή προϊόν που αλλάζει ένα υπάρχον πεδίο ή το μετασχηματίζει σε κάτι καινούργιο. Αντίστοιχα, δημιουργικό άτομο είναι αυτό του οποίου οι σκέψεις ή οι πράξεις αλλάζουν ή καθιερώνουν ένα πεδίο. Ο Kunzmann (2004: 385) υιοθετεί τον τελευταίο ορισμό και προσθέτει επιπλέον τις πολλαπλές πτυχές της δημιουργικότητας, οι οποίες αποτυπώνονται στο παρακάτω σχεδιάγραμμα.

Πηγή: Kunzmann (2005: 5)

Υιοθετώντας μια λιγότερο οικονομιστική προσέγγιση, η δημιουργικότητα της κοινωνίας μπορεί να θεωρηθεί προϊόν της αλληλεπίδρασης ανθρώπινων, θεσμικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων (πρβ. Hui κ.ά. 2005: 26-28). Γι' αυτό και μπορεί να είναι παρούσα σε μια σειρά αγαθών, μη εμπορεύσιμων, τα οποία συνήθως δεν λαμβάνονται υπόψη στις συμβατικές προσεγγίσεις.

Όπως προκύπτει, δεν υπάρχει ένας ενιαίος και ομόφωνα αποδεκτός ορισμός της δημιουργικότητας. Η δυσκολία προσδιορισμού της έννοιας είναι πιθανό να απορρέει από το γεγονός ότι μπορεί να αναφέρεται σε ένα πρόσωπο, σε μια διαδικασία, σε έναν τόπο ή σε ένα προϊόν. Στην περίπτωση των προσώπων, η δημιουργικότητα μπορεί να είναι παρούσα σε ιδιοφυή άτομα αλλά και σε παιδιά, ενώ κατά τον Florida (2005: 4) αποτελεί έμφυτο χαρακτηριστικό κάθε ανθρώπου. Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι ορισμοί της έννοιας περιλαμβάνουν, κατά τους Kaufmann & Sternberg (2010), τρία συστατικά: οι δημιουργικές ιδέες πρέπει α. να αντιστοιχούν σε κάτι διαφορετικό, καινούργιο ή καινοτόμο, β. να είναι υψηλής ποιότητας και γ. να είναι κατάλληλες για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα για την οποία προορίζονται. Επομένως, η δημιουργικότητα είναι κάτι το νέο, το ποιοτικό και το συναφές με την εκάστοτε δραστηριότητα (Kaufmann & Sternberg 2010: xiii). Ή με άλλα λόγια, δημιουργικότητα σημαίνει προσέγγιση ενός προβλήματος με κύριο γνώμονα την πρωτοτυπία, την ολιστική και ευέλικτη εξέταση μιας κατάστασης. Η παραπάνω διαδικασία ενθαρρύνει την καινοτομία, τονίζει το καινούργιο, ενισχύει την πρόοδο, την αλλαγή, την οικονομική ευημερία, την τεχνολογική ανάπτυξη (Landry 2006: 15-19).

Αν η δημιουργικότητα είναι ο γενικότερος όρος, τότε μπορούμε να εντοπίσουμε και μια πληθώρα ειδικότερων αλληλοσυνδεόμενων εννοιών που εμπίπτουν στο εύρος της, όπως οι εξής: ‘δημιουργική οικονομία’, ‘δημιουργικοί κλάδοι’, ‘δημιουργική τάξη’, ‘δημιουργική πόλη’ κλπ.

2.3.1 Δημιουργική οικονομία (creative economy)

Όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, η μετάβαση από τη μεταποιητική οικονομία στην οικονομία της γνώσης συνοδεύτηκε από την αναγνώριση της δημιουργικότητας ως μοχλού προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, ο όρος ‘δημιουργική οικονομία’ εισήχθη μόλις το 2001 από τον Howkins με σκοπό την ανάδειξη της σχέσης ανάμεσα στη δημιουργικότητα και την οικονομία. Σύμφωνα με τον ίδιο, τόσο η δημιουργικότητα όσο και η οικονομία δεν είναι καινούργιες έννοιες· καινούργια όμως είναι η φύση και η έκταση της μεταξύ τους σχέσης, καθώς και το πώς συνδυάζονται για να δημιουργήσουν εξαιρετική αξία και πλούτο (2001: viii)¹⁵. Η δημιουργική οικονομία αναζωογονεί τους κλάδους της παραγωγής, των υπηρεσιών, του λιανικού εμπορίου και της ψυχαγωγίας. Κύριες εισροές της είναι το ατομικό ταλέντο και οι δεξιότητες, οι οποίες μπορεί να είναι ήδη γνωστές, αλλά μέσω της δημιουργικής οικονομίας αποκτούν νέες μορφές.

Η οικονομική διάσταση της δημιουργικότητας είναι, επομένως, εμφανής στην αύξηση της παραγωγικότητας, την ενίσχυση της ανάπτυξης, την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Γενικά, στο νέο οικονομικό παράδειγμα σημαντικό ρόλο αναλαμβάνουν τα άυλα αγαθά, το διανοητικό κεφάλαιο, το ανθρώπινο κεφάλαιο, η ποιότητα ζωής και τα ερευνητικά ιδρύματα (Suciū 2009: 84). Επίσης, μεγάλη σημασία αποδίδεται και στον πολιτισμό, ο οποίος θεωρείται πως, εκτός από τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, συμβάλλει στην προώθηση νέων βιομηχανιών και ενισχύει την απασχόληση (Beate 2006: 6).

Όσον αφορά τους παράγοντες που ενίσχυσαν την ανάπτυξη της δημιουργικής οικονομίας, αυτοί θα μπορούσαν να αναζητηθούν τόσο στην τεχνολογία όσο και την οικονομία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τεχνολογικές αλλαγές στις επικοινωνίες, αποτέλεσμα της ψηφιακής επανάστασης και του οικονομικού περιβάλλοντος εντός του οποίου η επανάσταση αυτή έλαβε χώρα. Σ’ αυτές μπορούν να προστεθούν η αύξηση της ζήτησης για τα δημιουργικά προϊόντα, η αλλαγή των προτύπων πολιτιστικής

¹⁵ Όπως παρατηρεί η Λαζαρέτου (2014: 13): «ο αρμονικός συγκερασμός της έννοιας του πολιτισμού και της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας με την έννοια της οικονομίας της αγοράς δημιούργησε έναν νέο τομέα, τον ‘τομέα του πολιτισμού και της δημιουργίας’, και ανέδειξε ένα νέο πεδίο ενδιαφέροντος για την οικονομική επιστήμη, τα ‘οικονομικά του πολιτισμού’ και τη ‘δημιουργική οικονομία’».

κατανάλωσης και η ανάδυση των καταναλωτών ως δημιουργών ή συν-δημιουργών των δημιουργικών προϊόντων (UNCTAD 2008: 22-23).

Σύμφωνα με την προσέγγιση της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD 2010), η δημιουργική οικονομία βασίζεται στα δημιουργικά στοιχεία που παράγουν οικονομική ανάπτυξη. Ειδικότερα, η δημιουργική οικονομία:

- μπορεί να ενισχύσει την παραγωγή εισοδήματος, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την εξαγωγή κερδών,
- προωθεί την κοινωνική ένταξη, την πολιτιστική πολυμορφία και την ανθρώπινη ανάπτυξη,
- προωθεί τις οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές πτυχές που αλληλεπιδρούν με την τεχνολογία, την πνευματική ιδιοκτησία και τον τουρισμό,
- είναι συνδεδεμένη με την οικονομία της γνώσης και τις νέες τεχνολογίες,
- μπορεί να εντοπιστεί σε τρία πεδία μελέτης: τους δημιουργικούς κλάδους, τη δημιουργική τάξη και τις δημιουργικές πόλεις.

Με άλλα λόγια, η δημιουργική οικονομία συνδέεται με τον πολιτισμό και την τεχνολογία και έχει τη δυνατότητα να παράγει εισόδημα, απασχόληση και έσοδα από τις εξαγωγές, με ταυτόχρονη προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της πολιτιστικής πολυμορφίας και της ανθρώπινης ανάπτυξης.

Τέλος, η δημιουργική οικονομία δεν είναι μια μονολιθική έννοια, αλλά περιλαμβάνει μια πληθώρα διαστάσεων συμβάλλοντας στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη με ποικίλους τρόπους. Όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, βασικό συστατικό της δημιουργικής οικονομίας αποτελεί το διεθνές εμπόριο. Στην κοινωνική ανάπτυξη, από την άλλη, η συμβολή των δημιουργικών κλάδων στην απασχόληση κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, με ποσοστό που κυμαίνεται από 2% έως 8% του εργατικού δυναμικού στην οικονομία, ανάλογα με τον τομέα (UNCTAD 2008: 25). Εδώ εντάσσονται και δραστηριότητες οι οποίες προωθούν την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική συνοχή και προάγουν την ατομική υγεία και την ψυχολογική ευεξία. Καταλυτικός είναι, όμως, ο ρόλος της δημιουργικής οικονομίας και στην προώθηση της ισότιμης συμμετοχής των δύο φύλων στην απασχόληση, τη διευκόλυνση της απορρόφησης ορισμένων περιθωριοποιημένων εργαζόμενων και τη σύνδεση της οικονομίας με τον εκπαιδευτικό τομέα. Στον πολιτιστικό τομέα, η δημιουργική οικονομία λειτουργεί ως προμηθευτής δημιουργικών αγαθών και υπηρεσιών, είτε αυτά αποτελούν κοινές αξίες και παραδόσεις είτε πρακτικές τέχνες. Με άλλα λόγια, η ύπαρξη των δημιουργικών κλάδων παράγει πολιτιστική και ταυτόχρονα οικονομική αξία και προωθεί την πολυμορφία και τη πολυ-πολιτισμικότητα στην κοινωνία.

Κλείνοντας, σε σχέση με την αειφόρο ανάπτυξη, οι δημιουργικοί κλάδοι παρέχουν, με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον, τις υπηρεσίες και τις επενδύσεις για την επίτευξη της πολιτιστικής βιωσιμότητας, η οποία συνεπάγεται μια διαδικασία ανάπτυξης που διατηρεί όλα τα είδη των πολιτιστικών αγαθών, από τα έθιμα και τις παραδόσεις μέχρι τα έργα τέχνης και τα μνημεία (UNCTAD 2008: 24-26).

2.3.2 Δημιουργικοί κλάδοι/βιομηχανίες¹⁶ (creative industries)

Ο όρος ‘δημιουργικοί κλάδοι’ εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Αγγλία το 1997 όταν το Υπουργείο Πολιτισμού, Μέσων και Αθλητισμού (DCMS) ανέλαβε να καταγράψει την τρέχουσα δραστηριότητα στους κλάδους που στη συνέχεια χαρακτηρίστηκαν δημιουργικοί, καθώς και να λάβει μέτρα για την περαιτέρω ανάπτυξή τους (Καλογερέσης και Κουρτέσης 2013: 5). Η ενέργεια αυτή αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο, καθώς ο συγκεκριμένος προσδιορισμός των κλάδων υιοθετήθηκε σταδιακά σε διεθνές επίπεδο. Για το DCMS, λοιπόν, οι δημιουργικοί κλάδοι περιλαμβάνουν εκείνες τις δραστηριότητες που έχουν ως σημείο αναφοράς την ατομική δημιουργικότητα, την ικανότητα και το ταλέντο, οι οποίες, επιπλέον, μπορούν να παράγουν πλούτο και θέσεις εργασίας μέσω της οικονομικής εκμετάλλευσης της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Συχνά, ωστόσο, οι δημιουργικοί κλάδοι συγχέονται με τους πολιτιστικούς λόγω της συνάφειας των δύο εννοιών. Το DCMS επιχείρησε να τους διαχωρίσει χαρακτηρίζοντας τους πολιτιστικούς κλάδους καλλιτεχνικά προσανατολισμένους, ενώ τους δημιουργικούς ως τους κλάδους που βασίζονται στην τεχνολογική αναπαραγωγή. Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτιστικοί κλάδοι περιλαμβάνουν την πολιτιστική κληρονομιά, τις τέχνες, το ντιζάιν, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο και τα ηλεκτρονικά μέσα, ενώ οι δημιουργικοί κλάδοι τα ίδια με την προσθήκη της πληροφορικής και την αφαίρεση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Brecknock 2004). Σε γενικές γραμμές, στους δημιουργικούς κλάδους η έμφαση δίνεται στη γνώση και το ταλέντο ως βασική εισροή παραγωγής και λιγότερο στο τελικό προϊόν αυτό καθαυτό, το οποίο ενδιαφέρει πρωτίστως τους πολιτιστικούς κλάδους (Power 2009).

Ωστόσο, οι ορισμοί για τους δημιουργικούς κλάδους ποικίλλουν. Για τον Caves (2000), για παράδειγμα, οι δημιουργικοί κλάδοι (creative industries) είναι εκείνοι οι οποίοι παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που ευρέως συνδέονται με πολιτιστικές, καλλιτεχνικές ή απλά ψυχαγωγικές αξίες. Σ’ αυτούς συγκαταλέγονται η διαφήμιση, η αρχιτεκτονική, οι τέχνες, η χειροτεχνία, το σχέδιο και το σχέδιο μόδας, ο κινηματογράφος, η μουσική, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, οι εκδόσεις, οι εικαστικές

¹⁶ Ο όρος ‘creative industries’ αποδίδεται στα ελληνικά είτε ως *δημιουργικοί κλάδοι* είτε ως *δημιουργικές βιομηχανίες*.

τέχνες, το θέατρο, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και το λογισμικό. Στον παραπάνω ορισμό μπορούν να προστεθούν και άλλοι ορισμοί, ελαφρώς διαφοροποιημένοι, λόγω της επικάλυψης των δημιουργικών και πολιτιστικών κλάδων. Γι' αυτό και στην πράξη έχει επικρατήσει η από κοινού εξέταση των δύο κλάδων και η συχνή εναλλακτική χρήση τους για την «περιγραφή εκείνων των επιχειρήσεων σύλληψης, παραγωγής, διάδοσης και διανομής εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιούν εκτενώς τη γνώση, την καινοτομία, τη δημιουργία και τον πολιτισμό ως βασική εισροή παραγωγής» (Λαζαρέτου 2014: 17, πρβ. και Jeffcutt & Pratt 2009). Άλλωστε, οι κλάδοι αυτοί φαίνεται να συγκεντρώνονται σε μητροπολιτικές περιοχές και να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας στην κοινωνία.

Η UNCTAD (2008: 12-14) κατηγοριοποιεί τους δημιουργικούς κλάδους διακρίνοντας τέσσερις επιμέρους κατηγορίες. Πρόκειται για την πολιτιστική κληρονομιά, τις τέχνες, τα μέσα ενημέρωσης και τις δημιουργικές λειτουργίες. Στην πολιτιστική κληρονομιά ανήκουν οι κλάδοι που συνδέονται με τόπους πολιτισμού (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, βιβλιοθήκες, εκθεσιακοί χώροι) και παραδοσιακούς τρόπους πολιτιστικής έκφρασης (φεστιβάλ, τέχνες, εκδηλώσεις). Με τη σειρά της, η κατηγορία των τεχνών περιλαμβάνει τις τέχνες της υποκριτικής (μουσική, θέατρο, χορός, όπερα, κουκλοθέατρο) και τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία). Στα μέσα ενημέρωσης συμπεριλαμβάνονται οι κλάδοι που αφορούν σε οπτικοακουστικό υλικό (κινηματογράφος, τηλεόραση, ραδιόφωνο), καθώς και σε εκδόσεις ή άλλα έντυπα μέσα (βιβλία, τύπος και άλλες εκδόσεις). Τέλος, στις δημιουργικές λειτουργίες εντάσσονται τα νέα μέσα ενημέρωσης (λογισμικό, ψηφιακό δημιουργικό περιεχόμενο), οι δημιουργικές υπηρεσίες (αρχιτεκτονική, διαφήμιση, έρευνα και καινοτομία, πολιτισμός και αναγέννηση) και ο σχεδιασμός (εσωτερικός σχεδιασμός, γραφιστική, μόδα, παιχνίδια, κοσμήματα).

Συνολικά, οι δημιουργικοί κλάδοι αποτελούν πηγή καινοτομίας για την ευρύτερη οικονομία και συμβάλλουν σημαντικά στην αστική αναγέννηση και την κοινωνική συνοχή. Δεν είναι τυχαίο ότι το 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι οι δημιουργικοί κλάδοι της Ευρώπης αποτελούν παράγοντα αντιμετώπισης των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ένωση και ότι μπορούν να συνεισφέρουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην ανάπτυξη (European Commission 2010B: 2-3).

2.3.3 Δημιουργική τάξη (creative class)

Η έννοια της δημιουργικής τάξης εισάγεται από τον Florida (2002, 2005) στο πλαίσιο της θεωρίας του για την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα μιας πόλης.

Σύμφωνα με τον ίδιο (2002: 8), αναφέρεται στο ολόένα αυξανόμενο μέρος του ανθρώπινου δυναμικού που έχει κάνει ανώτατες σπουδές, έχει αναπτύξει γνώσεις και δεξιότητες και εργάζεται σε ανώτερες και υψηλά αμειβόμενες θέσεις. Αφορά, με άλλα λόγια, κυρίως στα άτομα και στο επάγγελμά τους, καθώς και στο επίπεδο των δεξιοτήτων τους. Στην πραγματικότητα η δημιουργική τάξη περιλαμβάνει εξειδικευμένους εργαζόμενους από τους δημιουργικούς κλάδους αλλά και άλλους κλάδους που σχετίζονται με τη γνώση (νομικά, οικονομικά, εκπαίδευση, έρευνα και ανάπτυξη). Οι άνθρωποι αυτοί εργάζονται στις νέες τεχνολογίες, σε υπηρεσίες (χρηματοπιστωτικές εταιρείες, διοίκηση επιχειρήσεων, διαφημιστικές επιχειρήσεις κλπ.), στην υγεία (νοσοκομεία, φαρμακευτικές εταιρείες), στις τέχνες και τον πολιτισμό (κινηματογραφικές παραγωγές, οργάνωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τηλεόραση και ραδιόφωνο, θέατρο, κλπ). Η δημιουργική τάξη, επομένως, συμπεριλαμβάνει τόσο αυτούς που παραδοσιακά θεωρούνται δημιουργικοί (καλλιτέχνες, μουσικοί, συγγραφείς κλπ.) όσο και αυτούς που ονομάζονται ‘knowledge/information workers’¹⁷. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν ανάγκη να ζουν σε μέρη στα οποία η δημιουργικότητά τους ευδοκιμεί.

Ταυτόχρονα, οι άνθρωποι της δημιουργικής τάξης μοιράζονται κοινές αξίες (π.χ. μοναδικότητα, διαφορετικότητα και αξιοκρατία), ενώ προτιμούν την ημι-ανωνυμία και τους ασθενείς κοινωνικούς δεσμούς, οι οποίοι συνεπάγονται ανοιχτές κοινωνίες και ελεύθερα δίκτυα (Florida 2003: 5). Είναι εμφανές ότι η παρουσία των δημιουργικών ανθρώπων -βασικό χαρακτηριστικό των οποίων είναι η κινητικότητα προς μέρη με υψηλές συγκεντρώσεις ανάπτυξης καινοτομιών και παραγωγής δημιουργικών προϊόντων- είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση και την ανάπτυξη των δημιουργικών πόλεων.

Συνοψίζοντας, η δημιουργική τάξη κατά τον Florida αποτελείται από άτομα, των οποίων η εργασία ως βασικό χαρακτηριστικό έχει τη δημιουργία νέων μορφών προϊόντων, στρατηγικών, ιδεών, θεωριών. Τα άτομα αυτά έχουν υψηλό επίπεδο γνώσεων και ικανοτήτων και καλούνται να λύσουν προβλήματα προτείνοντας καινοτόμες ιδέες. Πρόκειται, δηλαδή, για ανθρώπους που είναι σε θέση να δημιουργούν νέα γνώση και αγαθά και να παράγουν πρωτότυπες ιδέες, γι’ αυτό και αναλαμβάνουν κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη πόλεων ή και ολόκληρων περιοχών. Τέλος, η δημιουργική τάξη μετακινείται σε μέρη που παράγουν δημιουργικά προϊόντα και αναπτύσσουν καινοτομίες· τέτοια μέρη είναι, κατά κανόνα, πόλεις με ποικίλο πληθυσμό, ποιοτικές συνθήκες διαβίωσης και ανεκτική ατμόσφαιρα.

¹⁷ Οι ‘knowledge workers’ είναι εργαζόμενοι με κύριο κεφάλαιο τη γνώση, για παράδειγμα αρχιτέκτονες, μηχανικοί, επιστήμονες, δικηγόροι και όσοι ασχολούνται με τη πληροφορική (Χατζηδημητρόγλου 2013: 25, υποσ. 11).

2.3.4 Δημιουργική πόλη (creative city)

Μια εύλογη απάντηση στο ερώτημα για το τι καθιστά μια πόλη δημιουργική είναι η δυνατότητά της να συγκεντρώνει μεγάλους αριθμούς δημιουργικών ανθρώπων. Όπως σχολιάζει ο Landry, οι πόλεις έχουν πλέον έναν σημαντικό και κρίσιμο πόρο -τους ανθρώπους τους. Η ανθρώπινη ευφυΐα, οι επιθυμίες, οι δραστηριότητες, η φαντασία και η δημιουργικότητα αντικαθιστούν τη χωροθέτηση, τους φυσικούς πόρους και την πρόσβαση σε αγορές που ήταν κυρίαρχοι αστικοί παράγοντες. Η δημιουργικότητα των ανθρώπων που ζουν και δραστηριοποιούνται στις πόλεις θα καθορίσει τη μελλοντική τους επιτυχία (Landry 2000: xiii).

Ωστόσο, ο παραπάνω ορισμός δεν είναι κοινά αποδεκτός. Υπάρχουν προσεγγίσεις οι οποίες εντοπίζουν διαφορετικούς παράγοντες για τον χαρακτηρισμό ορισμένων αστικών κέντρων ως δημιουργικών. Για παράδειγμα, για κάποιους περιφερειολόγους (Törnqvist, Andersson) η δημιουργικότητα είναι «προϊόν περίπλοκων διαδικασιών που εμπλέκουν έναν μεγάλο αριθμό παραγόντων και έχουν ως κεντρικό ζητούμενο -δημιουργικές- καινοτομίες από την πλευρά της προσφοράς, οι οποίες εκ των υστέρων προκαλούν αντίστοιχες αντιδράσεις από την πλευρά της ζήτησης» (Καλογερέσης και Κουρτέσης 2013: 12)¹⁸.

Αν θέλαμε να κατηγοριοποιήσουμε τις προσεγγίσεις για τη δημιουργική πόλη, θα διακρίναμε αδρομερώς τρεις. Η πρώτη δίνει έμφαση στον ρόλο των πολεοδομικών παρεμβάσεων, με στόχο τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την έκφραση της δημιουργικότητας και του ταλέντου των ατόμων· η καλλιέργεια και η έκφραση της δημιουργικότητας θα γεννήσει και νέες ιδέες. Πρόκειται για την προσέγγιση του Landry (2000), σύμφωνα με την οποία η δημιουργία ενός τέτοιου περιβάλλοντος μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων. Έτσι, η δημιουργική πόλη συνιστά στρατηγική πολεοδομικού σχεδιασμού, η οποία εδράζεται στο ατομικό ταλέντο και τη δημιουργικότητα, στον πολιτιστικό σχεδιασμό και τη δημιουργική βιομηχανία. Εντούτοις, δεν προκαθορίζει πολιτικές ούτε αποβλέπει σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Ο πολιτισμός στην προσέγγιση του Landry συνιστά βασικό αστικό πόρο, ενώ στόχος των πολεοδόμων και των θεσμικών οργάνων της πόλης είναι να ανακαλύψουν και ενδυναμώσουν την πολιτιστική της ταυτότητα.

Η δεύτερη προσέγγιση ανήκει στον χώρο των γεωγραφικών οικονομικών και την εισήγαγε ο Glaeser (1998: 139), σύμφωνα με τον οποίο το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι ο κύριος παράγοντας στην ανάπτυξη μιας περιοχής. Η συγκέντρωση ανθρώπινου

¹⁸ Διαθέσιμο στο: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/102_kalogeresis_kourtesis_ersagr13.pdf

κεφαλαίου, κατά τον ίδιο, απορρέει από τοπικές συσπειρώσεις επιχειρήσεων: οι επιχειρήσεις στοχεύουν στο να αποκομίσουν τα οφέλη που προέρχονται από τις εργασιακές ομάδες και όχι να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα από δίκτυα πελατών. Γενικά, η θεωρία του Glaeser επιδιώκει την ερμηνεία της χωροθέτησης της δημιουργικής τάξης και της ανάπτυξης, τόσο στο επίπεδο του ανθρώπινου κεφαλαίου όσο και στο επίπεδο των κλιματικών συνθηκών και των τεχνολογικών καινοτομιών (Καλογερέσης και Κουρτέσης 2013: 13)¹⁹.

Τέλος, η τρίτη, και ίσως πιο δημοφιλής προσέγγιση, εισήχθη από τον Florida (2002, 2005) και αναγνωρίζει τρεις συστατικούς παράγοντες που πρέπει να διαθέτει μια πόλη, ώστε να χαρακτηριστεί δημιουργική. Αυτοί είναι γνωστοί και ως τα 3T και συνίστανται στην τεχνολογία (Technology), το ταλέντο (Talent) και την ανεκτικότητα (Tolerance).

Ο Florida αναγνωρίζει τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζει η τεχνολογία στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη. Η τεχνολογία αποτελεί βασικό στοιχείο μιας περιοχής, ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης και έχει ως σκοπό την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης. Για την επιτυχία των επιχειρήσεων προϋπόθεση είναι η μετατροπή της έρευνας και των ιδεών σε εμπορεύσιμα προϊόντα και καινοτομίες, ενώ στην προσέλκυση της δημιουργικής τάξης καθοριστική είναι, επίσης, η συγκέντρωση επιχειρήσεων και οργανισμών έντασης γνώσης (intense knowledge), νέων τεχνολογιών και καινοτομίας σε μια περιοχή. Εξίσου καίριας σημασίας για το επίπεδο της τεχνολογίας σε περιφερειακό επίπεδο κρίνεται και η διασύνδεση μεταξύ τεχνολογικών ιδρυμάτων και καινοτομίας. Τέλος, η κατάταξη των περιοχών με βάση τον βαθμό στον οποίο η οικονομία τους βασίζεται στην υψηλή τεχνολογία συναρτάται με την ικανότητα προσέλκυσης τέτοιου είδους επιχειρήσεων αλλά και εργαζόμενων που έχουν ως κύριο κεφάλαιό τους τη γνώση (knowledge workers, βλ. υποσ. 15).

Το ταλέντο αναφέρεται στα μέλη της δημιουργικής τάξης η οποία, όπως είπαμε, περιλαμβάνει μηχανικούς, επιστήμονες, καθηγητές πανεπιστημίων, συγγραφείς, ποιητές, καλλιτέχνες, ηθοποιούς, σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, ερευνητές, αναλυτές και, γενικότερα, κάθε είδους ανθρώπους του πνεύματος και της γνώσης. Εκτός, βέβαια από αυτούς, τη δημιουργική τάξη απαρτίζουν, επίσης, και όλοι οι δημιουργικοί επαγγελματίες που εργάζονται σε διάφορους κλάδους έντασης γνώσης. Αν και είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι περιφέρειες που παρουσιάζουν σημαντική οικονομική ανάπτυξη συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης δημιουργικών ανθρώπων, οι περισσότερες πόλεις και περιφέρειες δυσκολεύονται να προσελκύσουν δημιουργικούς ανθρώπους. Γι' αυτό κάθε περιοχή θα

¹⁹ Ο.π.

πρέπει να επενδύσει ειδικά στην προσέλκυση υψηλής μόρφωσης και, κατά συνέπεια, δημιουργικότητας ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο θα μπορεί στη συνέχεια να αξιοποιήσει κατάλληλα και όχι μόνο σε υλικές υποδομές.

Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι η ικανότητα προσέλκυσης ανθρώπων με ταλέντο δημιουργεί περιφερειακά πλεονεκτήματα για μια περιοχή. Η ικανότητα της περιοχής να συλλαμβάνει τη φαντασία, τα όνειρα και τις επιθυμίες των δημιουργικών ανθρώπων παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση και την εξασφάλιση της παραμονής τους. Ο Florida (2005) παραπέμπει σε μια έρευνα του Southern Technology Council το 1999, στην οποία εξετάστηκαν οι τάσεις ‘μετανάστευσης’ όσων αποφοίτησαν πρόσφατα από σχολεία και κολλέγια με γνωστικό αντικείμενο τις επιστήμες και την εφαρμοσμένη μηχανική. Σύμφωνα με αυτή, πιο σημαντικό είναι να παραμείνουν οι άνθρωποι με ταλέντο σε μια περιοχή από το να έρθουν καινούργιοι. Γι’ αυτό τον λόγο, πολλές περιοχές αναπτύσσουν στρατηγικές ‘διατήρησης’ του ταλέντου, ώστε να εγκαθίστανται εκεί οι δημιουργικοί άνθρωποι ή να δελεάζονται να επιστρέψουν όσοι έχουν απομακρυνθεί.

Άμεσα συναφής με τα κριτήρια επιλογής που θέτουν οι δημιουργικοί άνθρωποι για την παραμονή τους σε μια περιοχή είναι και ο τρίτος παράγοντας, αυτός της *ανεκτικότητας*. Η ανεκτικότητα χαρακτηρίζει πόλεις με διεθνή χαρακτήρα και αναγνωρισμένη ανοχή σε εθνικές, φυλετικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές και σεξουαλικές διαφορές. Για την πλήρη περιγραφή της χρησιμοποιούνται οι εξής δείκτες: α. δείκτης για τη μετανάστευση (*melting pot index*), β. δείκτης αναφορικά με τη συγκέντρωση ομοφυλοφίλων (*gay index*), γ. δείκτης σχετικά με τη διασκέδαση και τη νυχτερινή ζωή (*coolness index*), δ. δείκτης σχετικά με τη συγκέντρωση καλλιτεχνών (*bohemian index*).

Σχετικά με τον πρώτο δείκτη, σύμφωνα με τον Florida (2005), η οικονομική απόδοση των Η.Π.Α. οφείλεται στο άνοιγμα προς την καινοτομία και τους δραστήριους ανθρώπους από όλο τον κόσμο, ενώ η παρακμή των χωρών που άλλοτε ευημερούσαν (Γερμανία, Ιαπωνία) στην ομοιογένεια του πληθυσμού. Γι’ αυτό και η μετανάστευση θεωρείται η βάση της ανάπτυξης. Ο δεύτερος δείκτης που αφορά στον αριθμό των ομοφυλοφίλων σε μια περιοχή είναι, κατά τον ίδιο, στενά συνδεδεμένος με τη συγκέντρωση του κλάδου υψηλής τεχνολογίας στην περιοχή αυτή. Με άλλα λόγια, οι ομοφυλόφιλοι συνδέονται με την υψηλή βιομηχανία και την ανάπτυξή της. Ο δείκτης της διασκέδασης μετρά τη νυχτερινή ζωή μιας περιοχής (μπαρ, νυχτερινά κέντρα) αλλά και τις πολιτιστικές της δραστηριότητες (μουσεία, εκδηλώσεις, γκαλερί). Όπως έχει παρατηρηθεί, άτομα με ταλέντο και ανώτατη μόρφωση προσελκύνονται από χώρους ζωντανούς και θεωρούν την ύπαρξη πολλών δραστηριοτήτων απαραίτητη για μια πόλη. Τέλος, ο δείκτης

συγκέντρωσης καλλιτεχνών (συγγραφείς, μουσικοί, ηθοποιοί, σκηνοθέτες, ζωγράφοι, γλύπτες κλπ.) σε μια περιοχή, επίσης, υποδηλώνει πόσο επιτυχημένη και δημιουργική είναι μια πόλη λόγω της επικράτησης του «μποέμ» τρόπου ζωής. Η συγκέντρωση τέτοιων ατόμων σε μια περιοχή αποτελεί ισχυρό προγνωστικό παράγοντα για την υψηλή τεχνολογική βάση και την απασχόληση του πληθυσμού. Συνοψίζοντας, ο παράγοντας της ανεκτικότητας είναι σημαντικός για την προσέλκυση της δημιουργικής τάξης, η οποία αναζητά περιβάλλοντα πιο φιλελεύθερα.

Η τεχνολογία, το ταλέντο και η ανεκτικότητα είναι, λοιπόν, οι τρεις παράγοντες που πρέπει να συνυπάρχουν για την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης μιας περιοχής. Αργότερα, το 2012, ο Florida θα προσθέσει και έναν τέταρτο παράγοντα, τα χωρικά πλεονεκτήματα (Territorial assets), τα οποία αναφέρονται στη συνολική ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος, όπως για παράδειγμα στην αυθεντικότητα του τόπου. Είναι αυτά τα οποία καθιστούν μια τοποθεσία ελκυστική για δημιουργικούς ανθρώπους, αποδεικνύοντας ότι η ποιότητα ενός τόπου είναι μια αναγκαιότητα και μια διαρκής και δυναμική διαδικασία, που αφορά σε ποικίλες πτυχές του τόπου, όπως οι εξής:

α) «Τι είναι εκεί;»: η πτυχή αυτή αναφέρεται στον συνδυασμό του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο, γενικά, έχει ιδιαίτερη σημασία για τους δημιουργικούς ανθρώπους. Εδώ θα μπορούσαν να ενταχθούν διάφορες ήπιες μορφές μετακίνησης (ποδηλατόδρομοι, πεζόδρομοι κλπ.) και χώροι υπαίθριων δραστηριοτήτων (χώροι πρασίνου, άθλησης, πάρκα, πλατείες κλπ.).

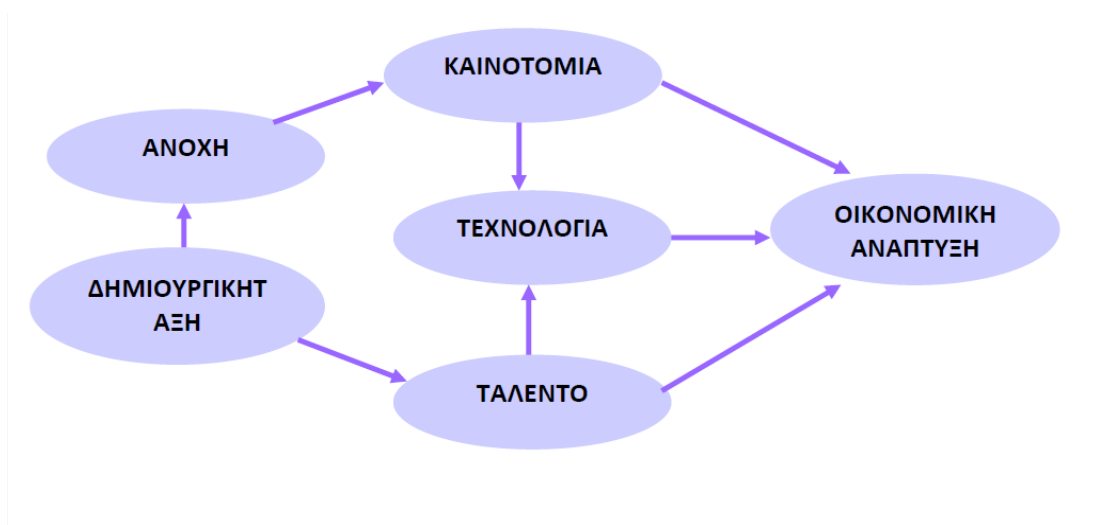
β) «Ποιος είναι εκεί;»: η πτυχή αυτή αφορά στη συγκέντρωση ατόμων από διαφορετικές εθνικότητες, πολιτισμούς, θρησκείες, σεξουαλικούς προσανατολισμούς στις δημιουργικές πόλεις· τα άτομα αυτά αποδέχονται τη διαφορετικότητα και την ανεκτικότητα της πόλης στο 'άλλο'.

γ) «Τι συμβαίνει;»: η συγκεκριμένη πτυχή αφορά στη συνολική ταυτότητα της περιοχής και στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Ένας κρίσιμος παράγοντας για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης από τα μέλη της δημιουργικής τάξης είναι η ύπαρξη πολλών μικρών πολιτιστικών κέντρων, τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα έντονης κοινωνικής αλληλεπίδρασης (όπως π.χ. καφέ, μπαρ, θέατρα, κινηματογράφοι, μουσικές ορχήστρες, τέχνες κλπ.) (Florida 2012). Αυτή η λογική βρίσκεται στον αντίποδα του «επιχειρησιακού μοντέλου», το οποίο εκφράζεται με κεντρικές πολιτιστικές εγκαταστάσεις, καταστήματα μεγάλων αλυσίδων, εμπορικά και νυκτερινά κέντρα και αποσκοπεί στην προσέλκυση τουριστών. Με άλλα λόγια, ένας τόπος είναι περισσότερο ελκυστικός για τους δημιουργικούς ανθρώπους όταν είναι ενεργός πολιτιστικά (από άποψη ποικιλομορφίας). Η

ποικιλομορφία ως σημαντικός παράγοντας για την αστική δημιουργικότητα επισημαίνεται και από τον Landry αλλά και άλλους ερευνητές, όπως η Jacobs και ο Hospers, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον όρο ‘αστική ποικιλομορφία’ για να αναφερθούν στην ποικιλία που χαρακτηρίζει τη συνολική εικόνα της πόλης, πέρα από τη διαφορετικότητα των κατοίκων, των ικανοτήτων και των γνώσεων τους (Καλογερέσης και Κουρτέσης 2013: 15)²⁰.

Τα χωρικά πλεονεκτήματα κάνουν πιο εμφανή και τη χωρική διάσταση της δημιουργικότητας, δηλαδή το γεγονός ότι οι δημιουργικές δραστηριότητες, η παρουσία της δημιουργικής τάξης, των δημιουργικών κλάδων κ.ο.κ. έχουν μια συγκεκριμένη χωροταξική τοποθέτηση. Για παράδειγμα, οι δημιουργικοί κλάδοι έχουν την τάση να δημιουργούν ‘συστάδες’/ ‘συσπειρώσεις’ (clusters) σε αστικές και μη περιοχές, ενώ μεταξύ των κύριων παραγόντων που καθορίζουν τη συγκέντρωσή τους σε έναν τόπο συγκαταλέγονται το ανθρώπινο κεφάλαιο και το μέγεθος του πληθυσμού (European Commission 2010α: 192).

Σχηματικά, η σχέση δημιουργικής τάξης, τεχνολογίας, ταλέντου, ανεκτικότητας, καινοτομίας και ανάπτυξης δίνεται στο παρακάτω σχεδιάγραμμα.

Πηγή: Florida & Tinagli (2004: 12)

Μολονότι η προσέγγιση του Florida για τη δημιουργική πόλη είχε τη μεγαλύτερη απήχηση και άσκησε σημαντική επιρροή τόσο στις ΗΠΑ όσο και την Ευρώπη, επηρεάζοντας τον σχεδιασμό πολιτικών για διάφορα μέρη, εξίσου έντονη υπήρξε και η κριτική που δέχθηκε. Εν πρώτοις, η ίδια η έννοια της δημιουργικής τάξης θεωρήθηκε ότι

²⁰ Ο.π.

εισάγει μια ελιτίστικη αντίληψη που επιδεινώνει τις όποιες ανισότητες (κοινωνικο-οικονομικές) και ενισχύει τους διαχωρισμούς. Έτσι, η κοινωνία οδηγείται σε μια 'δημιουργική ταξική πάλη', καθώς οι διάφορες κοινωνικές ομάδες διαγκωνίζονται για την οικειοποίηση της δημιουργικότητας και την αυθεντικότητας (Marlet and Van Woerden 2004: 280-283). Αυτός ο ανταγωνισμός έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας ταξικής διαφοράς στις μεγάλες περιοχές και την υποβάθμιση του αιτήματος για χωρική συναίνεση και δημοκρατία (Peck 2005: 758).

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η κριτική της Merkusen (2006) στο μοντέλο του Florida. Η Merkusen θεωρεί προβληματική την έννοια της δημιουργικής τάξης λόγω του καθορισμού της με βάση τα επαγγέλματα και την επίπτωσή τους στο αστικό περιβάλλον. Με άλλα λόγια, η ομαδοποίηση των επαγγελματιών, τα οποία, ωστόσο, αναλαμβάνουν διαφορετικό πολιτικό και οικονομικό ρόλο στην αστική ανάπτυξη, δεν μπορεί να γίνει εύκολα αποδεκτή. Και ο Glaeser (2005: 593-596), όμως, κατηγόρησε τον Florida για έλλειψη αυθεντικότητας, υποστηρίζοντας ότι η ιδέα του για τη δημιουργική τάξη προσομοιάζει στη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και διαφοροποιείται μόνο ως προς την εστίαση στην ανεκτικότητα.

Ανεξάρτητα από τις αδυναμίες και τις ελλείψεις, η θεωρία του Florida είναι γεγονός ότι προσφέρει έναν τρόπο μετασχηματισμού του αστικού χώρου, προσδίδοντας στον τελευταίο μια νέα αναπτυξιακή δυναμική. Ταυτόχρονα τονίζει τον ανθρώπινο παράγοντα, τη σημασία των επιλογών και των προτιμήσεων των ατόμων ως κινητήριων δυνάμεων για τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές. Στην εποχή της εισβολής των νέων τεχνολογιών στη ζωή μας οι απόψεις του Florida μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για την έναρξη διαλόγου σχετικά με την εξέλιξη των πόλεων στη νέα οικονομία της γνώσης και της τεχνολογίας. Γι' αυτό και η κοινωνική και πολιτιστική του συνεισφορά δεν πρέπει να παραγνωρίζεται.

2.3.5 Δημιουργικότητα και ανάπτυξη

Με βάση τα όσα προηγήθηκαν, το ερώτημα που γεννάται τελικά είναι αν η δημιουργικότητα προκαλεί ανάπτυξη και με ποιον ακριβώς τρόπο. Κατά τον Florida, η σχέση δημιουργικότητας και ανάπτυξης είναι δεδομένη και οφείλεται στην έλξη που ασκεί η δημιουργική τάξη στις επιχειρήσεις έντασης γνώσης. Γι' αυτό και τα 4T είναι απαραίτητα για τη δημιουργία της ανάπτυξης και, αν δεν συνυπάρχουν, είναι αδύνατο για έναν τόπο να προσελκύσει δημιουργικούς ανθρώπους, να παραγάγει καινοτομία και να προκαλέσει οικονομική μεγέθυνση (Florida 2002: 249). Με άλλα λόγια, για τον Florida το ανθρώπινο

κλίμα είναι εξίσου σημαντικό, αν όχι σημαντικότερο, από το επιχειρηματικό κλίμα, δηλαδή τους παράγοντες που επηρεάζουν τη χωροθέτηση των επιχειρήσεων (πρβ. Asheim and Hansen 2009: 426).

Δεν πρόκειται παρά για το «αίνιγμα της αστικής μεγέθυνσης» (Storper and Scott 2009), δηλαδή για το ερώτημα αν οι άνθρωποι προσελκύουν τις δουλειές ή οι δουλειές τους ανθρώπους. Η απάντηση σ' αυτό έχει σημαντικές συνέπειες στη χάραξη και την άσκηση πολιτικών, καθώς αυτές μπορεί να στραφούν από την προσέλκυση επιχειρήσεων (μέσω φορολογικών και άλλων κινήτρων) που δημιουργούν θέσεις εργασίας στην προσέλκυση ανθρώπων (μέσω της βελτίωσης του ανθρώπινου περιβάλλοντος).

Εντούτοις, και αυτή η άποψη του Florida έχει δεχθεί κριτική για το ότι υποτιμά τον ρόλο άλλων σημαντικών παραγόντων και για το ότι δεν μπορεί να ερμηνεύσει την έναρξη της αναπτυξιακής διαδικασίας σε μια πόλη/περιοχή (Καλογερέσης και Κουρτέσης 2013: 19)²¹. Οι Storper και Scott (2009), για παράδειγμα, τονίζουν ότι για τη μετεγκατάσταση δημιουργικών ανθρώπων σε μια περιοχή είναι αναγκαία η εύρεση εργασίας αντίστοιχης με τα προσόντα τους. Τα μέλη της δημιουργικής τάξης έχουν αφιερώσει χρόνο και κόπο για την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτεχνιών και δύσκολα θα εγκαταλείψουν την τρέχουσα απασχόλησή τους για κάτι αβέβαιο. Επομένως, προϋπόθεση για την προσέλκυσή τους είναι η ύπαρξη δραστηριοτήτων που θα τους εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο και υψηλές αποδοχές. Γι' αυτό και, κατά τους ίδιους, η εγκατάσταση και ανάπτυξη επιχειρήσεων έντασης γνώσης είναι προϋπόθεση για την προσέλκυση του υψηλού ανθρώπινου δυναμικού.

Είναι προφανές ότι η απάντηση στο ερώτημα ποιος προσελκύει ποιον, οι επιχειρήσεις τους εργαζόμενους ή το αντίστροφο, δεν είναι τόσο απλό. Σύμφωνα με τους Καλογερέση και Κουρτέση (2013: 20)²², το πιθανότερο είναι πως στη σύγχρονη μεταβιομηχανική οικονομία οι παράγοντες αυτοί αλληλεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται. Η σύνθετη αυτή αλληλεπίδραση σε βάθος χρόνου μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σε κάποιες περιοχές η ύπαρξη επιτυχημένων και καινοτόμων επιχειρήσεων να προσελκύει υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο με τη σειρά του ενισχύει περαιτέρω τις επιχειρήσεις και προσελκύει κι άλλες, οι οποίες δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας για δημιουργικούς ανθρώπους κ.ο.κ.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, πέρα από τη δημιουργία συνθηκών για την προσέλκυση επενδύσεων και νέων επιχειρήσεων (υποδομές, τηλεπικοινωνίες,

²¹ Ο.π.

²² Ο.π.

βιομηχανικές περιοχές κλπ.), οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να στοχεύουν επίσης στην προσέλκυση των 'κατάλληλων' ανθρώπων, οι οποίοι θα μπορέσουν να δώσουν ώθηση σε αναπτυξιακές διαδικασίες (Κουρτέσης 2008). Ειδικά στην παρούσα συγκυρία του συνεχώς αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού, η προσέλκυση αξιόλογου ανθρώπινου δυναμικού -το οποίο διαθέτει υψηλό επίπεδο μόρφωσης, δημιουργικότητας και δυναμισμού- αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη των πόλεων και των ευρύτερων περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Η σχέση μητροπολιτικού πανεπιστημίου και δημιουργικής πόλης

Αν και είναι σχεδόν αυτονόητο ότι τα πανεπιστήμια συμβάλλουν ποικιλοτρόπως στην ανάπτυξη των πόλεων, η αναλυτική περιγραφή αυτή της συμβολής αποτελεί ζητούμενο και πρόκληση. Από τη στιγμή που ένα πανεπιστήμιο πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί μητροπολιτικό, η συμβολή του στη δημιουργικότητα της πόλης²³ μπορεί να αναζητηθεί σε τρία τουλάχιστον επίπεδα: σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό. Σε οικονομικό επίπεδο, το πανεπιστήμιο μπορεί να βοηθήσει στη μετατροπή μιας πόλης σε δημιουργική αν στοχεύει προς δύο κατευθύνσεις, αφενός στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη και αφετέρου στην εφαρμογή και οικονομική αξιοποίηση της παραγόμενης γνώσης. Αυτό συμβαίνει γιατί το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, παρέχοντας γνώση και καινοτομία, δημιουργεί ‘ανθρώπινο κεφάλαιο’ και συγκεντρώνει γύρω του δημιουργικούς ανθρώπους, αλλά και γιατί η τεχνολογική ανάπτυξη στην οποία επενδύει αποτελεί συστατικό μιας δημιουργικής πόλης.

Βεβαίως η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη είναι πλέον συνυφασμένες με την έννοια της καινοτομίας, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της οικονομίας της γνώσης και συνίσταται στη αντικατάσταση των παλαιών μεθόδων παραγωγής με νέες. Η καινοτομία, γνωστή και από πολλούς οικονομολόγους ως ‘γνώση στην πράξη’, μπορεί να αφορά στην εισαγωγή στην αγορά ενός καινούργιου ή καλύτερου ποιοτικά αγαθού, τη χρήση μιας νέας παραγωγικής διαδικασίας, τη διάνοιξη μιας νέας αγοράς ή την επίτευξη μιας νέας μορφής οργάνωσης μιας επιχείρησης (πρβ. Schumpeter 1934). Η συμπερίληψη της στις προτεραιότητες του πανεπιστημιακού ιδρύματος συνδέεται άμεσα με τους δείκτες οικονομικής μεγέθυνσης και γενικότερα με την αναβίωση του αστικού τοπίου.

²³ Μολονότι στη βιβλιογραφία –από όσο, τουλάχιστον, γνωρίζω– η σχέση μητροπολιτικού πανεπιστημίου και δημιουργικής πόλης δεν έχει ιδιαίτερα αναδειχθεί, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ένα παράδειγμα που συνδέει τη δημιουργικότητα των πανεπιστημίων (και όχι ακριβώς τον μητροπολιτικό τους χαρακτήρα) με τις δημιουργικές πόλεις. Ειδικότερα, το Πανεπιστήμιο του Salford συντόνισε ένα θεματικό δίκτυο, γνωστό ως C5U, το οποίο αφορούσε στην κοινοπραξία πέντε ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και ήταν τμήμα ενός προγράμματος με την ονομασία «Δημιουργικότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση». Στόχος του ήταν να μελετήσει τη δημιουργικότητα των πανεπιστημίων στη σχέση τους με τις πόλεις που τα φιλοξενούσαν. Η κοινοπραξία έδειξε πώς τα πανεπιστήμια είχαν συμβάλει αλλά και ωφεληθεί από τη δημιουργικότητα της πόλης/περιοχής τους και απέδωσε αυτή την επιτυχία στην αυστηρή δέσμευση και των δύο πλευρών, τόσο του πανεπιστημίου όσο και των συνεταιίρων του, στη μεταξύ τους συνεργασία μέσω του δημιουργικού συντονισμού και της αμοιβαίας ανταλλαγής της αληθινής γνώσης· με άλλα λόγια, σε μια αμφίδρομη, βαθιά και επαναληπτική διαδικασία, παρά στην παραδοσιακή μονόδρομη μεταφορά γνώσης. Από αυτό το δίκτυο προέκυψε και το μοντέλο ‘Universities for Modern Renaissance’ για όσα πανεπιστήμια επιθυμούν να ‘εναγκαλιστούν’ τις δημιουργικές πόλεις/περιοχές τους (Powell 2007).

Σε κοινωνικό επίπεδο, η συμβολή του μητροπολιτικού πανεπιστημίου στη δημιουργικότητα της πόλης είναι ίσως πιο εμφανής. Η βαρύτητα που αποδίδει το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο στην εκπαίδευση των μειονοτικών ή μη προνομιούχων ομάδων, με σκοπό την απορρόφησή τους από την αγορά εργασίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους, είναι ένα μικρό δείγμα της συμμετοχής του στην ανάπτυξη των πόλεων. Ωστόσο, σημαντικότερη είναι η έμφαση που δίνει στην καλλιέργεια μιας πολυφωνικής και πλουραλιστικής αντίληψης, η οποία αποδέχεται και σέβεται το διαφορετικό, την ποικιλότητα, την έλλειψη ομοιομορφίας. Όταν η κοινωνία γαλουχείται με τέτοιες ιδέες τότε γίνεται σαφώς πιο ανεκτική και δεκτική στο 'άλλο'.

Βεβαίως, ας μην ξεχνούμε πόσο καίριας σημασίας αποδεικνύονται και τα εργαλεία της ακαδημαϊκής κοινότητας στην εύρεση λύσεων για προβλήματα της καθημερινής ζωής των πολιτών. Η κρατική ή ιδιωτική παρέμβαση, χωρίς προηγούμενη έρευνα, μελέτη και σχεδιασμό από το πανεπιστήμιο, μπορεί να αποβεί αναποτελεσματική και να οδηγήσει σε πρόχειρες και εμβαλωματικές λύσεις. Ένα απλό δείγμα είναι η διαμόρφωση πεζοδρομίων που διευκολύνει την κίνηση των πεζών, και κυρίως των ανθρώπων με κινητικές δυσκολίες, η οποία χωρίς την απαιτούμενη μελέτη μπορεί τελικά να αποτύχει να καταστήσει την πόλη φιλική για όσους αντιμετωπίζουν προβλήματα. Επίσης, πώς μπορεί η κοινωνία να διαχειριστεί, για παράδειγμα, την αύξηση της εγκληματικότητας και την επανένταξη σ' αυτή ανθρώπων με παραβατική συμπεριφορά χωρίς τα θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία της επιστήμης; Όπως διαφαίνεται, η διασύνδεση πανεπιστημίου και κοινωνίας είναι πολύπτυχη και, παρά τις κατά διαστήματα μεταξύ τους εντάσεις, η ώσμωση παραμένει βασικό στοιχείο της σχέσης τους.

Τέλος, η συνδρομή του πανεπιστημίου στην πολιτιστική ανάπτυξη μιας πόλης μπορεί να αναδειχθεί μέσα από ενέργειες και δραστηριότητες που θεμελιώνουν και προωθούν τα γράμματα και τις τέχνες. Το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο οφείλει να συνεισφέρει και στην ευρύτερη πολιτιστική ζωή για να μην μετατρέπεται σε ένα αμιγώς τεχνοκρατικό ίδρυμα παραγωγής και διάχυσης γνώσεων· και αυτό γιατί ο πολιτισμός είναι συνυφασμένος με αξίες και αρχές, όπως η δημοκρατία, η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η ισότητα, η αξιοκρατία, ο πλουραλισμός, αποτελώντας έκφραση της δημιουργικότητας μιας κοινωνίας και κινητήρια δύναμη της οικονομικής και κοινωνικής της καινοτομίας. Οι εικαστικές τέχνες, ο κινηματογράφος, η μουσική, το θέατρο κ.ά. συμβάλλουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας, την οικονομική ευημερία, τη μάθηση και την κοινωνική συνοχή. Γι' αυτό και ο ρόλος του μητροπολιτικού πανεπιστημίου, κυρίως μέσω των

ανθρωπιστικών επιστημών και των τεχνών, στην ενίσχυση της δημιουργικής οικονομίας είναι πολύ σημαντικός.

Δεν είναι τυχαίο ότι η οικονομία του πολιτισμού βρίσκεται στο επίκεντρο της διεθνούς οικονομικής την τελευταία δεκαετία και κυριαρχεί στις συζητήσεις για τη χάραξη αναπτυξιακής στρατηγικής. Άλλωστε, με την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας η επένδυση στον χώρο του πολιτισμού και της δημιουργίας δεν απαιτεί ιδιαίτερα χρηματικά κεφάλαια, αλλά ευστροφία, φαντασία, δημιουργική αντίληψη, δεξιότητες, προσαρμοστικότητα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και συνεχή εκπαίδευση. Όλα τα παραπάνω μπορεί να τα παράσχει το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, διοχετεύοντας τα προϊόντα του πολιτισμού σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα για πιο μαζική κατανάλωση. Με άλλα λόγια, το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο μπορεί να εξασφαλίσει στο ευρύ κοινό τη δυνατότητα ευκολότερης πρόσβασης στην τέχνη, τόσο στις παραδοσιακές της εκφράσεις (ζωγραφική, γλυπτική, μουσική, θέατρο) όσο και στις σύγχρονες μορφές της (κινηματογράφος, τηλεόραση), εξυπηρετώντας όχι μόνο τις ανάγκες της πνευματικής και οικονομικής ελίτ αλλά και ευρύτερες κοινωνικές ομάδες.

Βασική υπόθεση της παρούσας εργασίας είναι η εξής: το γεγονός ότι το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο μπορεί να αναλάβει δράση, επηρεάζοντας θετικά τους παραπάνω νευραλγικούς τομείς μιας πόλης, δεν συνεπάγεται ότι τη μετατρέπει αυτομάτως και σε δημιουργική. Είναι πιθανό, με άλλα λόγια, ο δημιουργικός χαρακτήρας μιας πόλης να απαιτεί τη συνδρομή και πολλών άλλων παραγόντων, όπως ήδη αναφέρθηκε. Προκειμένου να διερευνήσουμε την ισχύ της υπόθεσής μας θα εξετάσουμε την περίπτωση του ΑΠΘ υπό το πρίσμα του μητροπολιτικού πανεπιστημίου, εξετάζοντας τον αντίκτυπο της ποικίλης δράσης του στο προφίλ της Θεσσαλονίκης ως «δημιουργικής πόλης».

B. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Το παράδειγμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)

Τα δεδομένα της παρούσας έρευνας προέρχονται από την ιστοσελίδα του ΑΠΘ και των μονάδων που υπάγονται σε αυτό. Σε αυτά συγκαταλέγονται πληροφορίες από τη Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας του ΑΠΘ (ΜΟΔΙΠ), καθώς και έρευνες που έχουν διεξαχθεί από την Επιτροπή Ερευνών του ΑΠΘ.

4.1 Η φυσιογνωμία του ΑΠΘ

Το ΑΠΘ είναι το μεγαλύτερο -από άποψη πλήθους φοιτητών και αριθμού Σχολών- εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας, με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Απαρτίζεται από 41 τμήματα, τα οποία οργανώνονται σε 11 Σχολές, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων. Επιπλέον περιλαμβάνει 1 Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, 61 Κλινικές, 295 Εργαστήρια, 23 Σπουδαστήρια, 49 Νησίδες Η/Υ, 1 Κεντρική Βιβλιοθήκη και 47 περιφερειακές (παρουσίαση ΜΟΔΙΠ 2014)²⁴.

Η πανεπιστημιούπολη (campus) του ΑΠΘ εκτείνεται σε μια έκταση 405 στρεμμάτων και βρίσκεται στο κέντρο της πόλης. Λόγω πυκνής δόμησης του campus, αλλά και για άλλους λειτουργικούς λόγους, μερικές από τις εγκαταστάσεις του πανεπιστημίου βρίσκονται εκτός της πανεπιστημιούπολης ή ακόμη και εκτός του πολεοδομικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης. Για παράδειγμα, εγκαταστάσεις του ΑΠΘ υπάρχουν στις Σέρρες, τη Βέροια, τη Βεργίνα, τη Θέρμη, το Πανόραμα, τα Βασιλικά, το Κολχικό, τη Σίνδο, τον Λαγκαδά, τη Βόλβη κ.α. Το πανεπιστήμιο διαθέτει, επιπλέον, αγρόκτημα 1.800 στρεμμάτων, κτιριακές εγκαταστάσεις στο Περούλι και τον Ταξιάρχη (με ανάλογες δασικές εκτάσεις) και κατασκήνωση στο Ποσειδί της Χαλκιδικής (παρουσίαση ΜΟΔΙΠ 2014)²⁵.

Στα παραπάνω χωροταξικά στοιχεία μπορούμε να προσθέσουμε και τον εξίσου εντυπωσιακό αριθμό έμψυχου δυναμικού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΜΟΔΙΠ του 2014²⁶, ο συνολικός αριθμός λεκτόρων και καθηγητών ανέρχεται στα 2.024 άτομα. Αν σ' αυτά προστεθούν οι μόνιμοι διοικητικοί υπάλληλοι, οι υπάλληλοι Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου

²⁴ http://qa.auth.gr/documents/presentations/AUTh_full_presentation_el.pdf

²⁵ Ο.π.

²⁶ Ο.π.

Χρόνου (ΙΔΑΧ), οι εργολαβικοί υπάλληλοι, το Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό (ΕΤΕΠ), το Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΙΠ), το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΕΕΠ), το Έκτακτο Διδακτικό Προσωπικό (ΠΔ 407), οι μόνιμοι βοηθοί και επιστημονικοί συνεργάτες, οι ειδικευόμενοι γιατροί και οι δάσκαλοι γλώσσας, τότε το προσωπικό του ΑΠΘ ξεπερνά τα 3.600 άτομα. Αντιστοίχως, ο φοιτητικός πληθυσμός για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 υπολογίζεται στις 73.930. Σε αυτό τον αριθμό περιλαμβάνονται όσοι και όσες είχαν κατά το παραπάνω έτος τη φοιτητική ιδιότητα, τακτικοί (ν), ενεργοί (ν+2) και ημιενεργοί (>ν+2) φοιτητές, μεταπτυχιακοί φοιτητές και υποψήφιοι διδάκτορες.

Ας σημειωθεί, επίσης, ότι στο ΑΠΘ λειτούργησε το 1962 το πρώτο πανελλαδικά Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών (ΜΠΣ) στη Θεολογική Σχολή. Σήμερα βρίσκονται σε ισχύ 68 ΜΠΣ, εκ των οποίων τα 16 είναι διατμηματικά, αλλά και 23 Ειδικά Πρωτόκολλα Συνεργασίας με ΑΕΙ της αλλοδαπής για συνεπίβλεψη διδακτορικής διατριβής (παρουσίαση ΜΟΔΙΠ 2014)²⁷. Όσον αφορά στη διεθνή παρουσία του ιδρύματος και τη συμμετοχή του σε ευρωπαϊκά προγράμματα, αρκεί να αναφερθεί ότι το ΑΠΘ έχει συνάψει 108 Συμφωνίες Συνεργασίας με Ευρώπη, Αμερική, Καναδά, Αυστραλία και Ασία αλλά και Διαπανεπιστημιακές Συμφωνίες με 593 Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τη Συμφωνία Επιστημονικής Συνεργασίας με το μεγαλύτερο οικονομικό Πανεπιστήμιο της Ανατολικής Κίνας, «Shanghai Finance University», που υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 2015 και προβλέπει την ενίσχυση της ακαδημαϊκής, εκπαιδευτικής και ερευνητικής συνεργασίας μεταξύ των δύο Ιδρυμάτων, καθώς και των ανταλλαγών μελών ΔΕΠ και φοιτητών²⁸. Ταυτόχρονα, το ΑΠΘ συμμετέχει στα εξής διεθνή προγράμματα: LLP/ERASMUS, ERASMUS MUNDUS, TEMPUS, EU-Australia (παρουσίαση ΜΟΔΙΠ 2014)²⁹.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία συνηγορούν στην ευρεία αναγνώριση του ΑΠΘ ως ενός δραστήριου κέντρου έρευνας και μάθησης, βασισμένου σε μια μακρά παράδοση ακαδημαϊκής αριστείας.

4.2.α Σύντομη ιστορική αναδρομή

Το ΑΠΘ ιδρύθηκε επί πρωθυπουργίας Αλέξανδρου Παπαναστασίου, αν και οι πρώτες προσπάθειες για τη δημιουργία του ανάγονται στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας και συνδέονται με το όνομα του Ελευθέριου Βενιζέλου. Στα σχέδια του

²⁷ Ο.π.

²⁸ <https://www.auth.gr/news/articles/19497>

²⁹ http://qa.auth.gr/documents/presentations/AUTh_full_presentation_el.pdf

Βενιζέλου συμπεριλαμβανόταν επίσης και η ίδρυση πανεπιστημίου στη Σμύρνη, στο γενικότερο πλαίσιο για την τόνωση του εθνικού συναισθήματος και κυρίως στις νεοαπελευθερωθείσες περιοχές, όπως τη Β. Ελλάδα. Λόγω της μικρασιατικής καταστροφής, βέβαια, τα σχέδια του Βενιζέλου ανατράπηκαν, έως ότου ο Παπαναστασίου το 1924 ξεκίνησε εκ νέου τις διαδικασίες. Έτσι, έτος ίδρυσης του πανεπιστημίου θεωρείται το 1925 όταν ψηφίστηκε και ο σχετικός ιδρυτικός νόμος (ν. 3341/14-6-25), ο οποίος κατόπιν δημοσιεύθηκε στο φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Παρόλα αυτά, και μετά την ψήφιση του ιδρυτικού νόμου, η εφαρμογή του δεν ήταν εύκολη διαδικασία, καθώς λόγω των πολιτικών αναταραχών της περιόδου γνώρισε διάφορες περιπέτειες. Η λειτουργία πάντως του πανεπιστημίου τοποθετείται στο 1926, ενώ ο πρώτος που διατέλεσε πρόεδρος του ήταν ο Γεώργιος Χατζηδάκις³⁰.

Το 1926, λοιπόν, λειτούργησε πρώτα η Φιλοσοφική Σχολή, αντανakλώντας μια συνολικότερη έμφαση στις θεωρητικές επιστήμες, η οποία αποτυπώνεται στον ιδρυτικό νόμο και συμβαδίζει με τις αντιλήψεις της εποχής. Η Φιλοσοφική Σχολή στεγάστηκε αρχικά στο κτίριο «Αλλατίνι», αλλά τον Οκτώβριο του 1927 μεταφέρθηκε στο μέγαρο της οδού Εθνικής Αμύνης, όπου προηγουμένως λειτουργούσε το Β΄ Στρατιωτικό Νοσοκομείο. Το κτίριο αυτό επισκευάστηκε και λίγο αργότερα επεκτάθηκε με την προσθήκη και τρίτου ορόφου. Σήμερα αποτελεί το ιστορικό κτίριο του πανεπιστημίου και στεγάζει ένα μέρος μόνο της Φιλοσοφικής Σχολής³¹.

Το 1927, όμως, λειτούργησε και η Φυσικομαθηματική Σχολή με πρώτο της τμήμα το Τμήμα Δασολογίας, το οποίο δέκα χρόνια μετά αποτέλεσε μαζί με το Τμήμα Γεωπονίας τη Γεωπονοδασολογική Σχολή. Ακολούθησε η Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών το 1929, ενώ η Ιατρική και η Θεολογική Σχολή, που προβλέπονταν επίσης στον ιδρυτικό νόμο, τέθηκαν σε λειτουργία το 1942. Μετά τον πόλεμο, το 1950-51, ιδρύθηκε η Κτηνιατρική Σχολή και στη συνέχεια με χρονολογική σειρά τα Ινστιτούτα Ξένων Γλωσσών (1951), η Πολυτεχνική (1955) και η Οδοντιατρική (το 1959 ως τμήμα της Ιατρικής και από το 1971 ως ανεξάρτητη Σχολή)³².

Γενική αναδιάρθρωση στη συνολική δομή του ΑΠΘ αλλά και όλων των πανεπιστημίων επέφερε ο νόμος 1268 του 1982, αναδεικνύοντας το τμήμα σε βασική ακαδημαϊκή μονάδα. Η αλλαγή αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ανασύσταση των Σχολών και τη σύμπτυξη των Τμημάτων. Μετά το 1982 προστέθηκαν δύο ακόμη Σχολές, η Παιδαγωγική (1983) και η Σχολή Καλών Τεχνών (1984), καθώς και τα αυτοδύναμα

³⁰ Για την ιστορική αναδρομή οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/history>

³¹ Ο.π.

³² Ο.π.

τμήματα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (1983) και Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (1991), αλλά και η Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας (1993), η οποία πλέον ανήκει στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Επιπλέον, όλα αυτά τα χρόνια οι ήδη υπάρχουσες Σχολές εμπλουτίστηκαν με νέα τμήματα, π.χ. η Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών αποκτά και Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και μετονομάζεται σε Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών³³. αντιστοίχως, στη Φιλοσοφική Σχολή προστέθηκε το Τμήμα Ψυχολογίας και στη Σχολή Θετικών Επιστημών το Τμήμα Πληροφορικής. Στα νεότερα τμήματα συγκαταλέγονται και τα ανεξάρτητα τμήματα Μηχανικών Διαχείρισης Ενεργειακών Πόρων στην Κοζάνη (1999), το Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών (1999) στη Φλώρινα και η Παιδαγωγική Σχολή (1993), τα οποία από την 1η Ιανουαρίου 2004 έχουν πλέον υπαχθεί στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Το 2004 ξεκίνησε η λειτουργία και δύο ακόμη νέων τμημάτων, του Τμήματος Κινηματογράφου που ανήκει στη Σχολή Καλών Τεχνών και του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης (με έδρα τη Βέροια) που υπάγεται στην Πολυτεχνική Σχολή. Επίσης, με απόφαση της Συγκλήτου καταργήθηκε η Σχολή Επιστημών Υγείας και η Σχολή Γεωτεχνικών Επιστημών, με τα τμήματά τους να μετατρέπονται σε μονομηματικές Σχολές, με εξαίρεση το Τμήμα Φαρμακευτικής που παραμένει ως ανεξάρτητο τμήμα³⁴.

4.2.Β Η δομή, η οργάνωση και η λειτουργία του ΑΠΘ

Κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα αποτελείται από Σχολές, οι οποίες αποτελούν τις βασικές μονάδες του. Το ΑΠΘ, όπως ήδη αναφέρθηκε, διαθέτει 11 Σχολές, καθεμία από τις οποίες καλύπτει μια ενότητα συγγενών επιστημονικών κλάδων και εξασφαλίζει τη διεπιστημονική προσέγγιση, τη μεταξύ τους επικοινωνία και τον αναγκαίο για τη διδασκαλία και την έρευνα συντονισμό τους³⁵. Οι 11 Σχολές που συγκροτούν το ΑΠΘ είναι οι εξής: Θεολογική, Φιλοσοφική, Θετικών Επιστημών, Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Επιστημών Υγείας, Πολυτεχνική, Καλών Τεχνών, Παιδαγωγική, Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού και Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος.

³³ Σήμερα η Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών έχει χωριστεί σε δύο Σχολές, τη Νομική και τη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών. Η πρώτη απαρτίζεται από το Τμήμα Νομικής και η δεύτερη από τα Τμήματα Οικονομικών Επιστημών, Πολιτικών Επιστημών, και Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (<https://www.auth.gr/faculties>).

³⁴ <https://www.auth.gr/history>

³⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/bodies>

Όσον αφορά στη διοικητική δομή και λειτουργία του ΑΠΘ, τα πανεπιστημιακά όργανα και οι διοικητικές υπηρεσίες εκπληρώνουν τους σκοπούς ίδρυσης του πανεπιστημίου. Στα πρώτα περιλαμβάνονται το Συμβούλιο³⁶, απαρτιζόμενο από 15 μέλη, ο Πρύτανης, η Σύγκλητος, η Σχολή, το Τμήμα και ο Τομέας. Αντιστοίχως, στις διοικητικές υπηρεσίες ανήκουν η Γενική Διεύθυνση Διοικητικών Υπηρεσιών, η Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών και η Γενική Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Μηχανοργάνωσης.³⁷ Σε γενικές γραμμές, η ανάπτυξη της διοικητικής μηχανής είναι οργανωμένη κάθετα, κατά τάξη ιεραρχίας των οργάνων, ώστε στην κορυφή της πυραμίδας να βρίσκεται το όργανο που τελικά αποφασίζει, αλλά και οριζόντια, κατά ειδικότητα αντίστοιχη με τις ανάγκες του ιδρύματος. Στόχος των ατομικών και συλλογικών οργάνων, καθώς και των διοικητικών υπηρεσιακών μονάδων και επιτροπών είναι η παροχή υψηλού επιπέδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους νέους και η καλλιέργεια πολιτιστικών αξιών και πανανθρώπινων ιδεωδών.³⁸

4.3 Το ΑΠΘ ως Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο

Το πρωταρχικό ερώτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι αν το ΑΠΘ πληροί τις προϋποθέσεις ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου. Όπως είδαμε ήδη στο σχετικό κεφάλαιο, ειδοποιό γνώρισμα του μητροπολιτικού πανεπιστημίου είναι η διαδραστική του σχέση με την κοινωνία και η άμεση σύνδεσή του με το περιβάλλον στο οποίο αυτό βρίσκεται. Η έκταση και η ένταση αυτής της σχέσης είναι επί της ουσίας αυτή που θα μας επιτρέψει ή όχι να χαρακτηρίσουμε ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα, και εν προκειμένω το ΑΠΘ, μητροπολιτικό. Επιπλέον, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι πρόκειται για μια σχέση που αφορά σε πολλά διαφορετικά επίπεδα και έχει ποικίλες διαστάσεις, πράγμα που σημαίνει ότι η εξέταση του ζητουμένου θα πρέπει να συμπεριλάβει όλες τις επιμέρους διαστάσεις της πολύπλευρης αυτής σχέσης.

Καταρχάς, ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο στοχεύει, όπως και κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα, στη διδασκαλία και την έρευνα. Η αναβάθμιση της εκπαιδευτικής

³⁶ Το Συμβούλιο προστέθηκε στα όργανα του ιδρύματος με τον νόμο 4009/2011, αναλαμβάνοντας αρμοδιότητες που προηγουμένως είχε η Σύγκλητος και η Πρυτανεία, και απαρτίζεται από εσωτερικά και εξωτερικά μέλη· στα τελευταία, σύμφωνα με τον νόμο, συμπεριλαμβάνονται εξέχουσες προσωπικότητες των τεχνών, της πολιτικής ή ακόμη και της οικονομικής ζωής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (<https://www.auth.gr/council/armodiotites.pdf>). Το Συμβούλιο σήμερα βρίσκεται σε αδράνεια και οδεύει προς την κατάργησή του. Ωστόσο, και κατά την περίοδο λειτουργίας του, δεν ενεπλάκησαν σ' αυτό μέλη της τοπικής κοινωνίας με γνώση των προβλημάτων της πόλης και αναγνωρισμένη προσφορά προς αυτή.

³⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/bodies>

³⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/administration>

διαδικασίας, η εκπαιδευτική και διδακτική αριστεία αλλά και η ενίσχυση της ερευνητικής αριστείας συγκαταλέγονται στους βασικούς στόχους και του ΑΠΘ³⁹. Η εκπαιδευτική αναβάθμιση αντανακλάται στα αναμορφωμένα προγράμματα σπουδών των τμημάτων του, τα οποία έχουν ως στόχο την εισαγωγή και εφαρμογή διαδικασιών και μεθοδολογιών αποτελεσματικής εκπαίδευσης των φοιτητών και φοιτητριών⁴⁰. Ανώτερος στόχος είναι οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του ΑΠΘ να εφοδιαστούν με τα απαραίτητα προσόντα και τις δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αντιμετωπίσουν την πολύπλοκη και συνεχώς μεταβαλλόμενη ακαδημαϊκή, επαγγελματική, κοινωνική και τεχνολογική πραγματικότητα. Με άλλα λόγια, ο εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών του ιδρύματος αποσκοπεί στη στενότερη σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση μέσω της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών διά βίου εκπαίδευσης, της συμβουλευτικής και της επέκτασης των προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και εφαρμογής καινοτόμων προγραμμάτων.

Η καλύτερη και αποτελεσματικότερη ανταπόκριση της ανώτατης εκπαίδευσης στις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις της κοινωνίας είναι άμεσα συνδεδεμένη και με τις εξελίξεις στην επιστήμη και την τεχνολογία. Η έρευνα στον ακαδημαϊκό χώρο αποτελεί προτεραιότητα του ΑΠΘ και η γενικότερη πολιτική του ιδρύματος στηρίζεται σε δύο κεντρικούς άξονες, την προώθηση της ποιότητας και την ενθάρρυνση της αριστείας⁴¹. Η πολιτική ποιότητας έχει ως στόχο την εγγύηση παραγωγής επιστημονικής έρευνας υψηλού επιπέδου και συνίσταται στην εφαρμογή βέλτιστων διαδικασιών ελέγχου. Με τη σειρά της, η πολιτική αριστείας συνίσταται στην ενθάρρυνση της διάκρισης του ερευνητικού δυναμικού σε όλα τα πεδία επιστημονικής γνώσης. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της επιβράβευσης των υψηλών ατομικών επιδόσεων (π.χ. χορήγηση υποτροφιών αριστείας σε υποψήφιους διδάκτορες και μεταδιδακτορικούς ερευνητές), της δημιουργίας νέων ερευνητικών ομάδων (π.χ. ενίσχυση ερευνητικής δραστηριότητας της βασικής έρευνας και των ανθρωπιστικών επιστημών) και ευνοϊκού περιβάλλοντος για καινοτόμες δράσεις (π.χ. ενίσχυση κινητικότητας ερευνητών)⁴². Έτσι, ενώ η πολιτική ποιότητας στοχεύει στην εσωτερική οργάνωση των ερευνητικών μονάδων του ΑΠΘ, η πολιτική αριστείας τροφοδοτεί με κίνητρα το ανθρώπινο δυναμικό του.

Ειδικότερα, σχετικά με τα πεδία της ερευνητικής δραστηριότητας, αυτά αφορούν στο περιβάλλον (φυσικό και δομημένο), την πληροφορική, τις νέες τεχνολογίες και τη νανοτεχνολογία, τις τηλεπικοινωνίες, τις βιομηχανικές τεχνολογίες, τις μεταφορές, τη

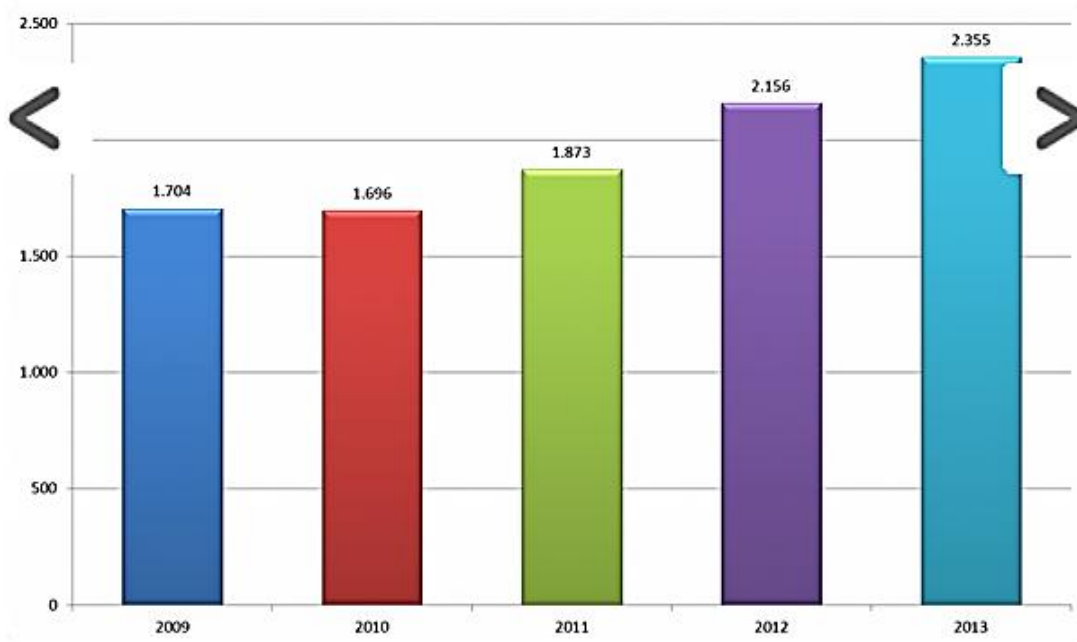
³⁹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/mission>

⁴⁰ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/researchhttp://www.epeaek.gr/epeaek/el/a_2_2_2_2.html

⁴¹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/research>

⁴² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/rc>

βιοτεχνολογία, τη βιοϊατρική και υγεία, τη γεωργία, δασοπονία και αλιεία, την εκπαίδευση και τη γλώσσα, την ιστορία και αρχαιολογία, τις κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες⁴³. Η συμμετοχή του ΑΠΘ σε ευρωπαϊκά έργα είναι μεγάλη και οι διεθνείς συνεργασίες που έχει συνάψει πολλές. Απώτερος στόχος όλων των προγραμμάτων είναι η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από την κοινωνία και τις επιχειρήσεις⁴⁴. Μια εικόνα της ερευνητικής δραστηριότητας που επιτελείται στο ΑΠΘ μας δίνουν και τα ακόλουθα διαγράμματα της Επιτροπής Ερευνών, η οποία αποτελεί το θεσμοθετημένο όργανο διαχείρισης της έρευνας.

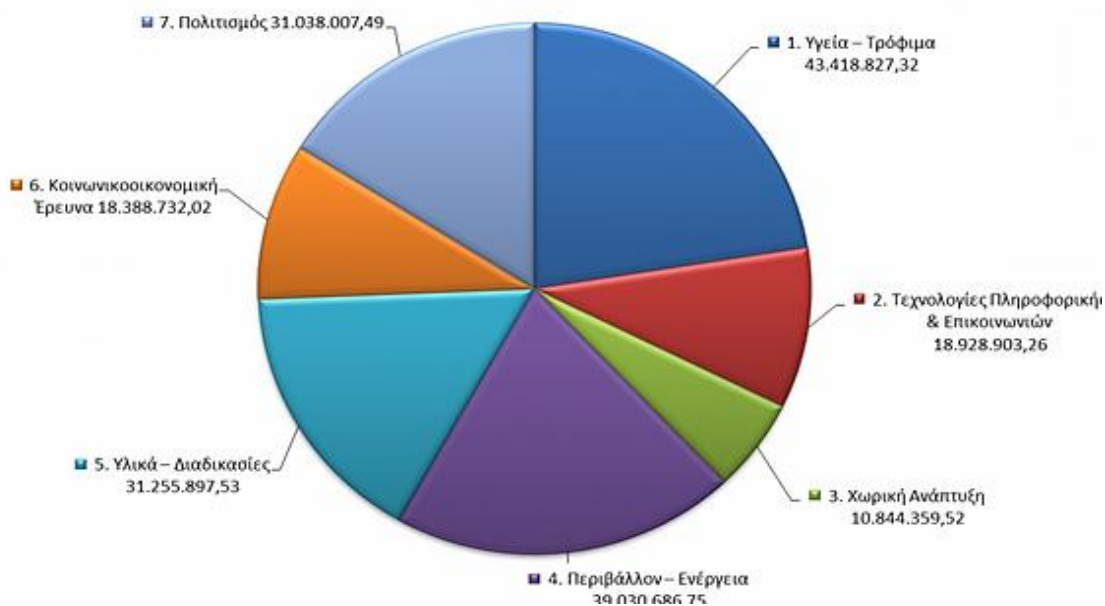

Διάγραμμα 1: Ερευνητικά προγράμματα σε εξέλιξη

(<https://www.auth.gr/indices>)

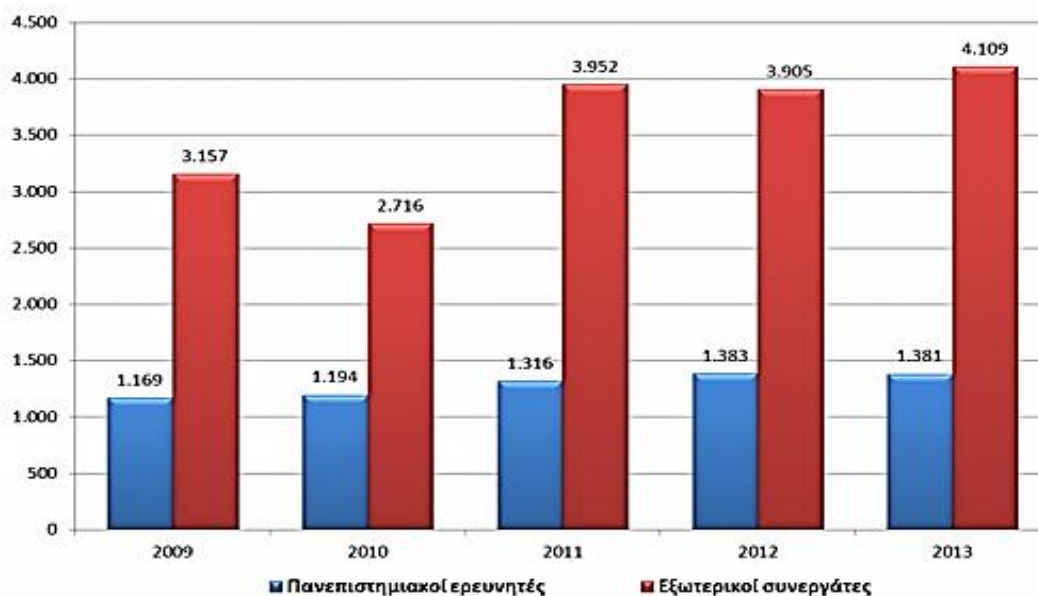
⁴³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/research>

⁴⁴ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/strategic_goals

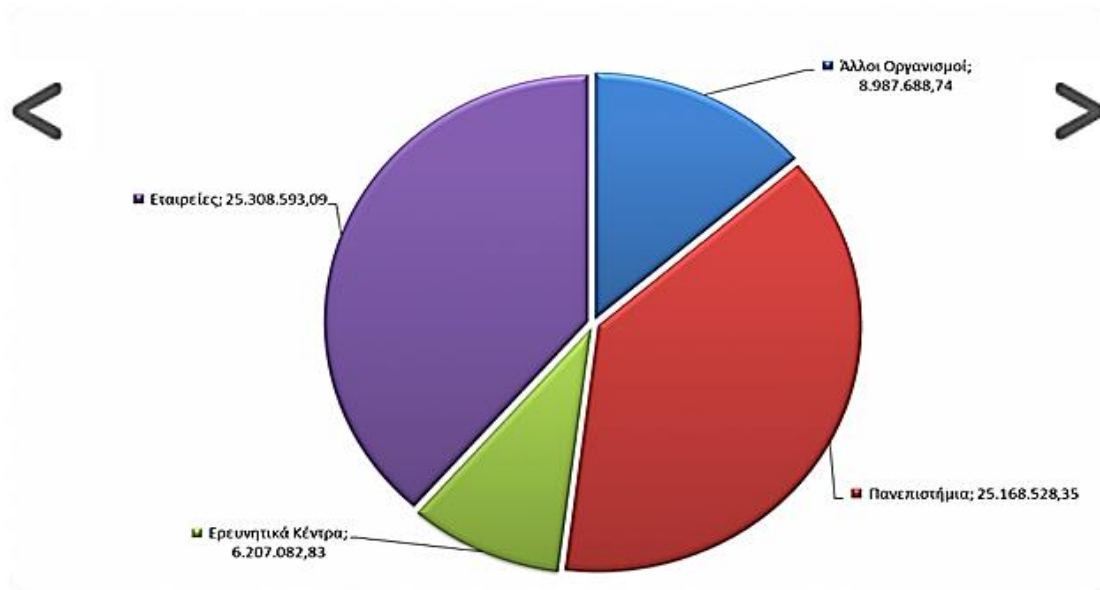
Διάγραμμα 2: Χρηματοδότηση ανά ερευνητική περιοχή για την περίοδο 2009-2013

(<https://www.auth.gr/indices>)

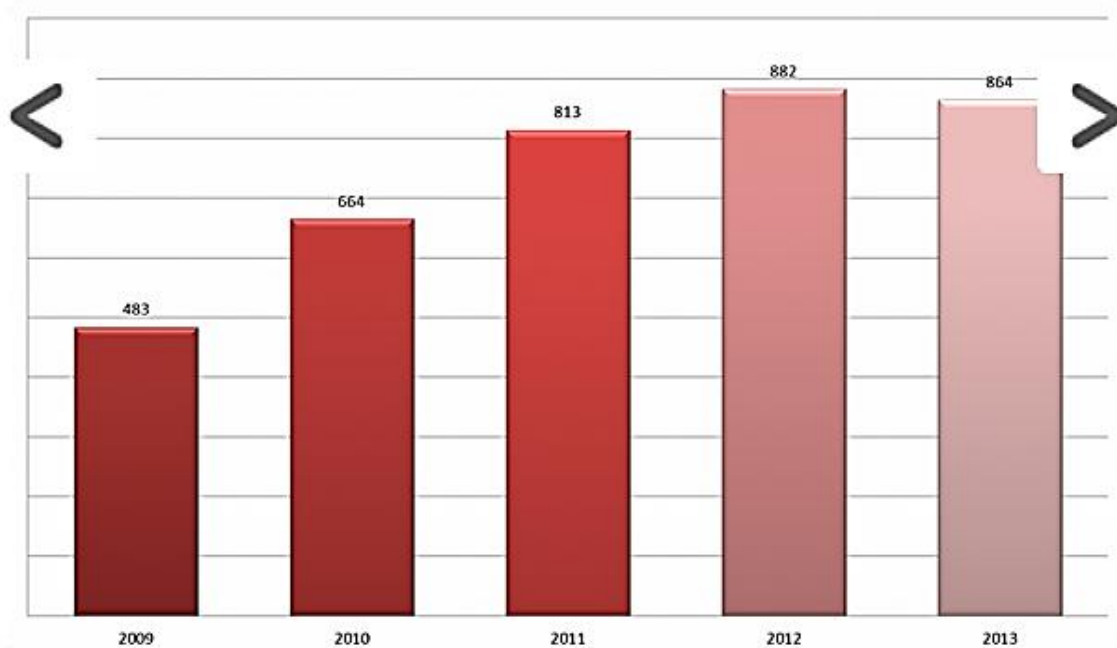

Διάγραμμα 3: Απασχολούμενοι σε ερευνητικά προγράμματα από το 2009 έως το 2013

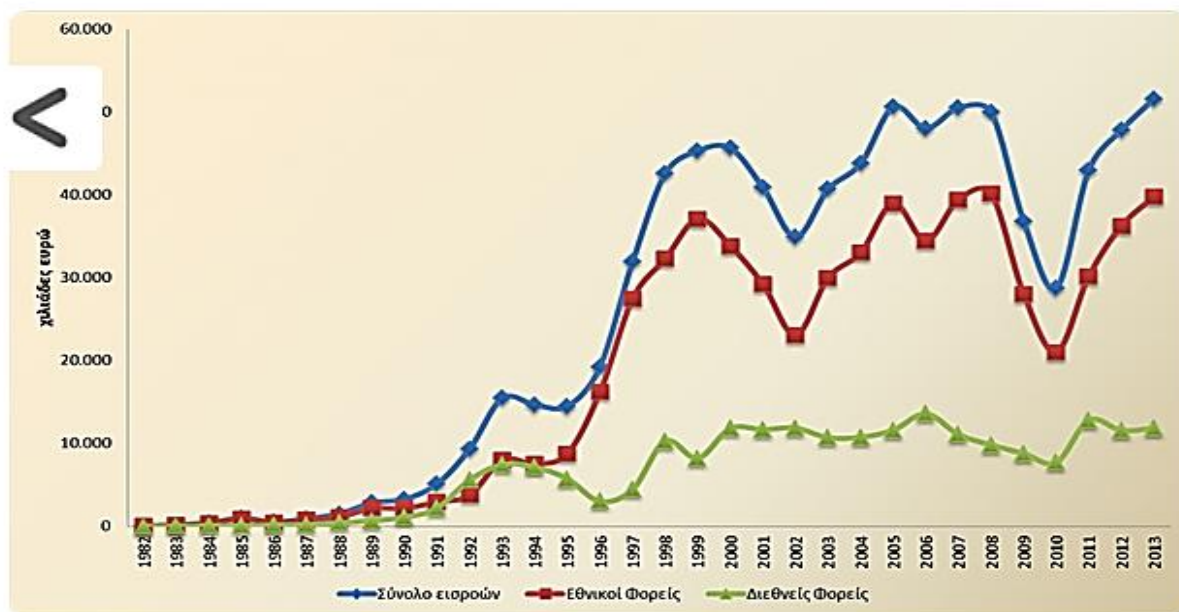
(<https://www.auth.gr/indices>)

Διάγραμμα 4: Χρηματοδοτήσεις προς συνεργαζόμενους φορείς με συντονιστή το ΑΠΘ, 2009-2013
<https://www.auth.gr/indices>

Διάγραμμα 5: Συνεργαζόμενοι φορείς εξωτερικού 2009-2013
<https://www.auth.gr/indices>

Διάγραμμα 6: Εισροές από χρηματοδοτήσεις 1982-2013

(<https://www.auth.gr/indices>)

Γενικά, η Επιτροπή Ερευνών -ακριβέστερα ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας- αναλαμβάνει προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης, έργα για την παροχή επιστημονικών, τεχνολογικών και καλλιτεχνικών υπηρεσιών, την εκπόνηση ειδικών μελετών, την εκτέλεση δοκιμών, μετρήσεων, εργαστηριακών εξετάσεων και αναλύσεων, την παροχή γνωμοδοτήσεων, τη σύνταξη προδιαγραφών για λογαριασμό τρίτων, καθώς και άλλων σχετικών υπηρεσιών ή δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη σύνδεση της εκπαίδευσης και της έρευνας με την παραγωγή και εκτελούνται ή παρέχονται από το επιστημονικό προσωπικό του ΑΠΘ⁴⁵.

Εκτός από την Επιτροπή Ερευνών, όμως, από το 2014 λειτουργεί, επίσης, και το Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας και Καινοτομίας (ΚΕΔΕΚ), το οποίο -σύμφωνα με την ιδρυτική του διακήρυξη- σηματοδοτεί την επιδίωξη του ΑΠΘ να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της έρευνας για την ανάπτυξη της χώρας και να διαμορφώσει νέες, πιο αποτελεσματικές, δομές διεπιστημονικής συνεργασίας⁴⁶. Με αυτό τον τρόπο, όπως υποστηρίζεται στη σχετική ιστοσελίδα, το ΑΠΘ ως κύριος ερευνητικός εταίρος στον χώρο της Βόρειας Ελλάδας πρωτοπορεί στην παραγωγή νέας γνώσης με καινοτόμες δράσεις σε μεγάλο εύρος θεματικών πεδίων, απαντώντας στις προκλήσεις της νέας χρηματοδοτικής περιόδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στηρίζοντας, παράλληλα, την αναπτυξιακή πορεία

⁴⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/re>

⁴⁶ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <http://kedek.auth.gr/>

της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας⁴⁷. Το ΚΕΔΕΚ στην πρώτη του φάση αναπτύσσει διεπιστημονική ερευνητική δραστηριότητα που απαιτεί τη σύμπραξη τεχνολογιών πληροφορικής με ένα ευρύ φάσμα γνωστικών πεδίων. Παράλληλος στόχος του νέου αυτού εγχειρήματος είναι να εγκαινιάσει νέες λειτουργικές δομές που θα ενθαρρύνουν τη συνεργατική δράση επιστημόνων και την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των μεγάλων πειραματικών δομών που διαθέτει το πανεπιστήμιο, για τη μέγιστη αξιοποίηση των ανθρώπινων και υλικών πόρων του.

Ωστόσο, επειδή η διδασκαλία και η έρευνα δεν νοούνται πλέον αποκομμένες από την αγορά εργασίας, το ΑΠΘ υλοποιεί και το πρόγραμμα «Πρακτική Άσκηση Φοιτητών ΑΠΘ» -το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους⁴⁸-, έτσι ώστε οι φοιτητές του να αποκτούν μια πρώτη επαφή με τον επαγγελματικό χώρο, τις τάσεις της αγοράς και τις δεξιότητες που απαιτούνται σ' αυτή. Έτσι, στην πρακτική άσκηση οι φοιτητές καλούνται να ασκηθούν για χρονικό διάστημα ενός έως τεσσάρων μηνών σε Ιδιωτικούς και Δημόσιους Φορείς Υποδοχής, να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στο πανεπιστήμιο και έτσι να έρθουν σε επαφή με τα διάφορα αντικείμενα του επαγγελματικού χώρου, ώστε να μπορούν στη συνέχεια να επιλέξουν αυτό που τους προσφέρει τα περισσότερα οφέλη σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο⁴⁹. Το πρόγραμμα της πρακτικής άσκησης εντάσσεται στο πλαίσιο των δράσεων της Δομής Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ), η οποία αποτελεί μια καινοτόμο δομή, με στόχο την ανάπτυξη ενιαίας στρατηγικής για θέματα σχετικά με τη διασύνδεση και την εξοικείωση των φοιτητών με τον κόσμο της παραγωγικής διαδικασίας και τη βελτίωση των επαγγελματικών προοπτικών των αποφοίτων⁵⁰.

Βεβαίως, ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο διαφοροποιείται επίσης από τα παραδοσιακά και λόγω των φοιτητών του, που ποικίλλουν ηλικιακά και προέρχονται από διαφορετικά οικονομικά και κοινωνικά στρώματα. Η πλειονότητα των φοιτητών που εισάγονται στο ΑΠΘ είναι μεν 18 ετών, ωστόσο το ΑΠΘ προκειμένου να ανταποκριθεί στις αυξημένες ανάγκες για κατάρτιση, επιμόρφωση και εξειδίκευση της ελληνικής κοινωνίας, από το 2010 έχει θέσει σε λειτουργία τα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης, στο πλαίσιο του Ν. 3879/10 (ΦΕΚ 163Α/21-9-10). Μέσω αυτών των αυτοχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που απευθύνονται σε όλους τους πολίτες, το ΑΠΘ επιχειρεί να συμβάλει

⁴⁷ Ο.π.

⁴⁸ <https://www.auth.gr/training>

⁴⁹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/training>

⁵⁰ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/units/15307>

στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού στην εκπαίδευση, στον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας και στην αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης, τυπικής και άτυπης⁵¹. Ταυτόχρονα, προσφέρει το πλαίσιο που εγγυάται το υψηλό επίπεδο των σπουδών, τη συμβατότητα των συγκεκριμένων προγραμμάτων με τον ρόλο του δημόσιου πανεπιστημίου, την αποτελεσματικότητα, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, εξασφαλίζοντας επίσης την πιστοποίηση των παρεχόμενων τίτλων και προσόντων και τη διαφάνεια της διαχείρισης των πόρων των προγραμμάτων.

Ενδεικτικά, από την αρχή του ημερολογιακού έτους 2016 έχουν προκηρυχθεί 19 προγράμματα διά βίου μάθησης, περισσότερο ή λιγότερο εξειδικευμένα, τα οποία άλλοτε απευθύνονται σε ειδικό επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό (π.χ. «Σεμινάρια Κατάρτισης σε Προχωρημένες Χρωματογραφικές Μεθόδους Ανάλυσης Πόσιμου Νερού») και άλλοτε σε ενήλικες με ή χωρίς προγενέστερες γνώσεις (π.χ. «Σεμινάρια Θεωρητικής και Πρακτικής Τυροκομίας», «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο: Ιστορία-Δίκαιο-Λατρεία») ή σε επαγγελματίες ορισμένου κλάδου που εργάζονται αυτόνομα ή σε εταιρείες (π.χ. «Βασικές προβληματικές και ζητήματα αιχμής στο πεδίο συνάντησης δικαίου και λογιστικής»). Σε ορισμένα από αυτά, η παρακολούθηση είναι δωρεάν, ενώ σε άλλα απαραίτητη είναι η καταβολή ενός ποσού, εφάπαξ ή σε δόσεις. Τέλος, ανάλογα με το είδος του σεμιναρίου, η συμμετοχή εξασφαλίζεται με σειρά προτεραιότητας ή βάσει των τυπικών προσόντων των ενδιαφερόμενων ατόμων (ή και των δύο αυτών κριτηρίων)⁵².

Επιπλέον, με δεδομένο ότι ένα μέρος του φοιτητικού πληθυσμού ανήκει σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες (φοιτητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλοδαποί και πολυπολιτισμικοί φοιτητές, μειονοτικοί, ομογενείς ή παλινοστούντες φοιτητές αλλά και οποιαδήποτε κατηγορία φοιτητών παρουσιάζει κάποιο πρόβλημα ανασταλτικό για τις σπουδές της), τα τελευταία χρόνια το ΑΠΘ έχει θεσμοθετήσει τη λειτουργία σχετικού Παρατηρητηρίου, στόχος του οποίου είναι να συνδράμει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών των φοιτητών⁵³. Ειδικότερα, για τους σπουδαστές ΑΜΕΑ, το Παρατηρητήριο έχει συλλέξει και αποτυπώσει την ισχύουσα νομοθεσία, έτσι ώστε όσοι ενδιαφέρονται να μπορούν εύκολα να την αναζητήσουν και να την συμβουλευτούν. Πέρα από τη συγκέντρωση υλικού σχετικού με την ακαδημαϊκή πορεία των συγκεκριμένων φοιτητών, το ΑΠΘ αναλαμβάνει επίσης πρωτοβουλίες και δράσεις για την υποστήριξή τους, ενώ συνεργάζεται και με άλλα ΑΕΙ της χώρας και του εξωτερικού για

⁵¹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/diaviou>

⁵² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το: <http://diaviou.auth.gr/>

⁵³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το: <https://www.auth.gr/committee/1075>

την ανάπτυξη υποστηρικτικών υπηρεσιών. Γενικά, πολύτιμος αρωγός των φοιτητών αλλά και των λοιπών μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας είναι και η Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής, η οποία με τις δράσεις της στοχεύει στην ανάπτυξη ενός ανθρωποκεντρικού περιβάλλοντος, με θεμέλιο την κοινωνική αλληλεγγύη και τη συλλογική προσπάθεια⁵⁴.

Προτεραιότητα του ΑΠΘ, όπως και κάθε μητροπολιτικού πανεπιστημίου, αποτελεί επίσης η χρήση, εφαρμογή και αξιοποίηση των πιο σύγχρονων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Βασικό μέλημα του ιδρύματος είναι να διαθέτει ένα αποδοτικό και φιλικό προς τους χρήστες περιβάλλον εφαρμογών ΤΠΕ, το οποίο θα εξυπηρετεί και θα υποστηρίζει τους φοιτητές, τους εργαζόμενους και τους ερευνητές. Για τον σκοπό αυτό λειτουργεί το Κέντρο Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΚΗΔ), βασικός στόχος του οποίου είναι η διάδοση, ανάπτυξη και υποστήριξη των νέων τεχνολογιών και υποδομών πληροφορικής και επικοινωνιών στο πανεπιστήμιο⁵⁵. Παράλληλα το ΚΗΔ συμμετέχει σε σχετικά ερευνητικά / αναπτυξιακά έργα με στόχους την προσέλκυση πόρων, την υλοποίηση σχετικής με τα ανωτέρω θέματα εφαρμοσμένης έρευνας και την απόκτηση τεχνογνωσίας, ώστε να εισάγονται έγκαιρα και έγκυρα οι νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική διαδικασία. Ενδεικτικό παράδειγμα για το ότι το ΑΠΘ επενδύει διαρκώς σε τεχνογνωσία και υποδομές σε θέματα δικτύων, επικοινωνιών και πληροφορικής συνιστά και το ότι στην πανεπιστημιούπολη λειτουργούν 49 νησίδες Η/Υ⁵⁶, ώστε η πολυπληθής κοινότητα των χρηστών του να απολαμβάνει υπηρεσίες υψηλού επιπέδου με τεχνολογίες αιχμής. Ας σημειώσουμε ακόμη ότι το ΚΗΔ προσφέρει καινοτόμες ηλεκτρονικές υπηρεσίες (όπως δωρεάν τηλεφωνία μέσω IP, μετάδοση Video, (πιστοποιημένη ή απλή) τηλεδιάσκεψη και τηλεεκπαίδευση), σχεδιάζει και υλοποιεί υπερυπολογιστικές υποδομές και υποδομές 'νέφους' (cloud), εκπροσωπεί ενεργά το ίδρυμα σε εθνικά και διεθνή δρώμενα στον χώρο του scientific computing και είναι διασυνδεδεμένο με εθνικές και διεθνείς υποδομές διαχείρισης επιστημονικών δεδομένων ευρύτερης κλίμακας⁵⁷.

Εξέχουσα θέση στις προτεραιότητες του ιδρύματος κατέχει, όμως, και ο πολιτισμός. Από το 2010-11 η συσταθείσα Επιτροπή Πολιτιστικής Πολιτικής στηρίζει τη φοιτητική δημιουργική πρωτοβουλία στα γράμματα και τις τέχνες και φροντίζει για την εδραίωση των δεσμών ανάμεσα στην πανεπιστημιακή κοινότητα και την κοινωνία της

⁵⁴ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/committee/50>

⁵⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/units/7090>

⁵⁶ Παρουσίαση ΜΟΔΙΠ: http://qa.auth.gr/documents/presentations/AUTh_full_presentation_el.pdf

⁵⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/units/7090>

Θεσσαλονίκης⁵⁸. Για τον λόγο αυτό διοργανώνει ποικίλες δράσεις και εκδηλώσεις, όπως θεατρικές παραστάσεις των φοιτητικών ομάδων του πανεπιστημίου, συναυλίες από φοιτητές του Τμήματος Μουσικών Σπουδών ή από φοιτητικά συγκροτήματα, εκθέσεις εικαστικών, φωτογραφίας και κόμιξ. Επίσης, υλοποιεί διάφορες σειρές ενημέρωσης, που μπορεί να είναι ομιλίες-μαθήματα, απευθυνόμενα όχι μόνο στην πανεπιστημιακή κοινότητα αλλά και στο ευρύ κοινό. Ενδεικτικά, κάποιες από τις σειρές ομιλίες που πραγματοποιήθηκαν είχαν τις εξής θεματικές: 1. Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Οικονομικές Πολιτικές, 2. Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία της Θεσσαλονίκης, 3. Ιατρικά Ζητήματα. Στις ομιλίες-διαλέξεις μπορεί να προστεθεί και η σειρά «Αυτοπροσωπογραφίες, χάρη στην οποία η πανεπιστημιακή κοινότητα και το κοινό μπορούν να έρθουν σε επαφή και να συζητήσουν με σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών. Για παράδειγμα, μέχρι στιγμής, έχουν λάβει χώρα εκδηλώσεις με τον ποιητή Ντίνο Χριστιανόπουλο, την ηθοποιό Μάγια Λυμπεροπούλου, τον συγγραφέα Πέτρο Μάρκαρη και τα μέλη της εικαστικής ομάδας των Νέων Ελλήνων Ρεαλιστών⁵⁹.

Στην προώθηση και προάσπιση του πολιτισμού το ΑΠΘ συχνά συμπράττει και με άλλους φορείς. Δείγμα της συνεργασίας του με εξωτερικούς πολιτιστικούς φορείς αποτελεί η συνδιοργάνωση με την οργανώτρια αρχή του Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας του διήμερου φεστιβάλ με τίτλο «Το Φεστιβάλ Δράμας Ταξιδεύει»⁶⁰. Επίσης, σε μια προσπάθεια ο μαθητικός πληθυσμός της πόλης να γνωρίσει τη λαογραφική συλλογή του Σπουδαστηρίου Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας το ΑΠΘ στήριξε οικονομικά ξεναγήσεις στο κτίριο της Παλιάς Φιλοσοφικής, όπου στεγάζεται η εν λόγω συλλογή⁶¹. Φυσικά, το Λαογραφικό Μουσείο είναι ένα μόνο από τα μουσεία που λειτουργούν στο ΑΠΘ. Εκτός αυτού υπάρχουν επίσης το Μουσείο Εκμαγείων, το Βιβλικό Μουσείο, το Μουσείο Γεωλογίας-Παλαιοντολογίας, το Μουσείο Ζωολογίας, το Μουσείο Άγριας Πανίδας, το Βοτανικό Μουσείο και το Εγκληματολογικό Μουσείο. Επιπλέον, στο ΑΠΘ έχουν τη στέγη τους και πολλά ακόμη Αρχεία και Συλλογές που περιλαμβάνουν σπάνιο υλικό και εξυπηρετούν ποικίλες εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες· για παράδειγμα, το Ιστορικό Αρχείο, το Αρχείο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, η Συλλογή Ελληνικών Χειρογράφων, τα Παλαίτυπα Βιβλία της Θεολογικής Σχολής, η Συλλογή Χαρτών του Χώρου

⁵⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/epp>

⁵⁹ Ο.π.

⁶⁰ Ο.π.

⁶¹ Ο.π.

της Πανεπιστημιούπολης, η Συλλογή Προσωπογραφιών Καθηγητών του ΑΠΘ, το Αρχείο Ιστορίας του Θεάτρου και το Αρχείο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας⁶².

Μία ακόμη ένδειξη της σημασίας που αποδίδει το ΑΠΘ στον πολιτισμό είναι και η λειτουργία της Ορχήστρας, η οποία δημιουργήθηκε το 1999 και σήμερα αριθμεί πάνω από 70 μέλη, παρουσιάζοντας έργα συμφωνικής μουσικής στην Ελλάδα και διεθνώς και επιδιώκοντας μέσω της μουσικής μια πιο άμεση και ζωντανή επικοινωνία με την κοινωνία της πόλης⁶³. Στην ίδια κατεύθυνση διάδοσης της τέχνης σε φοιτητές ακαδημαϊκών ιδρυμάτων κινείται και το πανεπιστημιακό πρόγραμμα Opera Oberta που χρηματοδοτείται από το Gran Teatre del Liceu. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή του ΑΠΘ αφορά στην υψηλής ποιότητας διαδικτυακή μετάδοση συνθέσεων όπερας από το Gran Teatre del Liceu στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών και την ένταξή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω της δημιουργίας μιας οριζόντιας διατμηματικής δράσης στο ΑΠΘ. Η δράση συντονίζεται από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών και περιλαμβάνει μαθήματα τα οποία πραγματεύονται την τέχνη της όπερας με οποιοδήποτε τρόπο (π.χ. δραματουργία, μουσικολογία, σκηνογραφία, εικονογραφία, ιστορία κλπ.)⁶⁴. Το Τμήμα Μουσικών Σπουδών διαθέτει επίσης και τη χορωδία 'Τρισεύγενη Καλοκύρη', το ρεπερτόριο της οποίας εκτείνεται από την αρχαία ελληνική μουσική και τις αρχές της πολυφωνίας (9^{ος} αι.) μέχρι τις μέρες μας. Η χορωδία, η οποία φέρει το όνομα της ιδρύτριάς της, έχει δώσει πάνω από 80 συναυλίες στη Θεσσαλονίκη και σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, αποσπώντας θερμές κριτικές. Το ΑΠΘ διαθέτει, όμως, και άλλη μια χορωδία, αυτή του Μουσικού Τμήματος της Πανεπιστημιακής Φοιτητικής Λέσχης που ιδρύθηκε το 1953 από το Γιάννη Μάντακα, με σκοπό την καλλιέργεια της μουσικής ανάμεσα στους φοιτητές και γενικότερα στους νέους της πόλης. Η χορωδία του Μάντακα έχει αναπτύξει πολυεπίπεδη δράση, ξεπερνώντας το πανεπιστημιακό πλαίσιο, και έχει προσφέρει σημαντικά στη μουσική ζωή της Θεσσαλονίκης και όλης της Ελλάδας. Έχει, επίσης, συμβάλει διαχρονικά στην εξέλιξη της χορωδιακής μουσικής στην Ελλάδα, ανανεώνοντας το ρεπερτόριο, οργανώνοντας σεμινάρια και εκδόσεις έργων χορωδιακής μουσικής και παρουσιάζοντας για πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό εκατοντάδες χορωδιακά έργα όλων των εποχών, κυρίως της Αναγέννησης, του Μπαρόκ, αλλά και της σύγχρονης εποχής, ελληνικά και ξένα⁶⁵.

Η συμβολή του ΑΠΘ στην πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης και η προσφορά του στην τοπική κοινωνία αναδεικνύεται ακόμη εναργέστερα στις δύο μεγάλες διοργανώσεις του

⁶² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/museums_archives

⁶³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/orchestra>

⁶⁴ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/operaoberta>

⁶⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/choirs>

ιδρύματος. Η πρώτη αφορά στη Φοιτητική Εβδομάδα, η οποία αποτελεί πλέον θεσμό για την πόλη, καθώς πραγματοποιείται κάθε χρονιά από το 1998, και η δεύτερη τη δράση «ΑΠΘ την Κυριακή», η οποία ξεκίνησε το 2012 και έκτοτε επαναλαμβάνεται με σκοπό να καθιερωθεί σε σταθερή βάση. Η Φοιτητική Εβδομάδα -η οποία μόνο κατ' όνομα είναι εβδομάδα, αφού επεκτείνεται χρονικά πέραν των 7 ημερών- είναι ένα μεγάλο φεστιβάλ, το οποίο δίνει τη δυνατότητα στους φοιτητές να εκφραστούν και να δείξουν τη δημιουργικότητα και την πνευματικότητα τους, τόσο εντός όσο και εκτός της πανεπιστημιούπολης. Στο πλαίσιο της εβδομάδας αυτής, μια πληθώρα ερευνητικών και θεατρικών ομάδων, αλλά και μουσικές μπάντες, μουσικά σύνολα και πολλοί εθελοντές συνεργάζονται, εκφράζονται και δημιουργούν στη μεγαλύτερη γιορτή του φοιτητικού κόσμου⁶⁶.

Από την άλλη, το «ΑΠΘ την Κυριακή» αποτελεί έναν πρωτότυπο και αποτελεσματικό τρόπο για τη διάχυση της γνώσης και της επιστήμης στο ευρύ κοινό, δηλαδή σε παιδιά, νέους και ενήλικες όλων των ηλικιών. Μ' αυτό τον τρόπο το ΑΠΘ ανοίγει τις πόρτες του στην πόλη, καλώντας τους γονείς να επισκεφθούν με τα παιδιά τους το πανεπιστήμιο για να δουν από κοντά επιστημονικά πειράματα και καινοτόμες εφαρμογές, να ξεναγηθούν στα μουσεία του ΑΠΘ, να παίξουν και να κατασκευάσουν αρχαία και βυζαντινά παιχνίδια, να προκαλέσουν και να αναλύσουν σεισμούς κλπ. Είναι ενδεικτικό ότι τις τρεις αυτές μέρες (10, 17 και 24 Μαΐου) του 2015 στις οποίες το ΑΠΘ μετατράπηκε στο μεγαλύτερο εκπαιδευτικό πάρκο της χώρας και άνοιξε τις πόρτες του στο κοινό, άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις σε περισσότερους από 6.000 επισκέπτες όλων των ηλικιών που είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν την πανεπιστημιούπολη, τις εγκαταστάσεις του πανεπιστημίου στη Θέρμη και στον Φοίνικα, την πανεπιστημιακή ανασκαφή στο Δίον, το πανεπιστημιακό Γυμναστήριο και το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών. Κατά τη διάρκεια των περιηγήσεών τους, οι επισκέπτες είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν 52 δραστηριότητες, που συνδύασαν 26 παρουσιάσεις, 20 επιδείξεις, 14 παιχνίδια, 10 δημιουργικά εργαστήρια, 9 πειράματα, 8 παρατηρήσεις και 4 Μουσεία-Αρχεία-Συλλογές⁶⁷.

Όπως έχει ήδη διαφανεί, το ΑΠΘ αποτελεί σημαντικό πολιτιστικό κέντρο της πόλης και άμεσα συνδεδεμένο με την κοινωνία. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η επένδυση στον

⁶⁶ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/student-week> και https://www.auth.gr/sites/default/files/5_5_2015_apotelesmata_synentefxis_typou_foititiki_evdomada_kai_apth_tin_kyriaki_1.pdf

⁶⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/sundays> και https://www.auth.gr/sites/default/files/5_5_2015_apotelesmata_synentefxis_typou_foititiki_evdomada_kai_apth_tin_kyriaki_1.pdf

πολιτισμό συμπεριλαμβάνεται στους στρατηγικούς στόχους του ιδρύματος⁶⁸. Άλλωστε, ο πολιτισμός συμβάλλει και στη συνολική οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Γι' αυτή την τελευταία το ΑΠΘ καταβάλλει ιδιαίτερες προσπάθειες, εκπονώντας κατάλληλα αναπτυξιακά προγράμματα και πολιτικές, τόσο σε μακρο- όσο και σε μικρο-επίπεδο, και επιχειρώντας να συνδέσει το οικονομικό με το κοινωνικό γίνεσθαι. Παράλληλα, αξιοσημείωτη είναι και η ισορροπία που επιδιώκει να διατηρήσει ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία, παρακολουθώντας τον σύγχρονο προβληματισμό των μητροπολιτικών πανεπιστημίων. Απόδειξη του ενδιαφέροντός του για το περιβάλλον είναι και το γεγονός ότι έχει αναλάβει ένα οργανωμένο πρόγραμμα δράσεων και πρωτοβουλιών για την ενσωμάτωση της αειφορίας και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε κάθε πτυχή της πανεπιστημιακής ζωής.

Το πρόγραμμα Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (Οικο-ΑΠΘ)⁶⁹, όπως ονομάζεται, στοχεύει στην εξοικονόμηση ενέργειας στον δημόσιο χώρο, στη διάδοση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των εκπομπών αερίων που προκαλούν την κλιματική αλλαγή, τη βιώσιμη κινητικότητα και την αύξηση της προσβασιμότητας, την ενθάρρυνση της βιολογικής γεωργίας και των παραδοσιακών μορφών καλλιέργειας, την εν γένει βελτίωση της ποιότητας ζωής των μελών του πανεπιστημίου και των επισκεπτών του.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων το ΑΠΘ εφαρμόζει ένα πρόγραμμα δράσεων που αφορούν σε⁷⁰:

α. ποικίλες μεταρρυθμίσεις σε επίπεδο οργάνωσης και διαχείρισης (ίδρυση Γραφείου Περιβάλλοντος, συγκρότηση Επιτροπής Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, ενεργό συμμετοχή στο δίκτυο ελληνικών πανεπιστημίων για το «Πράσινο Πανεπιστήμιο»),

β. την παραγωγή και εξοικονόμηση ενέργειας μέσω εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων σε δώματα κτιρίων του πανεπιστημίου, ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων στο παράρτημα του ΑΠΘ στη Θέρμη και ενεργειακής επιθεώρησης στα κτίρια του ΑΠΘ

γ. τη βιώσιμη κινητικότητα, την προσβασιμότητα και τη διαχείριση μεταφορών και στάθμευσης (αξιοποίηση πανεπιστημιακών λεωφορείων για μετακίνηση φοιτητών, μελέτη για την απομάκρυνση των οχημάτων από τις κεντρικές οδούς της πανεπιστημιούπολης, δημιουργία ποδηλατόδρομων, αναδιοργάνωση συστήματος στάθμευσης, εφαρμογή συστήματος συνδυασμένης μετακίνησης για τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας,

⁶⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/mission>

⁶⁹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/sites/default/files/oiko_auth.pdf

⁷⁰ Ο.π.

κατασκευή υποδομών για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ΑΜΕΑ σε χώρους του ΑΠΘ και χρήση ειδικά διαμορφωμένων οχημάτων για τη μετακίνησή τους),

δ. την πρόληψη παραγωγής, επαναχρησιμοποίηση και αποδοτική διαχείριση αποβλήτων (εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των ανακυκλώσιμων απορριμμάτων στην κεντρική πανεπιστημιούπολη, εφαρμογή συστήματος διαχείρισης των επικίνδυνων ενεργειακών αποβλήτων και ιατρικών αποβλήτων μολυσματικού χαρακτήρα),

ε. τη διαχείριση πρασίνου και την ανάπτυξη και εξωραϊσμό της πανεπιστημιούπολης μέσω διαφόρων δράσεων (δημιουργία των δύο πρώτων φυτεμένων δωματίων σε δημόσιο χώρο στη Θεσσαλονίκη, επέκταση και συμπλήρωση φυτεύσεων στην κεντρική πανεπιστημιούπολη και τα παραρτήματα του ΑΠΘ, εγκατάσταση συστήματος φωτισμού ασφαλείας και μελέτη αξιοποίησης των υπόγειων υδάτων στην περιοχή της πανεπιστημιούπολης),

στ. τη διάδοση της βιολογικής γεωργίας και την εισαγωγή βιολογικών προϊόντων στους χώρους εστίασης του ΑΠΘ (εγκατάσταση βιολογικού αγροκτήματος στον χώρο του πανεπιστημιακού αγροκτήματος με στόχο την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των φοιτητών αλλά και των παραγωγών της περιοχής στις μεθόδους βιολογικής γεωργίας, διαμόρφωση χώρου για δημιουργία βιολογικών λαχανόκηπων προς ενοικίαση στους πολίτες της Θεσσαλονίκης, εισαγωγή βιολογικών προϊόντων στα κυλικεία του ΑΠΘ και λειτουργία αγοράς βιολογικών προϊόντων σε εβδομαδιαία βάση στους χώρους του ΑΠΘ) και

ζ. την περιβαλλοντική ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή (δημιουργία ιστοχώρου για την παρακολούθηση των δράσεων του ΟΙΚΟ-ΑΠΘ, συνεργασία με περιβαλλοντικές ομάδες φοιτητών του ΑΠΘ και ΜΚΟ, δημιουργία διαδικτυακής εφαρμογής για συμμετοχική χαρτογράφηση των περιβαλλοντικών δράσεων, πράσινες παρεμβάσεις στα κυλικεία του ΑΠΘ, δράσεις ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης π.χ. δενδροφύτευση, παρακολούθηση πουλιών, παρουσίαση ειδών χλωρίδας).

Όλες οι παραπάνω δράσεις στοιχειοθετούν τη δέσμευση και ενεργό εμπλοκή του ΑΠΘ για την επίτευξη ενός αειφόρου και υγιούς πανεπιστημιακού περιβάλλοντος. Είναι γεγονός ότι τα «βιώσιμα πανεπιστήμια» συναντούν ποικίλα εμπόδια, από την προβληματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε τοπική κλίμακα ως την ελλιπή ενημέρωση των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας. Παρόλα αυτά, στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον τα πανεπιστήμια διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και μπορούν να προαγάγουν την αειφόρο χρήση των περιβαλλοντικών πόρων (από ενεργειακή ή υλική πλευρά), τα

παράγωγα υλικά και την πολεοδομική και χωρική κληρονομιά, μέσω συντονισμού των εταιρικών σχέσεων της τοπικής κοινωνίας, ενίσχυσης της τεχνολογικής καινοτομίας και οργανωτικής ανάπτυξης. Βέβαια, για την επιτυχή και αποτελεσματική εφαρμογή ενός τοπικού-πανεπιστημιακού σχεδίου δράσης απαιτείται η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και η προσαρμογή του τρόπου ζωής των πολιτών σε ένα νέο παράδειγμα.

Σε ότι αφορά την συμβολή της Πανεπιστημιούπολης χωροταξικά αξίζει να σημειώσουμε ότι το Νοέμβριο του 2017 λειτούργησε με μεγάλη επιτυχία στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς τα εγκαίνια της έκθεσης «**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ-ΠΟΛΗ ΑΠΘ. 90+ ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ / 100+ ΧΡΟΝΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**». Συγχρόνως, παρουσιάστηκε το βιβλίο του Νίκου Καλογήρου, με τίτλο «**Η πανεπιστημιούπολη του Α.Π.Θ. ως πεδίο αρχιτεκτονικού και αστικού εκσυγχρονισμού**» των εκδόσεων University Studio Press. Τόσο η έκθεση όσο και το βιβλίο, δεν περιορίστηκαν στην απλή παράθεση σχεδίων και εικόνων, αλλά περιλάμβαναν αναλυτικά κριτικά κείμενα για τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τα επιλεγμένα κτίρια, καθώς και μία αποτίμηση της ευρύτερης σημασίας για την πόλη της Θεσσαλονίκης, αυτής της μοναδικής νησίδας μοντέρνας αρχιτεκτονικής σύνθεσης που συνιστούν οι κεντρικές εγκαταστάσεις του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Το γεγονός είχε μεγάλη απήχηση στα ΜΜΕ και έγιναν σχετικές δημοσιεύσεις, με κριτικό αφιέρωμα του Νίκου Βατόπουλου στην Καθημερινή με τίτλο «Πάρκο αστικού εκσυγχρονισμού: Η αρχιτεκτονική ποικιλία της πανεπιστημιούπολης του ΑΠΘ ως πείραμα μοντερνισμού»⁷¹, του Γιάννη Πανταζόπουλου στη Lifo με τίτλο «Πώς η Πανεπιστημιούπολη του ΑΠΘ άλλαξε σε 90 χρόνια τη Θεσσαλονίκη. Η μοναδικότητα της πανεπιστημιούπολης του Αριστοτελείου και η επιρροή που άσκησε στο αστικό τοπίο της Θεσσαλονίκης σε μία έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη»⁷² και στη σχετική δημοσίευση του Γιώργου Τριανταφύλλου με τίτλο «Νίκος Καλογήρου: Μία επιτιμοποίηση + Ένα βιβλίο και μία έκθεση για την πανεπιστημιούπολη του ΑΠΘ. Τρεις σημαντικές πρωτοβουλίες του αποχωρούντος προέδρου της σχολής αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ»⁷³.

Συνοψίζοντας, αν επιχειρούσαμε να αξιολογήσουμε το ΑΠΘ ως προς τον μητροπολιτικό ή μη χαρακτήρα του, θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι πληροί πολλές από τις προϋποθέσεις που θα επέτρεπαν την κατάταξή του στα μητροπολιτικά πανεπιστήμια. Παρά τη σοβαρή υποχρηματοδότησή του, είναι ένας θεσμός που πρωτοπορεί και ξεχωρίζει μεταξύ των ελληνικών αλλά και πολλών ξένων πανεπιστημίων,

⁷¹ <http://www.kathimerini.gr/937398/article/politismos/polh/parko-astikoy-eksygchronismoy-h-panepisthmioypolh-toy-ap8>

⁷² http://www.lifo.gr/print/urban_life/168890

⁷³ <http://triantafylloug.blogspot.gr/>

όπως προκύπτει από την Εξωτερική Αξιολόγηση⁷⁴ Επιτροπής Εξωτερικών Εμπειρογνομώνων, υπό τον συντονισμό και την ευθύνη της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας (ΑΔΙΠ), σύμφωνα με την κείμενη Νομοθεσία. Σε αυτή το ΑΠΘ έλαβε «Worthy of merit» (την υψηλότερη βαθμίδα σε τετραβάθμια κλίμακα), έχοντας λάβει στις επιμέρους ενότητες 11 «Worthy of merit» και 15 «Positive evaluation», δηλαδή εξαιρετική επιμέρους αξιολόγηση. Επιγραμματικά, η Επιτροπή Αξιολόγησης εξήρε τις προσπάθειες και το έργο που επιτελείται στο ΑΠΘ τόσο στους τομείς της εκπαίδευσης και έρευνας όσο και στον τομέα της οργάνωσης και της διοίκησης, δίνοντας έμφαση στις προσπάθειες για Στρατηγικό Σχεδιασμό και εκσυγχρονισμό, κυρίως μέσω της υψηλής ποιότητας και των διεθνώς ανταγωνιστικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Ας θυμηθούμε και το σύγχρονο, αποδοτικό και φιλικό προς τους χρήστες περιβάλλον εφαρμογών ΤΠΕ που διαθέτει το ΑΠΘ, στο οποίο διαρκώς επενδύει και βελτιώνει, αναγνωρίζοντας τη σημασία των νέων τεχνολογιών στη νέα εποχή.

Αν και στο επίπεδο της εκπαίδευσης και της έρευνας το ΑΠΘ διακρίνεται, είναι γεγονός ότι διατηρεί κάποια από τα μειονεκτήματα των παραδοσιακών ιδρυμάτων, όπως μπορεί να συναγάγει κανείς από τη δυσκολία προσαρμοστικότητάς του σε σχέση με τον φοιτητικό του πληθυσμό. Αυτό σημαίνει ότι αφενός δεν μπορεί να επιλέξει το ίδιο το προφίλ των φοιτητών του -επομένως, δεν μπορεί να εξασφαλίσει ότι εκπροσωπούνται μειονοτικές ή άλλες μη προνομιακές ομάδες- αφετέρου στα προγράμματα σπουδών των τμημάτων του δεν περιλαμβάνεται κάποια πρόβλεψη για τους εργαζόμενους φοιτητές (part-time) ή για εξ αποστάσεως φοίτηση.

Από την άλλη, δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε ότι το ΑΠΘ καταβάλλει μια σημαντική προσπάθεια διεθνοποίησης, όπως προκύπτει από τα Προγράμματα Σπουδών στην αγγλική γλώσσα, τα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών/καθηγητών/προσωπικού και τις ερευνητικές συνεργασίες με άλλα Πανεπιστήμια (Μήτκας 2016α)⁷⁵. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΑΠΘ υποδέχεται κατά μέσον όρο 1.000 αλλοδαπούς επισκέπτες (φοιτητές, καθηγητές, ερευνητές) ετησίως, με αυξητικές τάσεις, ενώ στην πόλη διαμένουν για 4-5 μήνες γύρω στους 500 φοιτητές Erasmus (Μήτκας 2016β)⁷⁶. Αξιοσημείωτη είναι και η μέριμνά του για τον φοιτητικό του πληθυσμό, η οποία εκτείνεται από τη διαμονή και εστίαση των φοιτητών έως την παροχή βοήθειας (παρατηρητήριο ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, ποικίλες επιτροπές, σχολείο ν.ε. για τους αλλόγλωσσους) και τη συμβουλευτική

⁷⁴ https://www.auth.gr/sites/default/files/aristotle_university_external_evaluation_report_2016_1.pdf

⁷⁵ Διαθέσιμο στο: <http://www.amna.gr/article/104344/O-prutanis-tou-APTh-P.-Mitkas-gia-tin-anagki-diethnopoisis-ton-AEI->

⁷⁶ Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/845145/article/epikairothta/ellada/apoyh-to-panepisthmio-poy-allazei-h-monh-elpida-gia-to-mellon>

για την επαγγελματική τους αποκατάσταση (ΔΑΣΤΑ). Μάλιστα, ανταποκρινόμενο στις αυξημένες απαιτήσεις της εποχής για κατάρτιση, επιμόρφωση και εξειδίκευση, το ΑΠΘ προσφέρει και τα διά βίου μάθησης προγράμματα, τα οποία απευθύνονται σε φοιτητές, αποφοίτους, επαγγελματίες και απλούς πολίτες, επιχειρώντας να συμβάλει στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού στην εκπαίδευση και στην αναβάθμιση της ποιότητάς της.

Όσον αφορά στη σύνδεσή του με την πραγματική οικονομία και τη γενικότερη εξωστρέφεια του θεσμού, μολονότι κατά καιρούς το ΑΠΘ -αλλά και γενικότερα το δημόσιο πανεπιστήμιο- εγκალείται ότι λειτουργεί απομονωμένο, πρέπει να σημειώσουμε ότι διατηρεί 22 μνημόνια συνεργασίας και είναι ενεργός εταίρος σε 11 αναπτυξιακές συμπράξεις με φορείς της πόλης, πέραν του ότι μέσω των ερευνητικών του προγραμμάτων δημιουργεί 3.200 έμμισθες θέσεις που κρατούν νέους επιστήμονες στην Ελλάδα (Μήτκας 2016). Στην ίδια κατεύθυνση σύνδεσης με την τοπική κοινωνία κινούνται και τα σύμφωνα συνεργασίας που υπογράφει με διάφορους δήμους. Ενδεικτικά, στο πιο πρόσφατο σύμφωνο που υπογράφηκε μεταξύ ΑΠΘ και Δήμου Πυλαίας-Χορτιάτη⁷⁷ προβλέπεται η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού με τη δυνατότητα φιλοξενίας συνεδρίων στους χώρους του Δήμου, η συνεργασία με έμφαση στην παραγωγή και προβολή ταινιών με δημιουργούς τους φοιτητές (θεματικά αφιερώματα κ.α.), η αξιοποίηση των δημοτικών κινηματογράφων (θερινών, κινηματογραφικών λεσχών κ.α.), καθώς και η ευρύτερη συνεργασία σε πολιτιστικές και επιστημονικές εκδηλώσεις. Ταυτόχρονα, το σύμφωνο περιλαμβάνει τη μεταφορά τεχνογνωσίας σε ποικίλα θέματα (ηλεκτρονική διακυβέρνηση, εκπομπή ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, προστασία περιβάλλοντος, προληπτική ιατρική) αλλά και τη συνεργασία σε επιστημονικό επίπεδο για την ίδρυση Μουσείου Ολοκαυτώματος στο μαρτυρικό χωριό του Χορτιάτη, την πρακτική άσκηση φοιτητών στον Δήμο, την προώθηση του εθελοντισμού και την ευρύτερη συνεργασία σε ευρωπαϊκά προγράμματα με κατάθεση κοινών προτάσεων.

Σε σχέση με τον πολιτισμό και την οικολογία, το ΑΠΘ ανοίγει καινούργιους δρόμους, λειτουργώντας ως πολιτιστικός πόλος της ευρύτερης περιοχής και εισάγοντας πρωτοποριακές μεθόδους περιβαλλοντικής διαχείρισης. Το συμπέρασμα που μπορεί να συναχθεί από τα παραπάνω είναι ότι η εικόνα είναι πολύ πιο σύνθετη από αυτή που εκ πρώτης όψεως φαίνεται· το ΑΠΘ μπορεί να μην έχει ακόμη απαλλαγεί από την ακαμψία των παραδοσιακών ιδρυμάτων, βρίσκεται όμως σε μια πορεία αλλαγής. Γι' αυτό μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, ακόμη και αν δεν πληροί όλα τα κριτήρια ενός μητροπολιτικού

⁷⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από:

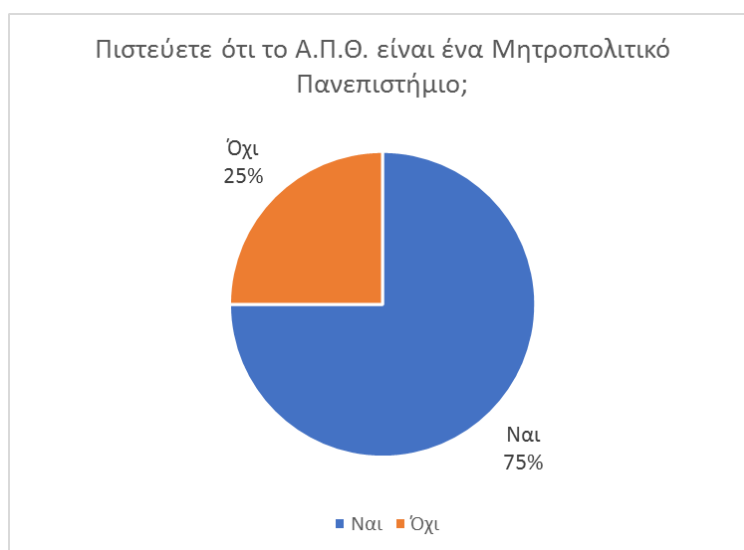
https://www.auth.gr/sites/default/files/15_3_2016_synergasia_apth_dhmos_pylaia_hortiati.pdf

πανεπιστήμιου, ικανοποιεί τις σημαντικότερες προϋποθέσεις που θα μπορούσαν να του αποδώσουν τον χαρακτηρισμό μητροπολιτικό ή έστω δυνάμει μητροπολιτικό.

Με το προαναφερθέν συμπέρασμα τείνει να συμφωνεί και η πλειοψηφία των ερωτηθέντων που συμμετείχαν στην έρευνα που διεξήχθη προκειμένου να διερευνηθούν και οι απόψεις των πολιτών, τόσο των άμεσα και έμμεσα εμπλεκομένων με το ΑΠΘ, όσο και των μη έχόντων σχέση με αυτό. Πιο συγκεκριμένα:

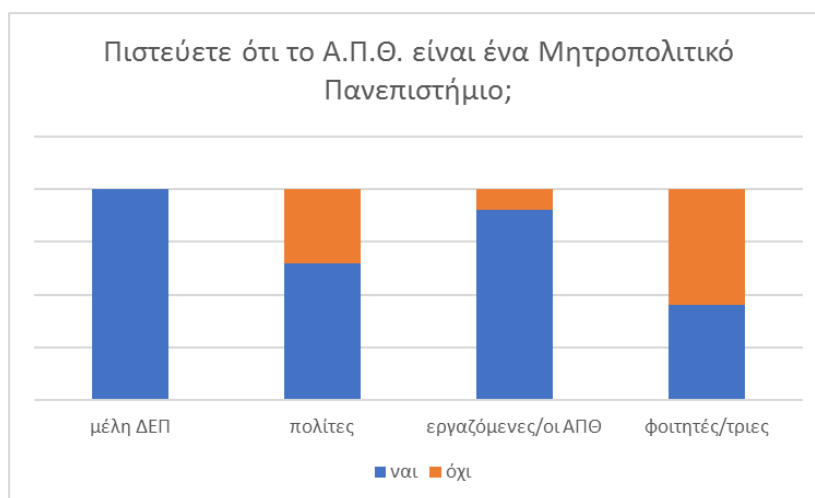
1. Πιστεύετε ότι το Α.Π.Θ. είναι ένα Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο;

1.Ναι 2.Όχι

Διάγραμμα 7: Πιστεύετε ότι το Α.Π.Θ. είναι ένα Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο;

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων, σε ποσοστό 75% πιστεύει ότι το ΑΠΘ είναι ένα «Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο». Αντίθετα, το 25% των ερωτώμενων δηλώνει πως δεν πιστεύει πως το ΑΠΘ μπορεί να χαρακτηριστεί ως “τέτοιο”, καθώς δεν πληροί τις προϋποθέσεις ενός «Μητροπολιτικού Πανεπιστημίου» όπως αυτές ορίστηκαν στο 1^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Διάγραμμα 8: Ανάλυση διαγράμματος 7 ανά κατηγορία ερωτηθέντων

Το γεγονός ότι οι έχοντες άμεση σχέση με το Πανεπιστήμιο πιστεύουν στην συντριπτική τους πλειοψηφία, η οποία, στα μέλη ΔΕΠ είναι απόλυτη με το 100% των ερωτηθέντων να συμφωνεί με τον χαρακτηρισμό «Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο», στους δε εργαζόμενους να ξεπερνάει το 80% μπορεί να οφείλεται και στο γεγονός ότι το ΑΠΘ δεν “επικοινωνεί” με αποτελεσματικό τρόπο τις δράσεις, τη λειτουργία και την προσφορά του με γνώμονα το “γενικό καλό”. Στον αντίποδα, οι φοιτητές και οι κάτοικοι της πόλης (πολίτες) συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά, φτάνοντας οι πρώτοι μόλις το 55%. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αιτιολόγηση των απόψεών τους, η οποία ούτε λίγο, ούτε πολύ, μπορεί να συνοψιστεί στην εξής χαρακτηριστική απάντηση “ένα Πανεπιστήμιο που δεν μπορεί να λύσει τα δικά του προβλήματα πως θα μπορούσε να λύσει και αυτά της τοπικής κοινωνίας;”

Εικόνα 4: Άποψη της Παιδαγωγικής Σχολής του Α.Π.Θ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Η συμβολή του ΑΠΘ στην ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε δημιουργική πόλη

Άμεσα εξαρτημένο από τον μητροπολιτικό χαρακτήρα του ΑΠΘ είναι το βασικό ερώτημα της παρούσας έρευνας που συνοψίζεται στο πώς το πανεπιστήμιο μπορεί, ακριβώς λόγω της φυσιογνωμίας του, να ενισχύσει τον μετασχηματισμό της Θεσσαλονίκης, εμπλουτίζοντας τον δημιουργικό της χαρακτήρα. Στις ακόλουθες ενότητες θα επιχειρήσουμε αρχικά να διερευνήσουμε αυτούς τους επιμέρους τομείς της πόλης στους οποίους το ΑΠΘ μπορεί να προσφέρει χαρακτηριστικά δημιουργικότητας, και έπειτα να αξιολογήσουμε τη συνεισφορά του σε σχέση με τον συνολικό μετασχηματισμό της πόλης.

Παρά τις αδυναμίες και τις ελλείψεις σε πολλά επίπεδα (καθημερινή ποιότητα ζωής, περιορισμένοι χώροι πρασίνου, πυκνή δόμηση κλπ.), ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που διαθέτει η Θεσσαλονίκη είναι ότι φιλοξενεί το μεγαλύτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας, το ΑΠΘ, το οποίο μπορεί να ενισχύσει ουσιαστικά την ανάπτυξή της. Στις υποενότητες που ακολουθούν θα εξετάσουμε δύο από τους βασικούς άξονες στους οποίους, κατά την Γκόλτσιου (2013), μπορεί να στηριχθεί η στρατηγική μιας πόλης, προκειμένου να αποκτήσει δημιουργικό χαρακτήρα. Οι άξονες αυτοί είναι α) η ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας και β) η επένδυση στον τομέα του πολιτισμού. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα στην παραγωγή πολιτιστικών αγαθών, θα εξετάσουμε επίσης γ) τη συμβολή του ΑΠΘ ως εκπαιδευτικού φορέα στη διαμόρφωση ατόμων με δημιουργικά χαρακτηριστικά.

5.1 Ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της καινοτομίας, η οποία αποτελεί βάση για την οικονομία της γνώσης, το ΑΠΘ ίδρυσε το 2010, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (ΕΣΠΑ 2007-2013), τη Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (ΜΟΚΕ)⁷⁸. Αποστολή της ΜΟΚΕ είναι να καλλιεργήσει και να ενισχύσει τις θετικές στάσεις των φοιτητών/τριών για την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών βασισμένων στις καινοτόμες ιδέες τους, εμπλουτίζοντας μ' αυτό τον τρόπο το γνωστικό τους υπόβαθρο και προωθώντας τη σύνδεσή τους με τον κόσμο του επιχειρείν. Η ΜΟΚΕ

⁷⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

υποστηρίζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα τμημάτων του ΑΠΘ με μαθήματα επιχειρηματικότητας και επιμέρους δράσεις, όπως η υλοποίηση σεμιναριακών και εργαστηριακών μαθημάτων, η εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων, η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, η προώθηση της συνέργειας επιχειρήσεων και ομάδων φοιτητών, η ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, η διοργάνωση ημερίδων και σεμιναρίων, η διοργάνωση διαγωνισμών επιχειρηματικών προτάσεων, η ανάπτυξη πληροφοριακού συστήματος κλπ.

Πιο αναλυτικά, από το 2010⁷⁹ η ΜΟΚΕ προσφέρει εκπαιδευτικά μαθήματα και ανοιχτές δράσεις σε 19 τμήματα του ΑΠΘ⁸⁰. Ο συνολικός αριθμός των επωφελούμενων φοιτητών είναι 1.260, ενώ τα ομαδικά επιχειρηματικά σχέδια που παρήχθησαν ανέρχονται στα 410⁸¹. Σύμφωνα με τον απολογισμό της ΜΟΚΕ ο αριθμός των φοιτητών που παρακολούθησαν τις δράσεις της ΜΟΚΕ ανά τμήμα δίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Συμμετέχοντα Τμήματα του ΑΠΘ στη ΜΟΚΕ	Αριθμός Φοιτητών 2010-11	Αριθμός Φοιτητών 2011-12	Αριθμός Φοιτητών 2012-13	Αριθμός Φοιτητών 2013-14	Αριθμός Φοιτητών 2014-15	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
Αγρονόμων & Μηχανολόγων Μηχανικών	3 23	11 18	10 18	7 31	4 31	35 121
Οικονομικών Επιστημών	32	24	19	26	44	145
Παιδαγωγικής & Προσχολικής Αγωγής	7	7	4	7	1	26
Πληροφορικής	19	16	12	3	8	58
Ποιμαντικής & Κοινωνικής Θεολογίας	8	7	0	29	14	58
Πολιτικών Επιστημών	14	25	7	6	19	71
Πολιτικών Μηχανικών	14	18	15	22	30	99
Τ.Ε.Φ.Α.Α	12	10	16	7	12	57
Φυσικής	33	30	30	20	4	117
Χημείας	2	13	16	32	3	66
Χημικών Μηχανικών	12	11	12	5	22	62
ΣΥΝΟΛΟ	259	248	225	273	255	1260

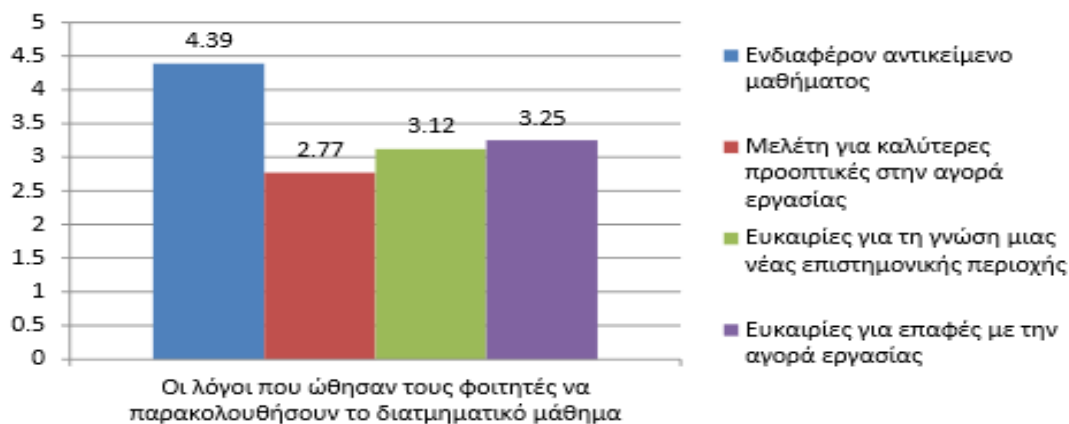
Πίνακας 1. Αριθμός φοιτητών ανά έτος και τμήμα

⁷⁹ Από τον τελικό απολογισμό των δράσεων της ΜΟΚΕ για το διάστημα 2010-2015 δεν προκύπτει αν και πώς θα συνεχιστεί η λειτουργία της και για το 2016 και με ποιες χρηματοδοτικές πηγές.

⁸⁰ Τα Τμήματα αυτά είναι τα εξής: Αγρονόμων & Τοπογράφων Μηχανικών, Βιολογίας, Γεωλογίας, Γεωπονικό, Δασολογίας & Φυσικών Πόρων, Δημοσιογραφίας & Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Ιατρικής, Κτηνιατρικής, Μηχανολόγων Μηχανικών, Οικονομικών Επιστημών, Παιδαγωγικής & Προσχολικής Αγωγής, Πληροφορικής, Ποιμαντικής & Κοινωνικής Θεολογίας, Πολιτικών Επιστημών, Πολιτικών Μηχανικών, Τ.Ε.Φ.Α.Α., Φυσικής, Χημείας και Χημικών Μηχανικών.

⁸¹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

Για την αξιολόγηση των δράσεών της, η ΜΟΚΕ κάθε χρόνο διεξάγει σχετική έρευνα, προκειμένου να διερευνήσει τους λόγους που ωθούν τους φοιτητές να παρακολουθήσουν το εν λόγω μάθημα, τον βαθμό ικανοποίησής τους, τις προσδοκίες τους από αυτό και τα αναμενόμενα οφέλη, καθώς και τη στάση τους απέναντι στην ανάληψη επιχειρηματικών δράσεων. Ενδεικτικά, για το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 οι λόγοι που ώθησαν τους φοιτητές στο συγκεκριμένο μάθημα αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2. Λόγοι παρακολούθησης του μαθήματος για το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015

Πηγή: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από το 2010-2011 έως το 2014-2015 ως πρώτος λόγος για την παρακολούθηση του μαθήματος εμφανίζεται σταθερά το ενδιαφέρον για το περιεχόμενό του.

Σε σχέση με τον βαθμό ικανοποίησης των φοιτητών (σε κλίμακα με άριστα το 5) όσον αφορά σε ειδικότερους παράγοντες που σχετίζονται με την υλοποίηση του προγράμματος, αυτός προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα:

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ

Παράγοντας	Βαθμός Ικανοποίησης 2010 -11	Βαθμός Ικανοποίησης 2011 -12	Βαθμός Ικανοποίησης 2012 -13	Βαθμός Ικανοποίησης 2013 -14	Βαθμός Ικανοποίησης 2014 -15
Αριθμός των φοιτητών ανά τμήμα	3,74	4,12	3,56	3,65	3,73
Το ωράριο των μαθημάτων	3,23	3,89	3,57	3,85	3,91
Η διάρκεια του προγράμματος	3,41	3,13	3,62	3,79	3,68
Το περιεχόμενο των μαθημάτων	3,56	4,01	3,84	4,05	4,25
Το επίπεδο διδασκαλίας	3,65	3,97	3,85	4,09	4,2
Οι επισκέψεις σε επιχειρήσεις	2,2	2,4	2,16	3,08	2,67
Οι προσκλήσεις επιχειρηματιών και στελεχών επιχειρήσεων	3,1	3,87	2,88	3,15	3,32
Η συνεργασία με τους διδάσκοντες	3,85	4,09	3,9	3,21	2,85
Τα εργαστηριακά μαθήματα	3,87	3,89	3,98	4,23	4,35
Οι εργαστηριακές διευκολύνσεις	3,4	3,63	4,07	4,28	4,05
Το εκπαιδευτικό υλικό	3,15	3,16	3,79	3,66	3,83
Η διοικητική υποστήριξη	3	3,1	3,91	2,97	3,52

Πίνακας 3. Βαθμός ικανοποίησης φοιτητών ανά παράγοντα και έτος

Πηγή: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 3 (σε κλίμακα από 1 έως 5), ενώ οι φοιτητές αξιολογούν πολύ θετικά τα εργαστηριακά μαθήματα, το περιεχόμενο των μαθημάτων και το επίπεδο διδασκαλίας, υπάρχει ένας προβληματισμός για τον αριθμό των επισκέψεων σε επιχειρήσεις, ο οποίος οφείλεται στην πολύ περιορισμένη χρηματοδότηση για τον συγκεκριμένο σκοπό βάσει του σχεδίου του προγράμματος της ΜΟΚΕ.

Αναφορικά με τις προσδοκίες των φοιτητών και τα αναμενόμενα οφέλη από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα, ο παρακάτω πίνακας μας δίνει μια εικόνα για το έτος 2014-2015:

Αξιολόγηση των ευκαιριών που παρουσιάστηκαν στους φοιτητές/τριες

Πίνακας 4. Προσδοκίες φοιτητών από συμμετοχή στο πρόγραμμα

Πηγή: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ των συχνότερων προσδοκιών των φοιτητών από το μάθημα συγκαταλέγονται η διεύρυνση των γνώσεων και η επιλογή συναφών μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς και η απόκτηση δεξιοτήτων για την ανάπτυξη επιχείρησης στο μέλλον.

Τέλος, σε σχέση με τη στάση των φοιτητών απέναντι στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης, η ΜΟΚΕ χρησιμοποίησε ερωτηματολόγιο (General Enterprising Tendency), με το οποίο επιδίωκε να μετρήσει 5 βασικούς Παράγοντες (αποτυπώνονται στον Πίνακα 5). Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από τους φοιτητές σε δύο χρονικές φάσεις, προκειμένου να καταδειχθεί η αλλαγή των στάσεών τους απέναντι στην επιχειρηματικότητα πριν και μετά τη συμμετοχή τους στις δράσεις της ΜΟΚΕ. Ο ακόλουθος πίνακας αναπαριστά αυτές τις αλλαγές:

Παράγοντες (GET test – Caird,)	Ακαδημαϊκό έτος 2012-2013		Ακαδημαϊκό έτος 2013-2014		Ακαδημαϊκό έτος 2014-2015	
	Μέση τιμή πριν την συμμετοχή	Μέση τιμή μετά την συμμετοχή	Μέση τιμή πριν την συμμετοχή	Μέση τιμή μετά την συμμετοχή	Μέση τιμή πριν την συμμετοχή	Μέση τιμή μετά την συμμετοχή
Δυνατότητα εκτίμησης στην ανάληψη ρίσκου	2,59	2,94	2,23	3,12	2,11	2,98
Δημιουργική τάση	3,22	3,92	3,27	3,65	2,98	3,32
Υψηλή ανάγκη για επίτευγμα	3,45	3,56	3,19	3,55	3,45	3,77
Υψηλή ανάγκη για αυτονομία	3,13	3,25	3,10	3,37	3,44	3,53
Εσωτερικός προσανατολισ μός ελέγχου	3,06	3,47	2,71	2,90	2,66	3,02

Πίνακας 5. Στάση των φοιτητών πριν και μετά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα

Πηγή: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, η στάση των φοιτητών για την ανάληψη επιχειρηματικότητας έχει συνολικά βελτιωθεί μετά τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες της ΜΟΚΕ. Η ανάγκη για αυτονομία αποτελεί σταθερό κίνητρο για τους νέους επιστήμονες-δυνάμει επιχειρηματίες. Ταυτόχρονα, η διαφορά που παρατηρείται στις τιμές των παραγόντων που αφορούν αφενός στη δυνατότητα ανάληψης ρίσκου και αφετέρου στον εσωτερικό προσανατολισμό ελέγχου σχετίζεται με την αυτοπεποίθηση που απέκτησαν οι φοιτητές λόγω της συμμετοχής τους στις συγκεκριμένες δραστηριότητες και αποτελεί ένδειξη της θετικής συμβολής των καινούργιων τους γνώσεων.

Κάνοντας μια συνολική αποτίμηση του έργου και των δραστηριοτήτων της ΜΟΚΕ, ένα ασφαλές συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι έχει επιτύχει τον στόχο της, επηρεάζοντας θετικά τις στάσεις των φοιτητών απέναντι στην επιχειρηματικότητα και αναπτύσσοντας πρακτικές που μπορούν να αποτελέσουν πρότυπο για αντίστοιχα προγράμματα ενίσχυσης και καλλιέργειας του επιχειρηματικού πνεύματος. Με βάση, λοιπόν, την καινοτομία/πρωτοτυπία, τη βιωσιμότητα, τις επιπτώσεις που είχε στις ομάδες στόχου, την εξωστρέφεια των δραστηριοτήτων και τη διάχυση του έργου της, καθώς και τη συμπληρωματικότητά της με άλλες δράσεις, η ΜΟΚΕ λογίζεται ως μια καλή πρακτική. Για τον λόγο αυτό έλαβε και διάκριση στο πλαίσιο της μελέτης «Παρουσίαση καλών πρακτικών ΕΚΤ στο ΕΣΠΑ 2007-2013: Συμπεράσματα-Προτάσεις», στην οποία αξιολογήθηκαν έργα και παρεμβάσεις τεσσάρων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που

συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ⁸². Σε αυτή τη μελέτη η ΜΟΚΕ-ΑΠΘ κατέλαβε την 20^η θέση από το σύνολο των 85 έργων που αξιολογήθηκαν, συγκεντρώνοντας και την υψηλότερη βαθμολογία από τις άλλες μονάδες ΜΟΚΕ⁸³.

Η ΜΟΚΕ αποτελεί, βεβαίως, ένα μόνο δείγμα της καινοτομίας που προωθεί το ΑΠΘ. Ήδη αναφέρθηκε και ο νεοσύστατος πανεπιστημιακός θεσμός του ΚΕΔΕΚ για την πραγματοποίηση συνεργατικής και πρωτοπόρας έρευνας αιχμής. Γενικά, στον τομέα της ανταγωνιστικότητας προς τα αντίστοιχα διεθνή κέντρα το ΑΠΘ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο⁸⁴, βασιζόμενο στην κοινή χρήση εξελιγμένων ερευνητικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και υποδομών. Από αυτή την άποψη, αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα ανοιχτό κέντρο για όλους τους ερευνητές που αξιοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνας σε καινοτόμες εφαρμογές. Αξιόλογη είναι και η προσπάθεια που καταβάλλει στην ευθυγράμμιση της ακαδημαϊκής δραστηριότητας με την οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, όπως επίσης και στη διοχέτευση των ερευνητικών αποτελεσμάτων στον κοινωνικό και παραγωγικό ιστό (βλ. τη λειτουργία από το 2011 του Κέντρου Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων [ΚΕΔΕΑ] στην πανεπιστημιούπολη του ΑΠΘ).

5.2 Επένδυση στον τομέα του πολιτισμού

Αν η ‘πολιτιστική δραστηριότητα’ ορίζεται ως η δραστηριότητα που ως άπώτερο σκοπό έχει την προστασία, αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και την ενίσχυση και προβολή του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού (Verhaar & Meeter, όπως παρατίθεται στην Κοσκινά-Γλύτση 2003: 117), τότε το ΑΠΘ αποτελεί σημαντικό πολιτιστικό φορέα της πόλης.

Λαμβάνοντας υπόψη τη διάκριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε υλική (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, έργα τέχνης κλπ.) και άυλη (γλώσσα, παραδόσεις, ήθη, έθιμα κλπ.), η συμβολή του ΑΠΘ και στους δύο τομείς είναι αξιοσημείωτη. Ως προς τον πρώτο τομέα, το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ έχει έντονη ανασκαφική δραστηριότητα, φέρνοντας στο φως πολύ σημαντικά ευρήματα και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της αρχαιολογικής έρευνας και την πρακτική άσκηση των φοιτητών του στις ανασκαφικές μεθόδους. Ενδεικτικά, ορισμένες από τις θέσεις στις οποίες πραγματοποιούνται σήμερα πανεπιστημιακές ανασκαφές είναι οι εξής: Αγορά Πέλλας, Βεργίνα, Γρεβενά, Δίον, Καραμπουρνάκι, Λεχαιό Πελοποννήσου, Λήμνος, Ροδόπη, Σάμος,

⁸² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από:

<https://www.rc.auth.gr/Announcement/Details/Item/14255?ReturnToPage=1&PageSize=10>

⁸³ Ο.π.

⁸⁴ <http://kedeia.rc.auth.gr/index.html>

Σίνδος, Φίλιπποι, Ψείρα Κρήτης⁸⁵. Ας μην ξεχνάμε και ένα από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά μνημεία της χώρας, τον ασύλητο μακεδονικό τάφο του Φιλίππου Β΄ στη Βεργίνα, ο οποίος αποκαλύφθηκε από την αρχαιολογική σκαπάνη του καθηγητή κλασικής αρχαιολογίας του ΑΠΘ, Μανόλη Ανδρόνικο⁸⁶.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το ΑΠΘ φιλοξενεί στους χώρους του σημαντικά μουσεία και σπάνιες συλλογές. Ξεχωριστή θέση ανάμεσά τους κατέχει το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών ΑΠΘ⁸⁷, το οποίο αποτελεί σημαντική εστία πολιτισμού της πόλης. Η συλλογή έργων τέχνης, η βιβλιοθήκη, το αρχείο του τεχνοκριτικού Τώνη Σπητέρη, οι εκθέσεις, τα εκπαιδευτικά εργαστήρια και προγράμματα δίνουν μια εικόνα για το εύρος των δυνατοτήτων που προσφέρει το ίδρυμα στο κοινό της πόλης. Για παράδειγμα, η βιβλιοθήκη του Τελλόγλειου περιλαμβάνει δυσεύρετους καταλόγους εκθέσεων, σπάνιες εκδόσεις θεωρητικών κειμένων και πλήθος περιοδικών εκδόσεων τέχνης. Η συλλογή της δεν είναι μόνο αναδρομική, αλλά εμπλουτίζεται συνεχώς με σύγχρονες εκδόσεις τέχνης και αντίστοιχους καταλόγους. Συνολικά έχει στην κατοχή της περίπου 22.000 τόμους, ενώ στην παρούσα φάση η συλλογή ενσωματώνεται στον online ηλεκτρονικό κατάλογο του Α.Π.Θ. Προς το παρόν η βιβλιοθήκη του Τελλόγλειου δεν είναι ανοιχτή για το κοινό, ωστόσο οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να την επισκεφτούν κατόπιν συνεννόησης.

Σε σχέση με τη συμβολή του ΑΠΘ στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά αρκεί να αναφερθεί η έρευνα που διεξάγουν τα διάφορα τμήματά του στον τομέα τόσο της γλώσσας όσο και των παραδόσεων-εθίμων. Από το 1959 παράρτημα του ΑΠΘ αποτελεί το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)⁸⁸ που ιδρύθηκε με βάση τη διαθήκη του Μ. Τριανταφυλλίδη. Σκοπός του ιδρύματος είναι η επιστημονική καλλιέργεια και η προαγωγή της δημοτικής γλώσσας και της νεοελληνικής φιλολογίας, καθώς και η προαγωγή της παιδείας του ελληνικού λαού με κάθε πρόσφορο μέσο, και ειδικότερα με την έκδοση βιβλίων. Ειδικότερα, στην αποστολή του Ινστιτούτου εντάσσονται: α. η θεωρητική και εφαρμοσμένη, επιστημονική και διεπιστημονική, έρευνα στους τομείς της ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας· β. η συγχρονική και διαχρονική μελέτη της ελληνικής γλώσσας· γ. η συγκέντρωση πηγών και η συγκρότηση αρχείων υλικού για τη μελέτη της ελληνικής γλώσσας και γραμματείας· δ. η με κάθε τρόπο δημοσίευση επιστημονικών

⁸⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από:

<http://www.hist.auth.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%82>

⁸⁶ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <http://vergina.web.auth.gr/VeginaSite/html/Topos/istoriko/istoriko.html>

⁸⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <http://www.teloglion.gr/el>

⁸⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: ins.web.auth.gr/

έργων που σχετίζονται με την ελληνική γλώσσα και γραμματεία· η υποβοήθηση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, τόσο ως μητρικής όσο και ως δεύτερης ή ξένης, καθώς και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό.

Ανάλογης σημασίας είναι και το Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ⁸⁹, το οποίο ιδρύθηκε στα πρώτα μόλις χρόνια ζωής του πανεπιστημίου, ύστερα από εισήγηση του μεγάλου λαογράφου Στίλπωνος Κυριακίδη. Ο Κυριακίδης φιλοδοξούσε να δημιουργήσει έναν πυρήνα, ο οποίος θα εξελισσόταν αργότερα σε πλήρες λαογραφικό μουσείο και θα βοηθούσε τόσο τους φοιτητές του πανεπιστημίου όσο και τους μελλοντικούς μελετητές, να γνωρίσουν τον παραδοσιακό πολιτισμό του βορειοελλαδικού χώρου. Το μουσείο αυτό θα προσέφερε, κατά το δυνατόν, τη δυνατότητα εποπτείας όσων ο λαός κατασκευάζει και χρησιμοποιεί στην καθημερινή του ζωή. Η ανάπτυξη και λειτουργία του Μουσείου και Αρχείου ανακόπηκε, δυστυχώς, από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ευτυχώς όμως, τα αντικείμενα του μουσείου και το αρχαικό υλικό διαφυλάχθηκαν κατά την Κατοχή, και μετά την απελευθέρωση αποκαταστάθηκαν στην αίθουσα 14 του παλαιού κτιρίου της Φιλοσοφικής Σχολής, όπου βρισκόταν και το Σπουδαστήριο της Λαογραφίας. Το υλικό που διαθέτει το Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής περιλαμβάνει, σε γενικές γραμμές, δύο μεγάλες κατηγορίες συλλογών: α. Μουσειακά αντικείμενα με συλλογές από λαϊκές ενδυμασίες, κεντήματα, υφαντά, έργα αργυροχοΐας, μεταλλοτεχνίας, ξυλογλυπτικής, κεραμικής, μουσικών οργάνων, ζωγραφικής και παλαιών φωτογραφιών και β. Αρχαικό υλικό με αδημοσίευτες εργασίες, παροιμίες και τραγούδια, μαγνητοταινίες με πλούσιο μουσικό υλικό από διάφορα μέρη της Ελλάδας και το αρχείο αποκομμάτων του Ν.Γ. Πολίτη.

Το ΑΠΘ, ωστόσο, δεν διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο μόνο στη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Εξίσου σημαντικές είναι και οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει για την ενίσχυση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας των φοιτητών του. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η δημιουργία και η προώθηση των πολυάριθμων πολιτιστικών ομάδων που δραστηριοποιούνται στον χώρο του. Αρκεί να αναφέρουμε τις θεατρικές, χορευτικές, μουσικές, κινηματογραφικές και φωτογραφικές ομάδες, καθεμία από τις οποίες έχει να επιδείξει σημαντικό έργο. Για παράδειγμα, οι θεατρικές ομάδες είναι τουλάχιστον 7⁹⁰, εκ των οποίων η ομάδα του Τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας έχει μόνιμη παρουσία επί 27 χρόνια στα θεατρικά δρώμενα του ΑΠΘ. Επίσης,

⁸⁹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από:

<http://www.hist.auth.gr/el/%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF>

⁹⁰ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/cultural_clubs/theater

ιδιαίτερα ενεργές είναι 3 χορευτικές ομάδες, 3 μουσικές, 2 κινηματογραφικές και 2 φωτογραφικές⁹¹. Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει, όμως, και ο ρητορικός όμιλος του ΑΠΘ, ο οποίος αποτελεί τον πρώτο πανεπιστημιακό όμιλο ρητορικής στην Ελλάδα και έχει ως σκοπό να διαδώσει τη δραστηριότητα του debate στην πανεπιστημιακή κοινότητα μέσα από εβδομαδιαίες συναντήσεις, όπου διεξάγονται προπονήσεις και σεμινάρια ρητορικής⁹². Μέσα από αυτά οι ομιλητές εκπαιδεύονται στην κατασκευή επιχειρημάτων, καθώς και στη δόμηση και εκφορά προφορικού λόγου, ενώ κάθε χρόνο διεξάγεται πρωτάθλημα ρητορικού λόγου με συμμετοχές από όλη την Ελλάδα.

Εξαιρετικά εμπνευσμένη και πρωτότυπη είναι και η δράση Thesswiki⁹³ «Εργαστήριο ληματογράφησης Wikipedia: ένας λογοτεχνικός περίπατος στη Θεσσαλονίκη» της Βιβλιοθήκης και του Κέντρου Πληροφόρησης του ΑΠΘ. Η συγκεκριμένη δράση συνίσταται στο εξής: οι φοιτητές του ΑΠΘ γράφουν λήμματα στη Wikipedia για τους λογοτέχνες της Θεσσαλονίκης και συνδέουν τα έργα τους με σημεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος της πόλης με την επικόλληση QR codes. Έτσι, το Γεντί Κουλέ, η Μητροπόλεως (πρώην Ρούζβλετ), το Πειραματικό Σχολείο ΑΠΘ, η Χρυσοστόμου Σμύρνης, η Φυσικομαθηματική ΑΠΘ, η Καμάρα, η Αρετσού, η Κατούνη και πολλά άλλα σημεία της πόλης που αναφέρονται σε μυθιστορήματα και ποιήματα και σχετίζονται με τη ζωή ποιητών και συγγραφέων της Θεσσαλονίκης, συνθέτουν ένα λογοτεχνικό περίπατο που συνδέει τον πολιτιστικό με τον αστικό ιστό. Η συγκεκριμένη δράση κατατάχθηκε στις 10 καλύτερες θέσεις προβολής και προώθησης βιβλιοθηκών στον διαγωνισμό που διοργανώνεται κάθε χρόνο από την IFLA (International Federation of Library Associations - Section on Management & Marketing) και βραβεύει βιβλιοθήκες και οργανισμούς που υλοποιούν δημιουργικές δράσεις⁹⁴.

Βεβαίως, το κατεξοχήν φεστιβάλ στο οποίο γιορτάζονται οι καλλιτεχνικές δημιουργίες των φοιτητών είναι η Φοιτητική Εβδομάδα, για την οποία έγινε λόγος προηγουμένως. Όλο αυτό το πλήθος των οργανωμένων και δραστήριων φοιτητικών ομάδων που ασχολούνται με διάφορες μορφές τέχνης -μέσω των οποίων συχνά παράγεται πρωτότυπο πολιτιστικό αγαθό- δικαιολογεί τον καίριο ρόλο του πανεπιστημίου στη διάχυση της γνώσης, στην παραγωγή και διάθεση των πολιτιστικών αγαθών και, εν γένει, στην τοπική κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη. Θεωρώντας την πνευματική και καλλιτεχνική καλλιέργεια των πολιτών προϋπόθεση για την άνοδο του πολιτιστικού

⁹¹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/cultural_clubs

⁹² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: https://www.auth.gr/cultural_clubs/rhetoric

⁹³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/press/19644>

⁹⁴ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/press/19911>

επιπέδου μιας κοινωνίας, το ΑΠΘ έχει ανοίξει τις πύλες του, καταργώντας το μονοπώλιο των προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων στην πρόσβαση των πολιτιστικών προϊόντων. Επίσης, ενστερνιζόμενο την έννοια της πολιτιστικής δημοκρατίας, δείχνει εμπράκτως τον σεβασμό του στην ιδιαίτερη πολιτιστική ταυτότητα εθνικών μειονοτήτων, αναλαμβάνοντας δράσεις για την εξάλειψη ποικίλων μορφών ρατσισμού/σεξισμού (π.χ. σειρά εκδηλώσεων με τίτλο: 'Remembering the Past - Building the Future' με αφορμή τα 73 χρόνια από την αναχώρηση του πρώτου συρμού για το στρατόπεδο Άουσβιτς-Μπίρκεναου⁹⁵, εβδομάδα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τη σεξουαλική παρενόχληση⁹⁶, εκδήλωση με θέμα: «Η υπέρβαση του γλωσσικού σεξισμού στη δημόσια διοίκηση-Θα αποτελέσει το ΑΠΘ ένα παράδειγμα καλής πρακτικής»⁹⁷, συζήτηση με θέμα: «The Greek-Turkish relations in the age of the refugee crisis»⁹⁸). Άλλωστε, η αποδοχή του διαφορετικού -που συνιστά και απαραίτητη προϋπόθεση για την κοινωνική συνοχή- εξασφαλίζεται όταν γνωρίζουμε τον πολιτισμό του άλλου μέσω πολιτιστικών δράσεων σε εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Από όσα έχουν αναφερθεί μέχρι στιγμής, η σημασία που αποδίδει το ΑΠΘ στον τομέα του πολιτισμού είναι εμφανής. Μολονότι οι δραστηριότητές του δεν συνηγορούν υπέρ μιας αγοραίας αντίληψης που θεωρεί τον πολιτισμό εμπόρευμα, είναι γεγονός ότι η πολιτιστική παραγωγή υπόκειται στους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης. Ωστόσο, το βασικό θέμα, όπως σημειώνει και ο Αυδίκος (2014: 20), δεν είναι αν ο πολιτισμός είναι ή όχι εμπόρευμα, αλλά το κατά πόσο αφήνεται στις δυνάμεις της αγοράς ή διασώζεται με τη βοήθεια μιας στοχευμένης δημόσιας πολιτικής που προστατεύει τη δημιουργία από την αγορά. Μέρος αυτής της στοχευμένης δημόσιας πολιτικής είναι και η πολιτική του πανεπιστημίου, η οποία διαφυλάσσει την αυθεντικότητα της πολιτιστικής παραγωγής, είτε η παραγωγή αυτή αφορά αμιγώς πολιτιστικά αγαθά είτε αγαθά που είναι προϊόντα μιας ευρύτερης δημιουργικής διαδικασίας.

5.3 Επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό

Αναγνωρίζοντας ότι η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό αποφέρει όχι μόνο οικονομικό κέρδος αλλά και οφέλη για τα ίδια τα άτομα, την κοινωνία και το πολιτιστικό της επίπεδο, το ΑΠΘ έχει δεσμευτεί σε μια διαδικασία συνεχούς βελτίωσης της παρεχόμενης γνώσης και

⁹⁵ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/events/20005>

⁹⁶ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/events/19807>

⁹⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/events/19782>

⁹⁸ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <https://www.auth.gr/news/events/19651>

ανάπτυξης των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των φοιτητών του, η οποία έχει ως στόχο την εξασφάλιση της προσωπικής, κοινωνικής και οικονομικής τους ευζωίας (πρβ. Αθανασούλα-Ρέππα, Ηλιοφώτου, Γιαβρίμης 2015). Σε αυτό το πλαίσιο ανήκουν όλες οι δράσεις που αποσκοπούν στην καλύτερη κατάρτιση των επιστημόνων του (αναμόρφωση προγραμμάτων σπουδών, συμμετοχή του ΑΠΘ σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, διοργάνωση συνεδρίων και ημερίδων κλπ.) και στην επικαιροποίηση των παρεχόμενων γνώσεων (διά βίου μάθηση). Άλλωστε, όπως προκύπτει και από σχετικές έρευνες (βλ. και Αυδίκος 2014), άτομα με ανώτατη μόρφωση και εξειδίκευση σε διάφορους τομείς είναι αυτά που συνήθως στελεχώνουν τους δημιουργικούς και πολιτιστικούς κλάδους.

Είναι ενδεικτικό ότι το έτος 2012-2013 το ΑΠΘ αριθμούσε 73.930 φοιτητές και 2.024 καθηγητές και λέκτορες⁹⁹. Με άλλα λόγια, περίπου 76.000 ήταν τα δυνάμει και εν ενεργεία μέλη της δημιουργικής τάξης που ενεργοποιούνταν στην πόλη, εκτός των ατόμων που απασχολούνταν ήδη σε δημιουργικά επαγγέλματα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το χαρακτηριστικό της δημιουργικότητας ευδοκιμεί στον θεσμό του πανεπιστημίου, έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε και πώς αυτό αποτυπώνεται στα προγράμματα σπουδών των διάφορων Τμημάτων του ΑΠΘ, καθώς μέσω αυτών εκπαιδεύεται το ανθρώπινο, δυνάμει δημιουργικό, δυναμικό του.

Αν η δημιουργικότητα, όπως ήδη αναφέρθηκε στο σχετικό κεφάλαιο, είναι η ικανότητα να δημιουργείται κάτι νέο (π.χ. μια μορφή τέχνης, μια ιδέα, μια εφεύρεση), τότε είναι λογικό να υποθέσουμε ότι είναι παρούσα σε όλα τα προγράμματα σπουδών, αφού η πρωτοτυπία αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό της επιστημονικής έρευνας. Ωστόσο, υπό μια στενότερη έννοια και σε συνάρτηση πάντα με την πόλη, η έννοια της δημιουργικότητας θα μπορούσε να εντοπιστεί σε προγράμματα σπουδών που δίνουν έμφαση στην Τεχνολογία, το Ταλέντο, την Ανεκτικότητα και τα Χωρικά Πλεονεκτήματα, δηλαδή στα 4T του Florida.

Όπως είναι αναμενόμενο, στην παρούσα εργασία μόνο ενδεικτικά μπορεί να γίνει λόγος για Τμήματα και μαθήματα που άπτονται των παραπάνω θεματικών. Έτσι, για παράδειγμα, για την επένδυση στον τομέα της Τεχνολογίας, αρκεί να αναφερθούν τα μαθήματα¹⁰⁰ για τα Δίκτυα και τις Επικοινωνίες, τα Πληροφοριακά Συστήματα, τα Ψηφιακά Μέσα, τις Τηλεπικοινωνίες, την Ηλεκτρονική και τους Υπολογιστές, τον Μηχανολογικό Σχεδιασμό, τη Διαχείριση των Ενεργειακών Πόρων, τη Μοντελοποίηση, τη Χημική Τεχνολογία, τις Βιοεφαρμογές, τη Βιοτεχνολογία κ.ο.κ. που προσφέρονται από τα

⁹⁹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: http://qa.auth.gr/documents/presentations/AUTH_full_presentation_el.pdf

¹⁰⁰ Τα μαθήματα αντλήθηκαν από τους ηλεκτρονικούς Οδηγούς Σπουδών των Τμημάτων που βρίσκονται αναρτημένοι στη σελίδα της ΜΟΔΙΠ: <https://qa.auth.gr/el/studyguide>

Τμήματα Πληροφορικής, Μηχανολόγων Μηχανικών, Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, Μαθηματικών, Χημείας, Βιολογίας κλπ.

Αντιστοίχως, έμφαση στην καλλιέργεια του Ταλέντου δίνεται σε όλα τα Τμήματα της Σχολής Καλών Τεχνών (π.χ. μαθήματα Μουσικής Δημιουργικότητας, Καλλιέργειας Ακοής και Σολφέζ, Σύνθεσης, Δημιουργικής Χρήσης της Μουσικής Τεχνολογίας, Ελεύθερου Αυτοσχεδιασμού, Υποκριτικής, Ζωγραφικής, Γλυπτικής, Χαρακτικής, Σεναρίου, Σκηνοθεσίας, Έκφρασης και Επικοινωνίας κ.ο.κ.), αλλά και σε άλλα Τμήματα, όπως π.χ. στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής (π.χ. Σχεδιασμός, Τεχνολογία και Αρχιτεκτονική Δημιουργία κ.ο.κ.), στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (π.χ. Δημιουργική Μουσική Παιδαγωγική, Παιδαγωγική του Μουσικού Αυτοσχεδιασμού) ή στο Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας (π.χ. Δημιουργική Γραφή και Ανάγνωση).

Η διάσταση της Ανεκτικότητας στο διαφορετικό (φυλή, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός, έθνος κλπ.) είναι παρούσα στα προγράμματα σπουδών Τμημάτων της Φιλοσοφικής (Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Αγγλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, Γερμανικής Γλώσσας και Γλωσσολογίας) και της Παιδαγωγικής Σχολής (Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης). Για παράδειγμα, είναι εμφανής στα ακόλουθα μαθήματα: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Μειονοτικές Ομάδες και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Διδασκαλία του Ολοκαυτώματος στη Β΄θμια Εκπαίδευση, Σπουδές Φύλου, Η Πολιτική της Φυλής και του Φύλου στον Αμερικανικό Πολιτισμό, Εισαγωγή στις Πολιτισμικές Σπουδές, Η Λογοτεχνία και το Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων στις ΗΠΑ, Πολυπολιτισμικότητα - Επικοινωνία - Πολυγραμματισμοί, Κοινωνικός Αποκλεισμός και Εκπαίδευση, Κοινωνική και Πολιτισμική Κατασκευή των Ταυτοτήτων Φύλου, Ιστορία της Μειονοτικής Εκπαίδευσης, Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Πολυπολιτισμική Παιδική Λογοτεχνία.

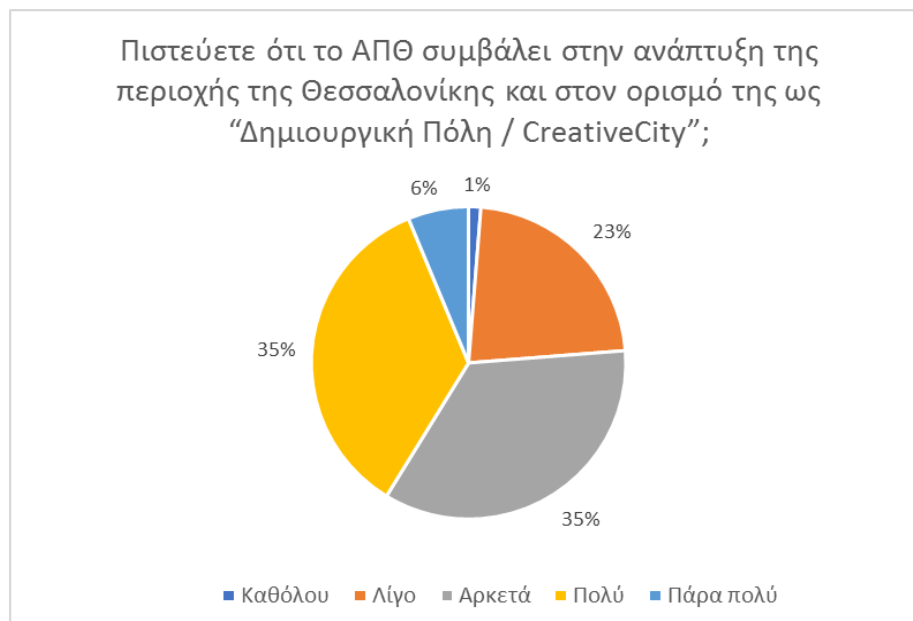
Τέλος, σε σχέση με τα Χωρικά Πλεονεκτήματα που σχετίζονται με τη συνολική ποιότητα μιας αστικής περιοχής, το ενδιαφέρον για στρατηγικές παρεμβάσεις αποτυπώνεται στα προγράμματα σπουδών πολλών Τμημάτων της Πολυτεχνικής Σχολής (Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών). Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής μαθήματα: Στρατηγικός Χωρικός Σχεδιασμός Μητροπολιτικών Περιοχών, Επίλυση Συγκοινωνιακών Προβλημάτων με Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, Θεωρία Αστικής Ανάπτυξης και Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Στρατηγικός Χωροταξικός Σχεδιασμός: Μητροπολιτική Περιοχή

Θεσσαλονίκης, Αστική Αναζωογόνηση-Πολεοδομικές Επεμβάσεις και Βιώσιμη Κινητικότητα, Αστικές Παρεμβάσεις για Βιώσιμες Πόλεις κ.ο.κ.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η αναφορά στα προγράμματα σπουδών δεν είναι σε καμία περίπτωση εξαντλητική, προσφέρει όμως μια γενική ιδέα για το πώς το ΑΠΘ εκπαιδεύει το ανθρώπινο δυναμικό του, φέρνοντάς το σε επαφή με διάφορες διαστάσεις της δημιουργικότητας και διαμορφώνοντας, έτσι, τις προϋποθέσεις για τη δημιουργική δραστηριοποίησή του στο πλαίσιο της πόλης.

Συγκεφαλαιώνοντας, θα λέγαμε ότι το ΑΠΘ συμβάλλει πολλαπλώς στην ανάπτυξη της πόλης. Αυτό προκύπτει από τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στην ενίσχυση της καινοτομίας, την καίρια συνεισφορά του στην πολιτιστική ζωή της πόλης και την επένδυσή του στον ανθρώπινο παράγοντα, δηλαδή τον φορέα δημιουργικότητας και βασικό δημιουργό των πολιτιστικών προϊόντων.

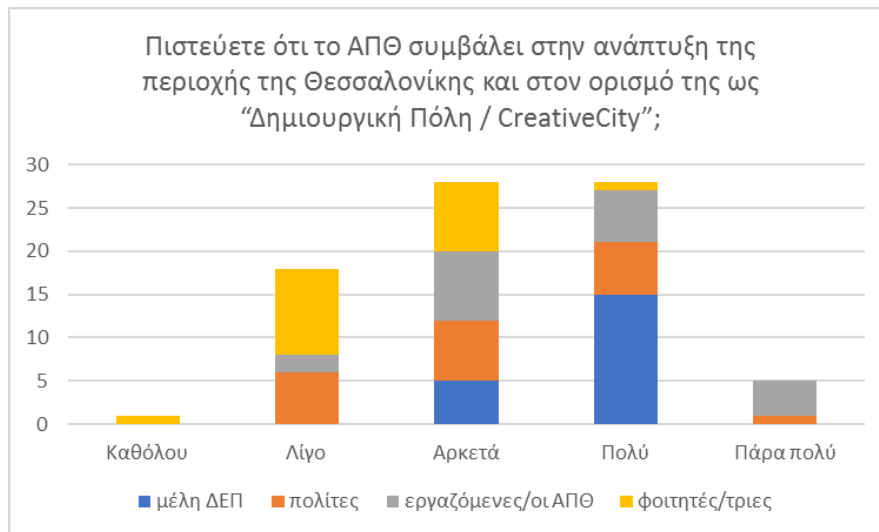
Σε ότι αφορά τις απαντήσεις στα σχετικά ερωτήματα που τέθηκαν στο ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήσαμε καθώς και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτές συνοψίζονται στα κάτωθι:

Διάγραμμα 9: Συμβολή του Α.Π.Θ. στον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity»

Στην ερώτηση του αν πιστεύουν ότι το ΑΠΘ συμβάλει στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», η πλειονότητα των ερωτηθέντων πιστεύει ότι το ΑΠΘ συμβάλει ενεργά στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς σε

ποσοστό 76% δηλώνουν πως αυτό ισχύει σε βαθμό «αρκετό», «πολύ» ή «πάρα πολύ». Το ποσοστό αυτών που πιστεύει ότι αυτό ισχύει «πάρα πολύ» φτάνει μόλις το 6%, ενώ όσων πιστεύει ότι αυτό ισχύει «πολύ», αγγίζει το 35%. Εντούτοις, και ένα 23% πιστεύει ότι κάτι τέτοιο ανταποκρίνεται «λίγο» στην πραγματικότητα.

Διάγραμμα 10: Ανάλυση διαγράμματος 9 ανά κατηγορία ερωτηθέντων

Τα μέλη ΔΕΠ φαίνεται ότι είναι οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της συνεισφοράς του ΑΠΘ στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς κανένας από τους ερωτώμενους δε δηλώνει πως κάτι τέτοιο ανταποκρίνεται καθόλου ή λίγο στην πραγματικότητα. Τουναντίον, οι φοιτητές εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στις κατηγορίες «λίγο», «καθόλου» και «αρκετά».

Στην ερώτηση: “Σε ποιους από τους παρακάτω τομείς πιστεύετε ότι θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ ούτως ώστε να συμβάλει “τα μέγιστα” στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

(παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)

Α) Στην ενίσχυση της παραγωγής εισοδήματος

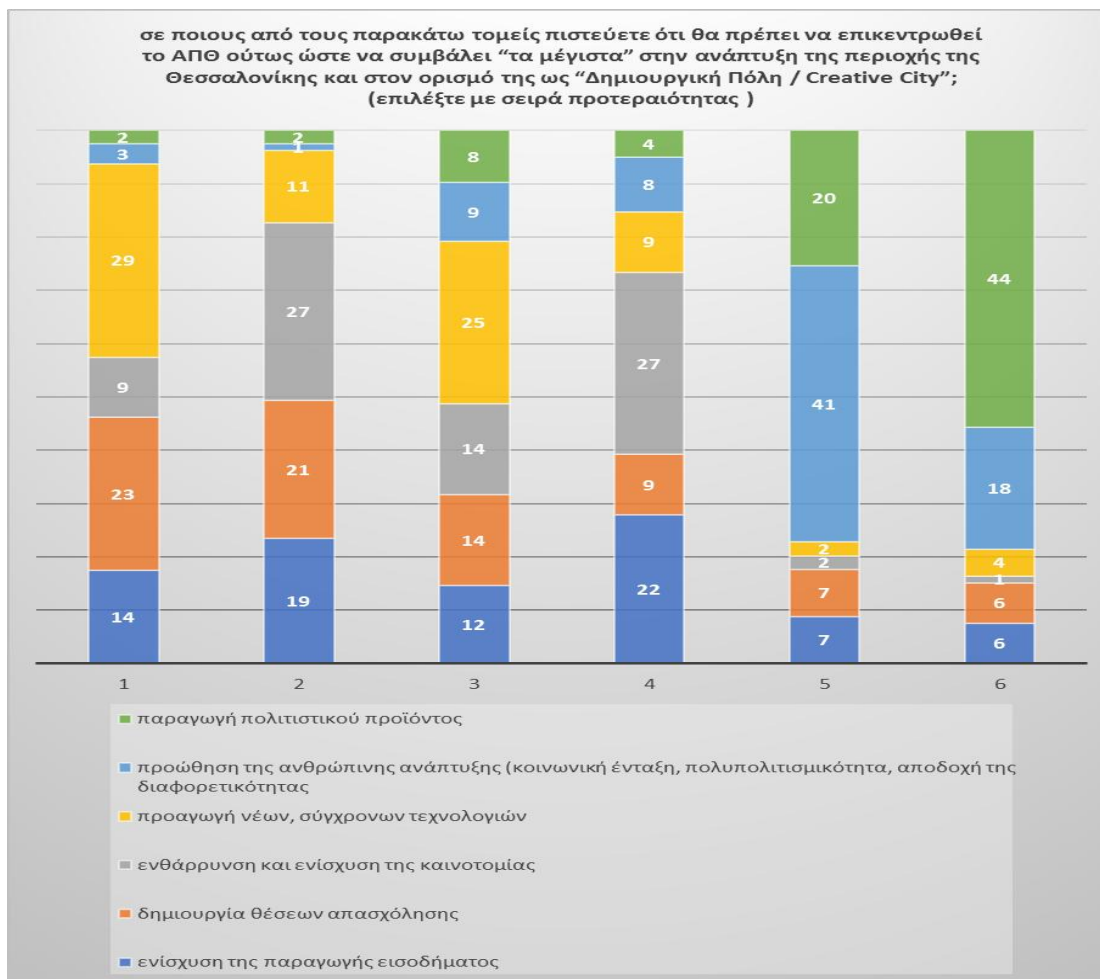
Β) Στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης

Γ) Στην ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας

Δ) Στην προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών

Ε) Στην προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης (κοινωνική ένταξη, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή της διαφορετικότητας)

Στ) Στην παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος

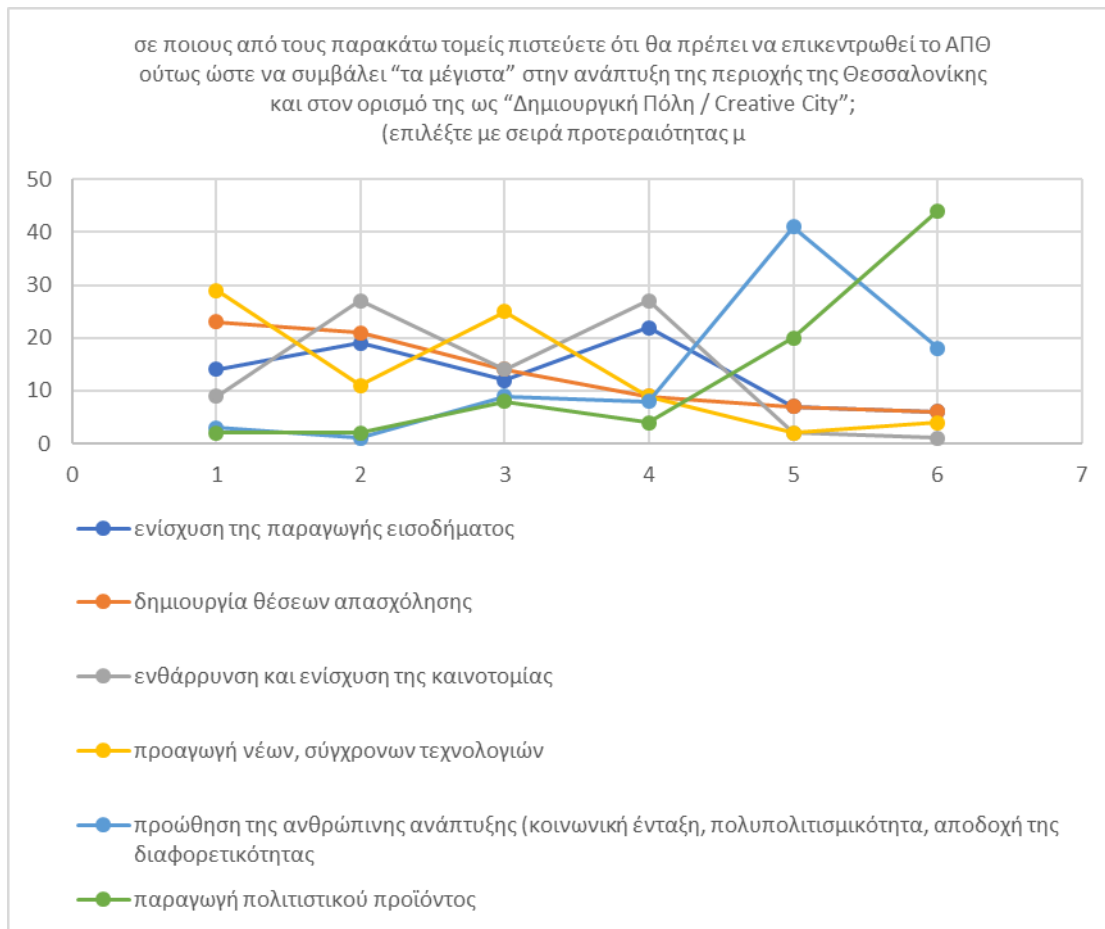
Διάγραμμα 11: Τομείς στους οποίους θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και ο ορισμός της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”

Ως τομέας πρώτης προτεραιότητας και αυτός που συγκεντρώνει τις περισσότερες προτιμήσεις προκύπτει αυτός της προαγωγής νέων, σύγχρονων τεχνολογιών, ενώ ακολουθεί αυτός της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης.

Εξάλλου, η προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών, η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, καθώς και η ενθάρρυνση και η ενίσχυση της καινοτομίας είναι οι τομείς που συγκεντρώνουν τις περισσότερες προτιμήσεις στις τρεις πρώτες προτεραιότητες συνολικά. Ακολουθεί, ως τέταρτος τομέας σε προτιμήσεις στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας, η ενίσχυση της παραγωγής εισοδήματος.

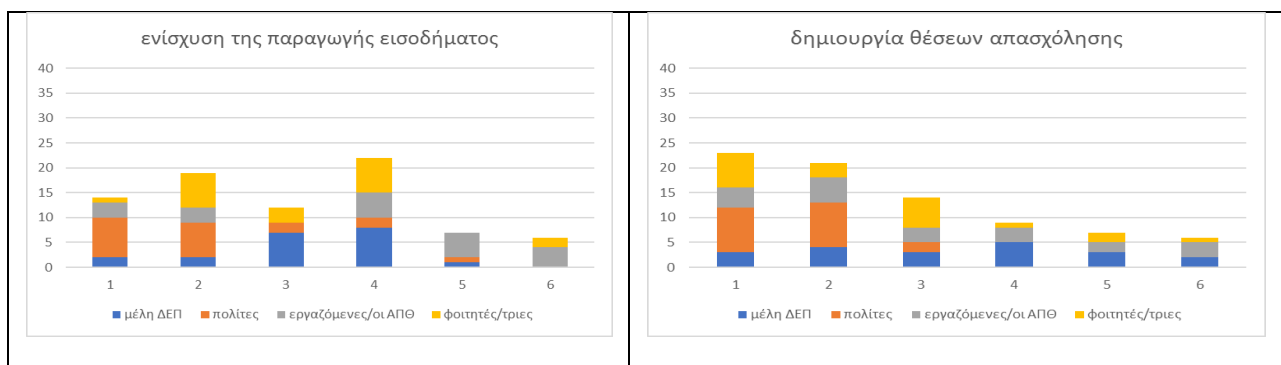
Αντίθετα, τις περισσότερες επιλογές για τις τελευταίες δύο θέσεις, σειράς προτεραιότητας, συγκεντρώνουν: «η προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης» και «η παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος». Επιπλέον, οι δύο αυτοί τομείς συγκεντρώνουν τις

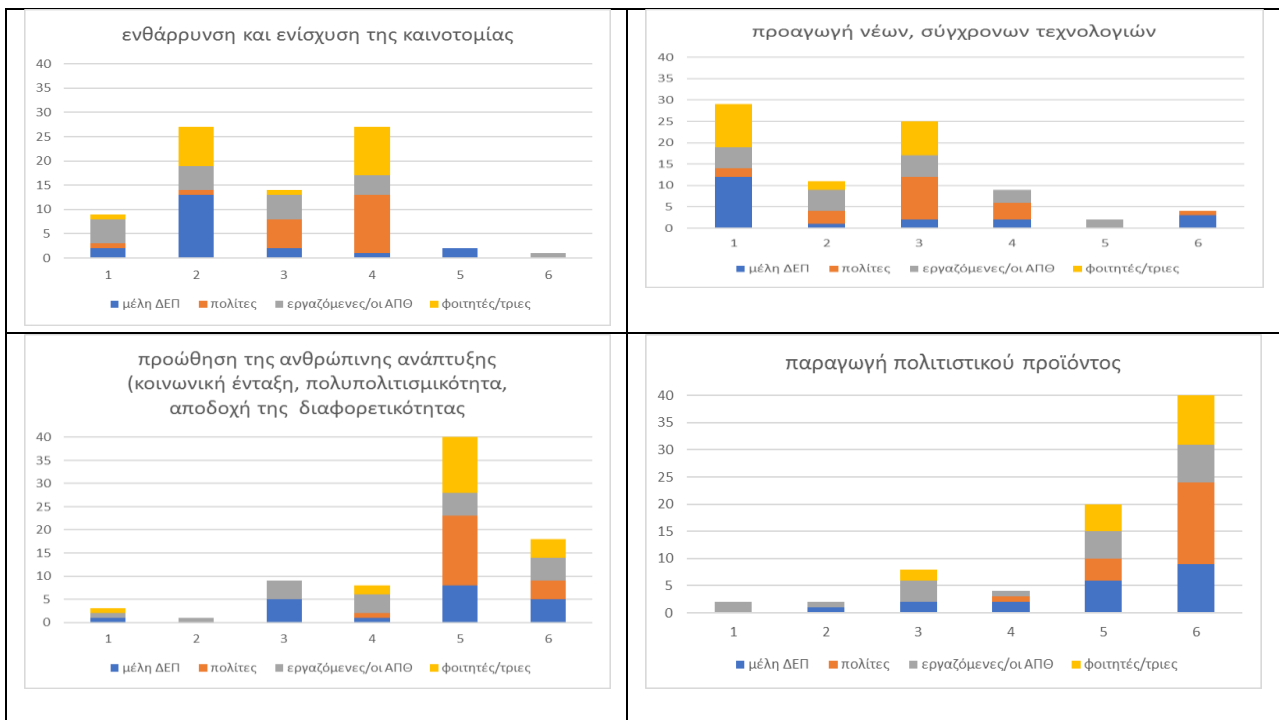
λιγότερες προτιμήσεις στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας συνολικά, όπως και σε κάθε μία από αυτές τις θέσεις σειράς προτεραιότητας ξεχωριστά.

Διάγραμμα 12: Τομείς στους οποίους θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και ο ορισμός της ως "Δημιουργική Πόλη / Creative City"

Στους παρακάτω πίνακες απεικονίζονται οι απαντήσεις για κάθε έναν από τους τομείς ξεχωριστά και η ανάλυσή τους στις επιμέρους κατηγορίες ερωτώμενων (μέλη ΔΕΠ, φοιτητές, εργαζόμενοι στο ΑΠΘ, πολίτες).

Διαγράμματα 13-18: Επιμέρους ανάλυση των διαγραμμάτων 11 και 12

Σε ότι αφορά την ενίσχυση του παραγωγικού εισοδήματος οι πολίτες εκτός ΑΠΘ είναι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της πρότασης να επικεντρωθεί το ΑΠΘ για την επίτευξη του στόχου ορισμού της πόλης ως «δημιουργικής», καθώς έχουν τα υψηλότερα ποσοστά επιλογής του συγκεκριμένου τομέα στις δύο πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας, με ποσοστό 75%. Στον αντίποδα, οι εργαζόμενοι στο ΑΠΘ και στη συνέχεια τα μέλη ΔΕΠ είναι οι κατηγορίες με τα χαμηλότερα αντίστοιχα ποσοστά (30% και 20% αντιστοίχως). Οι εργαζόμενες/οι έχουν και το μεγαλύτερο ποσοστό επιλογής της ενίσχυσης του παραγωγικού εισοδήματος στις δύο τελευταίες θέσεις σειράς προτεραιότητας (με ποσοστό 45%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ερωτώμενων των άλλων κατηγοριών δεν ξεπερνούν το 10%).

Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης φαίνεται να προκρίνεται περισσότερο από τους πολίτες, αφού επιλέγουν το συγκεκριμένο τομέα περισσότερο στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας από τις υπόλοιπες κατηγορίες ερωτώμενων. Συγκεκριμένα το 100% των ερωτώμενων αυτής της κατηγορίας επιλέγει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε μια από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας. (ακολουθούν οι φοιτήτριες/τές με 80%)

Τα μέλη ΔΕΠ ενδιαφέρονται σημαντικά για την ενθάρρυνση κι ενίσχυση της καινοτομίας ως σημαντικού τομέα για την δημιουργικότητας της πόλης, αφού έχουν τις περισσότερες επιλογές στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας (σε ποσοστό 85%)

Η προαγωγή νέων σύγχρονων τεχνολογιών φαίνεται να συγκεντρώνει περισσότερο τις προτιμήσεις των μελών ΔΕΠ και των φοιτητριών/των, καθώς οι ερωτώμενοι των συγκεκριμένων κατηγοριών επιλέγουν τον τομέα αυτόν σε μεγαλύτερο βαθμό στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας για την επίτευξη του στόχου ορισμού της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», από ότι οι ερωτώμενοι των υπόλοιπων κατηγοριών.

Αναφορικά με την προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης (κοινωνική ένταξη, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή της διαφορετικότητας), όπως αναφέρθηκε είναι μια από τις δύο κατηγορίες που στο σύνολο των ερωτώμενων συγκεντρώνει τα χαμηλότερα ποσοστά επιλογής στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας. Οι εργαζόμενοι στο ΑΠΘ και τα μέλη ΔΕΠ φαίνεται να τη θεωρούν πιο σημαντική, καθώς υπάρχει ένα ποσοστό 30% σε κάθε μία από τις δύο κατηγορίες ερωτώμενων που τις επιλέγει σε κάποια από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας (στους πολίτες και τους φοιτητές τα ποσοστά αυτά είναι 0% και 5% αντίστοιχα)

Η παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος είναι σε ένα βαθμό σημαντική για τις εργαζόμενες/ους στο ΑΠΘ οι οποίοι σε ποσοστό 35% επιλέγουν τον τομέα αυτό σε κάποια από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας σχετικά με την επίτευξη του στόχου ορισμού της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity». Στον αντίποδα, οι ερωτώμενοι των κατηγοριών πολίτες, φοιτήτριες/τες, μέλη ΔΕΠ, σε ποσοστά 95%, 90% και 75% αντίστοιχα, επιλέγουν την παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος στις δυο τελευταίες θέσεις σειράς προτίμησης.

Εν κατακλείδι, εξ όσων προκύπτει από τη συνολική έρευνα το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης θεωρείται ότι συμβάλει ουσιαστικά και σημαντικά στον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς και στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Το ερώτημα όμως που τίθεται εναγωνίως είναι εάν αυτή του η συμβολή είναι επαρκής για τον δημιουργικό μετασχηματισμό της πόλης;

5.4 Θεσσαλονίκη: μια δημιουργική πόλη;

Πριν απαντήσουμε στο ερώτημα για τη δημιουργικότητα της Θεσσαλονίκης, για το οποίο θα επικαλεστούμε έρευνες που έχουν ήδη διεξαχθεί, αξίζει να παραθέσουμε ορισμένα στοιχεία για την πόλη. Η Θεσσαλονίκη είναι το δεύτερο μεγάλο αστικό κέντρο της χώρας, αποτελώντας έδρα του ομώνυμου Δήμου, της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας Θράκης. Το μητροπολιτικό της κέντρο συνιστά κύριο πόλο ανάπτυξης τόσο

για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας όσο και για το σύνολο της χώρας (Αναθεωρημένο ΡΣΘ, 2013: 9). Η κυριαρχία του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης¹⁰¹, όσον αφορά στο οικιστικό δίκτυο, έχει σημασία όχι μόνο σε επίπεδο περιφέρειας αλλά και κράτους, η οποία απορρέει από τη δυναμική πληθυσμιακή εξέλιξη της πόλης, τη γεωπολιτική της θέση, τις υποδομές και τις παρεχόμενες υπηρεσίες της - γεγονότα που την καθιστούν μοναδική στο σύνολο της περιφέρειας. Ενδεικτικά, ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται στους 1.104.460 κατοίκους, που αντιστοιχεί στο 10% του πληθυσμού της Ελλάδας (ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή 2011).

Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα γεγονότα που καθόρισαν τη φυσιογνωμία της πόλης τον προηγούμενο αιώνα, δεν μπορούμε παρά να αναφερθούμε στις αλλαγές σε πληθυσμιακό επίπεδο που βίωσε η Θεσσαλονίκη με τον ερχομό των προσφυγικών πληθυσμών, καθώς και στις αλλαγές που υπέστη σε χωροταξικό επίπεδο μετά τις καταστροφές της μεγάλης πυρκαγιάς, η οποία επέβαλε τον επανασχεδιασμό της. Ειδικότερα, μετά την πυρκαγιά οι πολλοί διαφορετικοί πυρήνες έδωσαν τη θέση τους σε ένα ενιαίο αστικό κέντρο, ενώ οι βιομηχανίες κωροθετήθηκαν διαφορετικά (εκτός του κέντρου της πόλης) (βλ. και Καραδήμου 1986). Η εξόντωση της ακμαίας εβραϊκής κοινότητας κατά το διάστημα 1941-44 και το μεγάλο κύμα εσωτερικής μετανάστευσης τις επόμενες δεκαετίες σημάδεψαν το δεύτερο μισό του αιώνα. Από τη δεκαετία του '60 και μετά ξεκίνησε και η βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής με την εγκατάσταση μεγάλων μονάδων παραγωγής βαριάς βιομηχανίας, την ίδια στιγμή που ο αστικός της πυρήνας πύκνωνε διαρκώς. Τέλος, στις δεκαετίες '80 και '90, και στο πλαίσιο ρυθμιστικών και πολεοδομικών νόμων, άρχισε η ανάπλαση των ιστορικών χώρων του κέντρου και της παλιάς πόλης, καθώς και η οργάνωση της Βιομηχανικής Περιοχής της Θεσσαλονίκης (ΒΙ.ΠΕ.Θ.). Είναι η εποχή που η ιστορική πόλη υποχωρεί προς όφελος μιας νέας ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής.

Σήμερα η Θεσσαλονίκη αποτελεί έναν σημαντικό πόλο ανάπτυξης που συνδέει την Ελλάδα με την Ευρώπη και τα Βαλκάνια μέσω των οδικών της αξόνων και του αεροδρομίου της. Η πόλη, σε γενικές γραμμές, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας σύγχρονης και αναπτυγμένης οικονομίας με δομή και διάρθρωση ενός μητροπολιτικού κέντρου (ΥΠΕΧΩΔΕ 2008). Μπορεί, ωστόσο, να χαρακτηριστεί δημιουργική;

Με δεδομένο ότι η δημιουργικότητα μιας πόλης μπορεί να περιγραφεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, είναι σημαντικό, τουλάχιστον στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας,

¹⁰¹ Στο πολεοδομικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης ανήκουν οι Δήμοι Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Νεάπολης-Συκεών, Παύλου Μελά, Κορδελιού-Ευόσμου, Αμπελοκήπων-Μενεμένης, Δημοτική Ενότητα Πυλαίας.

να ορίσουμε εκ των προτέρων ποιες προϋποθέσεις πρέπει να ικανοποιούνται. Οι δύο επικρατέστερες θεωρίες, του Landry και του Florida, δίνουν έμφαση σε διαφορετικούς παράγοντες. Εντούτοις, συγκλίνουν, κατά τη γνώμη μας, σε δύο σημαντικούς παράγοντες για τον προσδιορισμό της δημιουργικότητας, τον ανθρώπινο παράγοντα -που συνδέεται με το ταλέντο, τον πολιτισμό και την ανεκτικότητα- και τη δημιουργική οικονομία -που συνδέεται με τους δημιουργικούς κλάδους αλλά και όσες δραστηριότητες στηρίζουν την ανάπτυξη μιας πόλης.

Σε σχέση με τον ανθρώπινο παράγοντα, η Θεσσαλονίκη διαθέτει αρκετές υποδομές που στηρίζουν τη δημιουργικότητα, όπως για παράδειγμα την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΠΘ και άλλα ιδρύματα) ή άλλες ποικίλες υποδομές πολιτισμού (μουσεία, βιβλιοθήκες, θέατρα, ωδεία, κινηματογράφοι). Οι δήμοι της περιφέρειας είναι δραστήριοι στη λειτουργία πολιτιστικών χώρων και στη διοργάνωση εκδηλώσεων που ευνοούν τη συμμετοχή των πολιτών σε αυτές και προάγουν τον πολιτισμό. Εξίσου σημαντικές είναι και οι μεγάλης κλίμακας πολιτιστικές εκδηλώσεις που έχουν τον χαρακτήρα φεστιβάλ και διοργανώνονται από τον Δήμο¹⁰², το ΑΠΘ ή άλλους φορείς (βλ. Δημήτρια, Φεστιβάλ Κινηματογράφου, Διεθνής Έκθεση, Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, εκδηλώσεις ΑΠΘ κλπ.), οι οποίες προσδίδουν στην πόλη μια πολιτιστική δημιουργική ταυτότητα και δημιουργούν χωρικά πλεονεκτήματα, απαραίτητα για την παρουσία του ανθρώπινου κεφαλαίου και ταλέντου στην περιοχή. Ας σημειωθεί, επίσης, ότι το 2014 η Θεσσαλονίκη αναδείχθηκε Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νέων, παρουσιάζοντας ένα πρότυπο ανάπτυξης πολιτικών για τη νεολαία¹⁰³.

Όλες οι παραπάνω εκδηλώσεις και φεστιβάλ έχουν σαφώς αντίκτυπο και στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης, όχι μόνο λόγω του οικονομικού οφέλους που αποφέρουν αλλά και λόγω της προσέλκυσης ατόμων με δημιουργικά χαρακτηριστικά. Πέραν αυτών, η δημιουργικότητα της πόλης θα μπορούσε να εντοπιστεί και στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, καθώς η ευρύτερη περιφέρεια της Θεσσαλονίκης διαθέτει τη βιομηχανική περιοχή της Σίνδου, έναν σιδηροδρομικό άξονα που τη συνδέει με την υπόλοιπη Ελλάδα και τα Βαλκάνια, καθώς και διάφορες άλλες υποδομές έρευνας, ανάπτυξης και τεχνολογίας (π.χ. υποδομές ΑΠΘ, Πάρκο Επιχειρήσεων Υψηλής Τεχνολογίας - Τεχνόπολις Θεσσαλονίκης ΑΕ, Θερμοκοιτίδα ΚΑΤΕ από τη Θέρμη ΑΕ, Τεχνολογικό Πάρκο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΙΠΤΗΛ), Μουσείο Τεχνολογίας, CEDEFOP). Όλα τα παραπάνω μπορούν να λειτουργήσουν ως πυρήνες

¹⁰² Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/EnimerosiPoliton/Politismos>

¹⁰³ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από: <http://www.thessaloniki2014.gr/>

δημιουργικότητας και, σε συνδυασμό με υποδομές που προωθούν την ανεκτικότητα και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα (Σχολείο Νέας Ελληνικής ΑΠΘ, Ινστιτούτο αλλοδαπής του δήμου, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας στον δήμο Καλαμαριάς, Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών στον δήμο Ωραιοκάστρου και Θέρμης κλπ.), να εξασφαλίσουν τις συνθήκες για την προσέλκυση δημιουργικών ανθρώπων.

Ωστόσο, όπως δείχνουν και σχετικές έρευνες στις οποίες η δημιουργικότητα της Θεσσαλονίκης μετράται ποσοτικά με τη βοήθεια ενός συστήματος δεικτών¹⁰⁴ (Κούτσαρη 2013, Κάκια & Κουρίδου 2014), τα παραπάνω δεδομένα αντανακλούν ένα πρώιμο στάδιο ανάπτυξής της. Προφανώς, η παρουσία του μεγαλύτερου εκπαιδευτικού ιδρύματος στην πόλη, η πληθυσμιακή της εξέλιξη, η θέση της τόσο στον τοπικό όσο και στον διεθνή χώρο, το δίκτυο μεταφορών της, αλλά και ο τριτογενής της τομέας συνηγορούν στο ότι υπάρχει μια βάση για την περαιτέρω ανάπτυξή της σε θέματα δημιουργικότητας. Σε επίπεδο ταλέντου, τόσο η συγκέντρωση ατόμων που ασχολούνται με δημιουργικά επαγγέλματα όσο και το δυνάμει δημιουργικό δυναμικό των φοιτητών του ΑΠΘ που βρίσκεται στην κατεξοχήν παραγωγική ηλικία αποτελεί επίσης αισιόδοξη προοπτική. Από την άλλη, οι συνέπειες της κρίσης στη μείωση των κονδυλίων για τα πανεπιστήμια και την έρευνα λειτουργούν ανασταλτικά σε όποια μορφή ανάπτυξης της δημιουργικότητας, ενώ οι περικοπές στον οικονομικό τομέα έχουν αντίκτυπο και στην τεχνολογία, επιτείνοντας την αρνητική εικόνα. Πιο θετική είναι η εντύπωση που απορρέει από το ζήτημα της ανεκτικότητας, λόγω της ποικιλομορφίας στον πληθυσμό, ο οποίος αργά ή γρήγορα ενσωματώνεται στο κοινωνικό σύνολο. Ένα επιπλέον στοιχείο ανεκτικότητας είναι και η διοργάνωση του Thessaloniki Pride από το 2012 μέσω του οποίου δίνεται φωνή σε άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό που υφίστανται καταπίεση και διακρίσεις¹⁰⁵. Αντιστοίχως, παρήγορο είναι και το ενδιαφέρον που εκφράζεται για τον πολιτισμό, με το ΑΠΘ, τους δήμους και τους ποικίλους φορείς να αναλαμβάνουν μια σειρά δράσεων,

¹⁰⁴ Ενδεικτικά, στην έρευνα των Κάκια & Κουρίδου, η δημιουργικότητα μετράται μέσω τριών παραγόντων, του ανθρώπου, της οικονομίας και του χώρου, καθένας από τους οποίους επιμερίζεται σε ειδικότερες θεματικές. Έτσι, στην κατηγορία του ανθρώπου συμπεριλαμβάνεται το ταλέντο, η ανεκτικότητα και ο πολιτισμός, στην κατηγορία της οικονομίας, η τεχνολογία, ο πολιτισμός και οι δημιουργικοί κλάδοι, και, τέλος, στην κατηγορία του χώρου, όλα τα στοιχεία της δημιουργικότητας που αναδεικνύονται χωρικά. Για καθεμία από αυτές τις κατηγορίες αναπτύσσεται στη συνέχεια ένα σύστημα δεικτών, το οποίο, για παράδειγμα, για την περίπτωση του ανθρώπου περιλαμβάνει τις εξής παραμέτρους: α. Δημιουργική Τάξη (το ποσοστό των δημιουργικών επαγγελματιών σε σχέση με το σύνολο της απασχόλησης), β. Ανθρώπινο Κεφάλαιο (το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών με πτυχίο πανεπιστημίου ή ανώτερο, συμπεριλαμβανομένων και των ΤΕΙ, ΚΑΤΕ και ΚΑΤΕΕ και το ποσοστό ερευνητών και προσωπικού στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως προς το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού), γ. Επιστημονικό Ταλέντο (το ποσοστό των επιστημόνων ερευνητών και μηχανικών ως προς το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ο αριθμός καθηγητών των Πανεπιστημίων της πόλης και οι ερευνητές σε όλους τους τομείς απασχόλησης ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης) (Κάκια & Κουρίδου 2013: 110-111).

¹⁰⁵ http://www.thessalonikipride.com.gr/med_misc.html

προγραμμάτων και εκδηλώσεων. Για παράδειγμα, χαρακτηριστικές είναι οι εκδηλώσεις του Δήμου που δίνουν έμφαση στη βιωματική προσέγγιση, σεβόμενες την ιστορία και πολυπολιτισμική ταυτότητα της πόλης (π.χ. 2310 FESTIVAL - Ζήσε τη γειτονιά σου & την Ιστορία της)¹⁰⁶, αλλά και οι πρωτοβουλίες για την τουριστική προβολή της πόλης, της ιστορίας, του πολιτισμού, της γαστρονομίας, των υποδομών και των σημαντικών γεγονότων της (π.χ. πολιτιστικοί χάρτες-οδηγοί: «Χάρτης Μνημείων», «Χάρτης Μουσείων», «Χάρτης Μνημείων Unesco», νέες ιστοσελίδες στον ιστότοπο του Δήμου στα ελληνικά και αγγλικά)¹⁰⁷.

Αδρομερώς, η Θεσσαλονίκη έχει χαρακτηριστικά δημιουργικότητας, χωρίς όμως να αποτελεί δημιουργική πόλη. Όπως σχολιάζει και η Κούτσαρη (2013: 72) είναι μια πόλη σε μεταβιομηχανική φάση, η οποία δεν έχει ακόμη καταφέρει να χαράξει νέα αναπτυξιακή πορεία. Γενικώς, βρίσκεται σε μια μεταβατική φάση, γι' αυτό και ένα μεγάλο μέρος του παραγωγικού της ιστού είναι ανενεργό. Κατά συνέπεια, μολονότι η συμβολή του ΑΠΘ είναι πολύ σημαντική για την εν γένει ανάπτυξη της πόλης, δεν είναι αρκετή για να την καταστήσει δημιουργική. Με άλλα λόγια, η υπόθεση εργασίας, σύμφωνα με την οποία ο μητροπολιτικός χαρακτήρας ενός πανεπιστημίου δεν αποτελεί εχέγγυο για τη δημιουργικότητα της πόλης στην οποία αυτό ανήκει, επιβεβαιώνεται.

Στην τελευταία ενότητα θα επιχειρήσουμε να εξαγάγουμε κάποια προκαταρκτικά συμπεράσματα και να αναζητήσουμε τους πιθανούς λόγους για τους οποίους η Θεσσαλονίκη δεν έχει αξιοποιήσει ακόμη τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα -μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το ΑΠΘ- τα οποία θα την καταστήσαν μια δημιουργική πόλη.

¹⁰⁶ <http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DioikitikesYpiresies/ApokentrYpiresies/C-DimKoinotita/Ekdilwseis/%C5%EA%E4%E7%EB%FE%F3%E5%E9%F2%202015/2310festival>

¹⁰⁷ <http://www.prv2014thess.gr/%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CE%B8%CE%B5%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%82/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. Διερεύνηση Απόψεων επί των ερευνητικών ερωτημάτων.

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Μολονότι στις ΗΠΑ το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο αποτελεί εδραιωμένο θεσμό για περίπου δύο αιώνες, στην Ελλάδα τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν ένα μητροπολιτικό πανεπιστήμιο από τα παραδοσιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα -δηλαδή κυρίως η εξωστρέφεια και η διαδραστική σχέση που αναπτύσσει με την κοινωνία στην οποία ανήκει- ενσωματώθηκαν σχετικά πρόσφατα στους στρατηγικούς στόχους των πανεπιστημίων της. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μητροπολιτικό πανεπιστήμιο αποτελεί μια δεξαμενή ανθρώπινων, γνωστικών, ερευνητικών και τεχνικών πόρων στη διάθεση της πόλης, το ερώτημα στο οποίο επιχειρήσαμε αρχικά να απαντήσουμε ήταν αν το ΑΠΘ πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί μητροπολιτικό. Η ενδελεχής συγκριτική εξέταση των χαρακτηριστικών των μητροπολιτικών πανεπιστημίων και του ΑΠΘ έδειξε ότι το τελευταίο αποτελεί έναν θεσμό που, παρά τα μειονεκτήματα και τις αδυναμίες του, διαρκώς εξελίσσεται. Έτσι, ακόμη και αν δεν πληροί όλα τα κριτήρια ενός μητροπολιτικού πανεπιστημίου, ικανοποιεί τις σημαντικότερες συνθήκες για να χαρακτηριστεί μητροπολιτικό ή έστω δυνάμει μητροπολιτικό.

Σε δεύτερο στάδιο, κύριο ζητούμενο της έρευνας ήταν πώς το ΑΠΘ, ως μητροπολιτικό πανεπιστήμιο, συμβάλλει στην ανάπτυξη και τον δημιουργικό μετασχηματισμό της πόλης. Υπόθεση της έρευνας ήταν ότι η παρουσία και η δράση του ΑΠΘ δεν καθιστά αυτομάτως τη Θεσσαλονίκη δημιουργική πόλη. Γενικά, η συζήτηση για τη δημιουργικότητα αντανακλά έναν σύγχρονο προβληματισμό σχετικά με τα καινούργια μοντέλα ανάπτυξης των πόλεων. Το μοντέλο της δημιουργικής πόλης είναι ένα από αυτά, το οποίο θέτει στο επίκεντρό του τον άνθρωπο και όσα αυτός μπορεί να επηρεάσει. Όπως είναι εύλογο, δεν πληρούν όλες οι πόλεις το σύνολο των προϋποθέσεων, που προαναφέραμε, για να εξελιχθούν σε δημιουργικές. Όμως, πόλεις με ιστορική κληρονομιά, ποικίλο και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό και βελτιωμένο αστικό και φυσικό περιβάλλον βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση. Η Θεσσαλονίκη ανήκει μάλλον στις τελευταίες, εφόσον διαθέτει πλούσιο ιστορικό παρελθόν αλλά και ανθρώπινο δυναμικό υψηλών προδιαγραφών που εκπαιδεύεται στο μεγαλύτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, η συμβολή του ΑΠΘ στην ενίσχυση της καινοτομίας, στην επένδυση στον πολιτισμό και το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι αδιαμφισβήτητη. Παρόλα

αυτά, σύμφωνα με έρευνες που μετρούν τη δημιουργικότητα με ποσοτικούς δείκτες, η πόλη δεν μπορεί να θεωρηθεί δημιουργική (Κούτσαρη 2013, Κάκια & Κουρίδου 2014).

Κατά συνέπεια, η υπόθεση εργασίας επιβεβαιώνεται: η συμβολή του ΑΠΘ στην ανάπτυξη της πόλης αποτελεί μεν αναγκαία προϋπόθεση αλλά δεν επαρκεί. Επιπλέον, δεν είναι τυχαίο ότι με την εν λόγω υπόθεση εργασίας συμφωνεί η συντριπτική πλειοψηφία (αγγίζοντας κατά περίπτωση και το 100%) των συμμετεχόντων στην έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, με τη χρήση ερωτηματολογίου. Η περιοχή της Θεσσαλονίκης υστερεί σε αρκετούς τομείς και εμφανίζει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία δρουν ανασταλτικά στο να καταστεί πόλος έλξης ατόμων με δημιουργικές προοπτικές (δύσκολη καθημερινή ποιότητα ζωής, πυκνή δόμηση, υψηλή ρύπανση, μικρό ποσοστό επιφάνειας σε χώρους πρασίνου και έντονα συγκοινωνιακά προβλήματα), καθώς επίσης, δεν της επιτρέπουν να χαρακτηριστεί δημιουργική πόλη, αλλά ούτε και της δίνουν τη δυνατότητα να αναπτυχθεί στο βαθμό που θα περίμενε κανείς από μία σύγχρονη ευρωπαϊκή μεγαλούπολη και στην ουσία τη δεύτερη Μητροπολιτική περιοχή της Ελλάδος.

Το ερώτημα που γεννάται είναι πώς θα μπορούσε να αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, ώστε να γίνει μια δημιουργική πόλη, καθώς και ποιοι άλλοι φορείς θα πρέπει να συνδράμουν ενεργά προς αυτή την κατεύθυνση.

Όπως προκύπτει από την διεξήχθη, στην ερώτηση

“Ποιοι από τους παρακάτω φορείς θα πρέπει να συμβάλλουν ενεργά ούτως ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και να χαρακτηριστεί η πόλη “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

(παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)

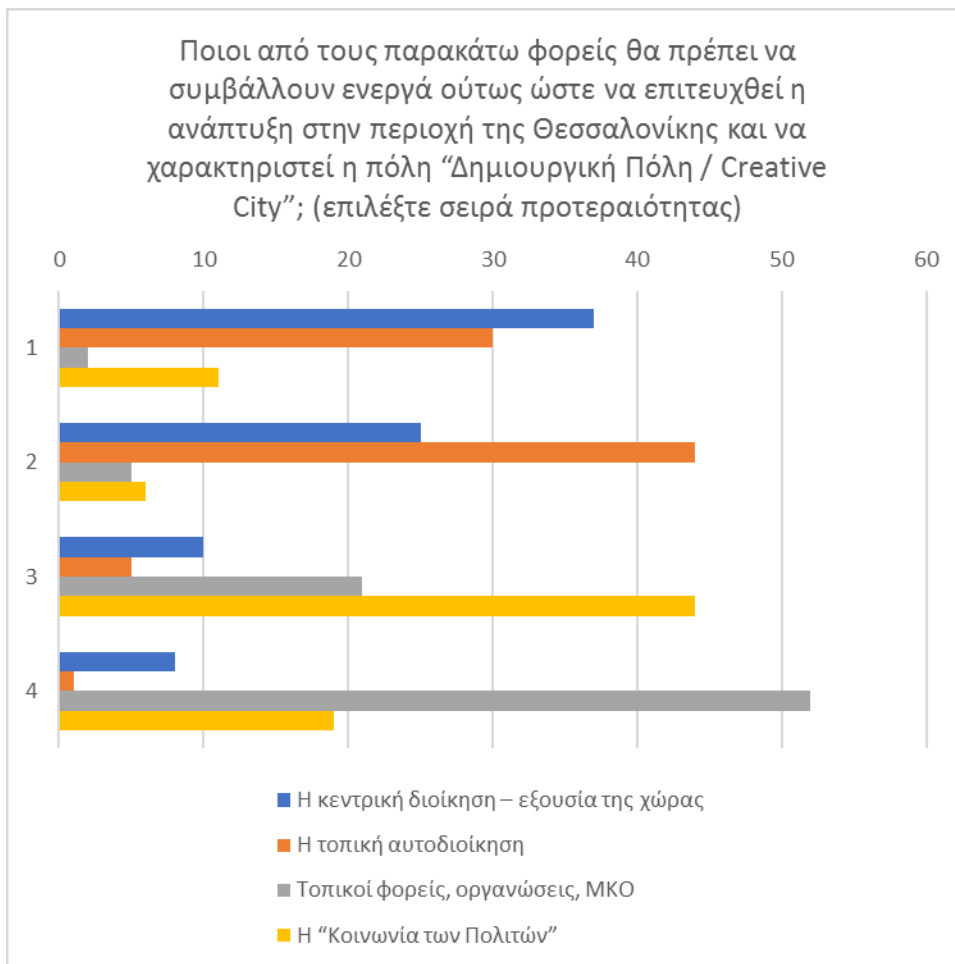
A) Η κεντρική διοίκηση - εξουσία της χώρας

B) Η τοπική αυτοδιοίκηση

Γ) Τοπικοί φορείς, οργανώσεις, ΜΚΟ

Δ) Η “Κοινωνία των Πολιτών”

Ε) Άλλο:.....

Διάγραμμα 19: Φορείς που θα πρέπει να συμβάλουν προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και ο ορισμός της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”

Στο σύνολο των ερωτηθέντων, η «κεντρική διοίκηση - εξουσία της χώρας», και η «τοπική αυτοδιοίκηση» είναι οι φορείς που θα πρέπει περισσότερο να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια και να συμβάλλουν ενεργά και ουσιαστικά, ώστε να επιτευχθεί η πολυπόθητη ανάπτυξη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και να χαρακτηριστεί η πόλη “Δημιουργική Πόλη / Creative City”, καθώς επιλέγονται στις δύο πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας σε ποσοστά 78% και 93% περίπου, αντίστοιχα.

Οι «τοπικοί φορείς, οργανώσεις, ΜΚΟ» είναι η κατηγορία φορέων που έρχεται τελευταία στη σειρά προτεραιότητας των ερωτώμενων, καθώς σε ποσοστό 65% επιλέγεται στην τελευταία σειρά προτεραιότητας, ποσοστό που για καμία από τις άλλες κατηγορίες φορέων δεν ξεπερνά το 24%.

Σίγουρα, εκτός από τις επιλεκτικές παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των άλλων φορέων της πόλης, για την ανάδειξη της δημιουργικότητάς της απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός και χάραξη συγκεκριμένων πολιτικών με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Με άλλα λόγια, η κυβερνητική παρέμβαση είναι αναγκαία για την

αξιοποίηση των υφιστάμενων πόρων. Ταυτόχρονα, σημαντικός είναι ο ρόλος και της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προώθηση της δημιουργικότητας, μέσα από την υιοθέτηση μιας ευρείας γκάμας στρατηγικών κατευθύνσεων που λαμβάνουν πάντα υπόψη τις ιδιαιτερότητες της πόλης. Η υλοποίηση πολιτικών στρατηγικών σε επίπεδο εθνικό αλλά και περιφερειακό/τοπικό και η σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, αποτελούν απαραίτητους άξονες για την ανάπτυξη του δημιουργικού χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης.

Όσον αφορά στις πολιτικές, αυτές σύμφωνα με τους Durmaz et al. (2008) μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες που προσανατολίζονται στην προσέλκυση των ταλαντούχων ατόμων, τις υλικές/χωρικές και τις άυλες. Οι πρώτες αφορούν στη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος, ενώ οι δεύτερες μέτρα και πολιτικές που σχετίζονται με ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα. Για παράδειγμα, στην πρώτη κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν παρεμβάσεις, όπως η δημιουργία χώρων αναψυχής, η ενίσχυση των υποδομών μεταφοράς, η επανάχρηση χώρων για δημιουργικές δραστηριότητες, οι πεζοδρομήσεις οδών, οι δενδροφυτεύσεις σε πεζοδρόμια, η δημιουργία πράσινων στεγών, η λειτουργία κέντρων περιβαλλοντολογικής ενημέρωσης, η βελτίωση των οδικών υποδομών για άτομα με ειδικές ανάγκες κλπ. Για τη δεύτερη, η χάραξη εκπαιδευτικής και ερευνητικής πολιτικής μπορεί να περιλαμβάνει προγράμματα για την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών, την καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας, τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου όλων των κοινωνικών ομάδων, την ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής, την ενθάρρυνση της αριστείας και τη στήριξη της καινοτομίας.

Το ΑΠΘ μπορεί να συμβάλλει και στις δύο κατηγορίες, υποστηρίζοντας τη στροφή προς τη δημιουργικότητα, παρέχοντας τα θεωρητικά εργαλεία και την κατάλληλη υποδομή και βοηθώντας ουσιαστικά στον μετασχηματισμό της πόλης και στην επίτευξη της ανάπτυξης σε όλες της τις εκφάνσεις (οικονομική, πολιτιστική, τεχνολογική κ.ο.κ.). Προϋπόθεση, βεβαίως, αποτελεί η συντονισμένη και συνδυασμένη δράση, προς έναν κοινό στόχο, όλων των φορέων για την κάλυψη των διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού και την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Asheim, B. & H.K. Hansen 2009. Knowledge bases, talents, and contexts: On the usefulness of the creative class approach in Sweden. *Economic Geography* 85: 4, 425-442.
- Baldry, A. L. 1904. "Oxford Colleges drawn by Vernon Howe Bailey ". The Studio 31 (1904): 13-21. University of Toronto copy made available online by Internet Archive. Web. 1 February 2012.
- Bardo, J. 1990. University and city. From urban to metropolitan. *Metropolitan Universities* 1: 1.
- Barnett, M. & D. Phares 1990. The Metropolitan students. *Metropolitan Universities* 1: 1.
- Beate, B. 2006. The creative economy. *Communities & Banking* 17: 2, 6-9.
- Brecknock, R. 2004. Creative capital: creative industries in the 'creative city'. http://esvc000225.wic048u.server-web.com/news/articles/Creative_Capital_Brecknock_2003.pdf
- Brownell, A. 1993. Metropolitan universities: Past, present, and future. *Metropolitan Universities* 4: 3.
- Cai, J. D. et al. 2009. REM, not incubation, improves creativity. *Priming Associative Networks* 1-5. Διαθέσιμο στο: <http://www.pnas.org/content/early/2009/06/05/0900271106.full.pdf+html>,
- Caves, R.E. 2000. *Creative Industries: Contracts between Art & Commerce*. Harvard University Press.
- Diner, S. 2012. The land-grant analogy and the American urban university: An historical analysis. *Metropolitan Universities* 23: 3.
- Dore, J. 1990. A city and its universities. A mayor's perspective. *Metropolitan Universities* 1: 1.
- Drucker, P. 1993. *Post-Capitalist Society*. New York: Harper Business.
- Drucker, P. 1996. *Μετακαπιταλιστική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Durmaz, B., Yigitcanlar, T., Velibeyoglu, K. 2008. Creative cities and the film industry: Antalya's transition to a Eurasian film centre. *The Open Urban Studies Journal* 1(1): 1-10.

- European Commission 2010a. *European Competitiveness Report 2010* (COM (2010) 614), SEC (2010) 1276. Λουξεμβούργο. Διαθέσιμο στο: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:1276:FIN:EN:PDF>
- European Commission 2010b. *GREEN PAPER Unlocking the potential of cultural and creative industries* COM 2010 183. Βρυξέλλες. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/culture/documents/greenpaper_creative_industries_en.pdf
- Florida, R.L. 2002. *The Rise of the Creative Class: How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books.
- Florida, R.L. 2003. Cities and the creative class. *City & Community* 2:1.
- Florida, R.L. 2005. *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- Florida, R.L. 2012. What draws creative people? Quality of place. *UrbanLand. The magazine of the Urban Land Institute*. <http://urbanland.uli.org/industry-sectors/what-draws-creative-people-quality-of-place/>
- Florida, R. & I. Tinagli 2004. Europe in the creative age. *Demos*. Διαθέσιμο στο: <http://www.demos.co.uk/publications/creativeeurope>
- Glaeser, E. 1998. Are cities dying? *Journal of Economic Perspectives* 12, 139-160.
- Glaeser, E. 2005. Review of Richard Florida's 'The rise of the creative class'. *Regional Science and Urban Economics* 35: 5, 593-596.
- Grobman, B.A. 1988. *Urban State Universities: An Unfinished National Agenda*. Praeger.
- Hamilton, D. 1999. *Governing Metropolitan areas. Response to Growth and Change*. New York: Garland Publishing.
- Hathaway, C., P. Mulhollan & K. White 1995. Metropolitan universities. Models for the twenty-first century. Στο D. Johnson & D. Bell (επιμ.), *Metropolitan Universities: An Emerging Model in American Higher Education*. University of North Texas Press.
- Hobsbaum, E. 2005. *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Howkins, J. 2001. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin.
- Hui, D., C. Ng, P. Mok, F. Ngai, W. Chin, C. Yuen. 2005. *A Study on Creativity Index*. Centre for Cultural Research: University of Hong Kong. Ανάκτηση από <http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/Hui.pdf>
- Jacoby, B. 1990. Adapting the institution to meet the needs of commuter Students. *Metropolitan Universities* 1: 2.
- Jeffcutt, P. & A. C. Pratt (επιμ.) 2009. *Creativity and Innovation in the Cultural Economy*. London: Routledge.

- Johnson, D. & D. Bell 1995. Εισαγωγή στο D. Johnson & D. Bell (επιμ.), *Metropolitan Universities: An Emerging Model in American Higher Education*. University of North Texas Press.
- Kaufman, J. & R. Sternberg 2010. *The Cambridge Handbook of Creativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KEA, European Affairs 2005. *The Economy of Culture in Europe*. Μελέτη για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Directorate General for Education and Culture), Βρυξέλες.
- Keeton, M. 1991. An alternative vision for metropolitan universities. *Metropolitan Universities* 3: 2.
- Kezar, A. 2002. Overcoming the obstacles to change within urban institutions: The mobile framework and engaging institutional culture. *Metropolitan Universities* 13: 2.
- Kunzmann, K.R. 2004. Culture, creativity and spatial planning. *Town Planning Review* 75:4, 383-404.
- Kunzmann, K.R. 2005. Creativity in planning: A fuzzy concept? *The Planning Review* 41: 2, 5-13.
- Landry, C. 2000. *The Creative City: a Toolkit for Urban Innovators*. London: Earthscan Publications.
- Landry, C. 2006. Lineages of the creative city. *Research Journal for Creative Cities* 1: 1, 15-23. Διαθέσιμο στο <<http://charleslandry.com/resources-downloads/documents-for-download/>>
- Lynton, E. 1995. Πρόλογος στο D. Johnson & D. Bell (επιμ.), *Metropolitan Universities: An Emerging Model in American Higher Education*. University of North Texas Press.
- Marlet, G. & C. Van Woerkens 2004. Skills and creativity in a cross-section of Dutch cities. *Tjalling C. Koopmans Research Institute*. Διαθέσιμο στο <<http://igitur-archive.library.uu.nl/USE/2005-1129-200137/04-29.pdf>>.
- Martin, S. 2010. *Urban Universities: Anchors Generating Prosperity for America's Cities*. Coalition of Urban Serving Universities.
- Merkusen, A. 2006. Urban development and the politics of a creative class: Evidence from the study of artists. *Environment and Planning A* 38: 10, 1921-1940.
- Mulhollan, P. 1992. Aligning missions with public expectations: The case of metropolitan universities. *Metropolitan Universities* 3: 2.
- Mumford, M.D. 2003. Where have we Been, where are we going? Taking stock in creativity research. *Creativity Research Journal* 15: 2-3, 107-120.

- Peck, J. 2005. Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29: 4, 740-770.
- Perlman, D. 1990. Diverse communities, diverse involvements. *Metropolitan Universities* 1: 1.
- Plater, W. 1996. Chaos and community: Metropolitan universities' big chance in the era of change. *Metropolitan Universities* 7: 3.
- Powell, J. 2007. Creative universities and creative city-regions. *Industry and Higher Education*. Διαθέσιμο στο: http://pascalobservatory.org/sites/default/files/creative_universities_and_their_creative_city-regions.pdf
- Power, D. 2009. Culture, creativity and experience in Nordic and Scandinavian cultural policy. *International Journal of Cultural Policy* 15: 4, 445-460.
- Ramaley, J. 2014. Educating for a changing world: The importance of an equity mindset. *Metropolitan Universities* 25: 3.
- Ruch, C. & Trani, E. 1990. Scope and limitations of community interactions. *Metropolitan Universities* 1: 3.
- Seaberry, J. & J. L. Davis 1997. The metropolitan university: History, mission, and defining characteristics. *New Directions for Student Services* 79.
- Schumpeter, J.A. 1934. *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*. Cambridge: Harvard College.
- Stocum, D. 2001. The evolution of twenty-first century public higher education: The urban university as prototype. *Metropolitan Universities* 5: 2.
- Storper, M. & A.J. Scott 2009. Rethinking human capital, creativity and urban growth. *Journal of Economic Geography* 9: 2, 147-167.
- Stukel, J. 1994. Urban and metropolitan universities: Leaders of the 21st century. *Metropolitan Universities* 5: 2.
- Suciu, M.C. 2009. Creative economy and creative cities. *Romanian Journal of Regional Science* 3: 1, 83-91.
- UNCTAD 2008. *Creative Economy Report 2008. The Challenge of Assessing the Creative Economy: Towards Informed Policy Making*. Ανάκτηση από http://unctad.org/fr/Docs/ditc20082cer_en.pdf.
- UNCTAD 2010. *Creative Economy Report 2010*. New York: United Nations. Ανάκτηση από <http://www.unctad.org/creative-economy>

- United Nations Industrial Development Organization 2002. *Creative Industries and Micro & Small Scale Enterprise Development: A Contribution to Poverty Alleviation*. Vienna: UNIDO.
- van der Wusten, H. (επιμ.) 1998. *The Urban University and its Identity: Roots, Location, Roles*. Kluster Academic Publishers.
- Winkler, H. 1990. Ten years of progress. *Metropolitan Universities* 1: 1.
- Ziegler, J. 1990-91. Winds of change: The university in search of itself. *Metropolitan Universities* 3: 1.

Βιβλιογραφία- Ελληνόγλωσση

- Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Ηλιοφώτου, Μ. και Γιαβρίμης, Π. 2015. Η εκπαίδευση και το ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο ως παράγοντες που συντελούν στην αποτελεσματικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. *Επιστημονικό Δίκτυο Εκπαίδευσης Ενηλίκων Κρήτης*
- Αίσωπος, Γ. & Γ. Σημαιοφορίδης 1997. Από τη μητρόπολη στη μετάπολη. *Το Βήμα*, 7/12/1997, Τμήμα Νέες Εποχές.
- Αναθεωρημένο Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης 2013. Οργανισμός Ρυθμιστικού Θεσσαλονίκης.
- Αυδίκος, Β. 2014. *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Γκόλτσιου, Ε. 2013. Η δημιουργική πόλη: μια ιδέα ή ένα εργαλείο σχεδιασμού. Η περίπτωση της Βαρκελώνη. Ανάκτηση από: http://www.citybranding.gr/2013/01/blog-post_22.html
- Δημαρόγκωνας, Α. 2001. *Η ιστορία της τεχνολογίας*. Αθήνα: Μακεδονικές Εκδόσεις.
- Καλογερέσης, Α. & Κουρτέσης, Α. 2013. Δημιουργικότητα και ανάπτυξη: μύθοι και πραγματικότητες με αφορμή την περίπτωση της Θεσσαλονίκης. Στο *Αγροτική οικονομία, ύπαιθρος χώρος, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη*. 11ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης (ERSA-GR), Πάτρα, 14-15 Ιουνίου 2013.

- Καραδήμου - Γερολύμπου, Α. 1986. *Ανοικοδόμηση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917. Ένα ορόσημο στην ιστορία της πόλης και στην ανάπτυξη της ελληνικής πολεοδομίας*. Θεσσαλονίκη: Έκδοση Δήμος.
- Κάκια, Σ. και Κουρίδου, Μ. 2014. *Διαστάσεις της δημιουργικότητας και εφαρμογή στο χώρο της μητροπολιτικής περιοχής Θεσσαλονίκης*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ.
- Κοσκινά-Γλύτση, Αι. 1992. *Πολιτιστική Πολιτική και Διοίκηση*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κουρτέσης, Α. 2008. *Δημιουργικές πόλεις και Θεσσαλονίκη: Μια αρχική Θεώρηση*. Στο Γ. Καυκαλάς, Λ. Λαμπριανίδης, Ν. Παπαμίχος (επιμ.), *Η Θεσσαλονίκη στο Μεταίχμιο: Η Πόλη ως Διαδικασία Αλλαγών*. Αθήνα: Κριτική.
- Κούτσαρη, Μ. 2013. *Δημιουργική οικονομία και αστικοί μετασχηματισμοί. Το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ.
- Λαζαρέτου, Σ. 2014. *Η έξυπνη οικονομία: «πολιτιστικές» και «δημιουργικές» βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορεί να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση; Working Paper 175*. Τράπεζα της Ελλάδος.
- Μήτκας, Π. 2016α. Συνέντευξη στο Αθηναϊκό - Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων και στο Πρακτορείο 104,9 FM. Διαθέσιμο στο: <http://www.amna.gr/article/104344/O-prutanis-tou-APTth-P.-Mitkas-gia-tin-anagki-diethnopoisis-ton-AEI->
- Μήτκας, Π. 2016β. *Το πανεπιστήμιο που αλλάζει, η μόνη ελπίδα για το μέλλον*. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/845145/article/epikairothta/ellada/apoyh-to-panepisthmio-roy-allazei-h-monh-elpida-gia-to-mellon>
- ΜΟΚΕ-ΑΠΘ. *Τελικός απολογισμός δράσεων ΜΟΚΕ-ΑΠΘ 2010-2015*. ΔΑΣΤΑ, Μονάδα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας, ΑΠΘ. Διαθέσιμο στο: http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635838891598443673.pdf
- ΥΠΕΧΩΔΕ - ΟΡΘΕ 2008. *Επικαιροποίηση Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΧΩΔΕ.
- Χατζηδημητρόγλου, Χ. 2013. *Δημιουργική Οικονομία: οι δημιουργικοί κλάδοι στην Ελλάδα*. Αδημοσίευτη Διπλωματική Εργασία. Σχολή Εφαρμοσμένων Μαθηματικών & Φυσικών Επιστημών. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Παράρτημα 1

ΔΔΠΜΣ «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αγαπητέ φίλε /φίλη,

Το ερωτηματολόγιο αυτό έχει την πρόθεση να διερευνήσει την άποψή σας σχετικά με το αν θεωρείτε ότι το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης είναι ένα “Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο” και αν πιστεύετε ότι συμβάλλει στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “δημιουργική πόλη/creative city”.

Αποτελεί επιστημονικό εργαλείο και ως εκ τούτου, οι πληροφορίες που θα δοθούν είναι ανώνυμες, αυστηρά εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για σκοπούς της έρευνας.

Έχοντας υπόψη ότι: Σύμφωνα με Διακήρυξη που προσυπογράφουν 49 Πρυτάνεις – Πρόεδροι Πανεπιστημίων, το “Μητροπολιτικό πανεπιστήμιο”

- αναγνωρίζει ως βασικό του έργο την ανάπτυξη, ερμηνεία, διάδοση και εφαρμογή της γνώσης,
- αποδέχεται την ευθύνη να θέσει το παραπάνω έργο στην εξυπηρέτηση των αναγκών της μητροπολιτικής περιοχής,
- αναζητά νέους τρόπους αξιοποίησης των ανθρώπινων και φυσικών πόρων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της μητροπολιτικής περιοχής.

Παρακαλούμε πολύ να μας αφιερώσετε λίγο από τον πολύτιμο χρόνο σας για να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

2. Πιστεύετε ότι το Α.Π.Θ. είναι ένα Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο;

1.Ναι 2.Όχι

Αιτολογείστε.....
.....
.....
.....

3. Πιστεύετε ότι το ΑΠΘ συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

5.Πάρα πολύ	4.Πολύ	3.Αρκετά	2.Λίγο	1.Καθόλου

Αιτολογείστε.....
.....
.....
.....

4. Σε ποιους από τους παρακάτω τομείς πιστεύετε ότι θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ ούτως ώστε να συμβάλει “τα μέγιστα” στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

(παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)

Α)Στην ενίσχυση της παραγωγής εισοδήματος

Β)Στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης

Γ)Στην ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας

Δ)Στην προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών

Ε)Στην προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης (κοινωνική ένταξη, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή της διαφορετικότητας)

Στ)Στην παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος

5. Παρακαλούμε, εκφράστε τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με την παρακάτω πρόταση:
Η λειτουργία και ο θεσμός του Α.Π.Θ. αρκούν για τον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City” και την ανάπτυξή της;

5. Συμφωνώ τελείως	4. Συμφωνώ	3. Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ	2. Διαφωνώ	1. Διαφωνώ τελείως

6. Ποιοι από τους παρακάτω φορείς θα πρέπει να συμβάλλουν ενεργά ούτως ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και να χαρακτηριστεί η πόλη “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

(παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)

Α) Η κεντρική διοίκηση – εξουσία της χώρας

Β) Η τοπική αυτοδιοίκηση

Γ) Τοπικοί φορείς, οργανώσεις, ΜΚΟ

Δ) Η “Κοινωνία των Πολιτών”

Ε) Άλλο:.....

7. Δημογραφικά Στοιχεία:

Α) Φύλο: 1. Άνδρας 2. Γυναίκα

Β) Ηλικία:

1. 18-30 2. 31-40 3. 41-50 4. 51-60 5. >60

Γ) Ιδιότητα:

1. Φοιτητής/τρια 2. Μέλος ΔΕΠ 3. Πολίτης

4. Μέλος ΕΤΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΕΠ, Διοικητικό προσωπικό

Δ) Οικογενειακή κατάσταση

1. Ανύπαντρος/η 2. Παντρεμένος/η 3. Χήρος/α – Διαζευγμένος/η

Αριθμός παιδιών:.....

Σας ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή σας στο ερευνητικό μας έργο!

Παράρτημα 2

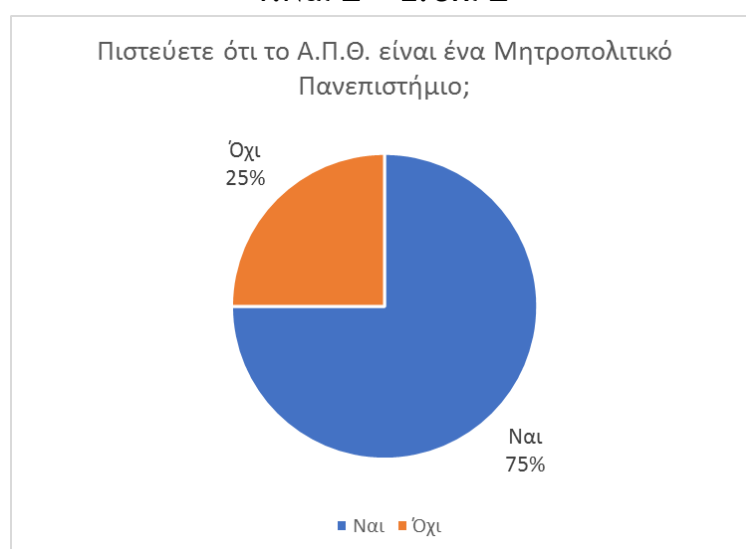

ΔΔΠΜΣ «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

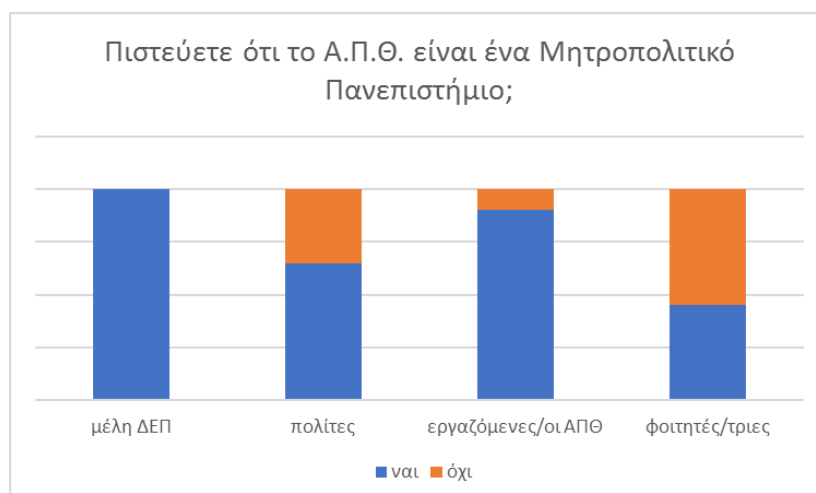
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

1. Πιστεύετε ότι το Α.Π.Θ. είναι ένα Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο;

1.Ναι 2.Όχι

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων, σε ποσοστό 75% πιστεύει ότι το ΑΠΘ είναι ένα «Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο». Αντίθετα, το 25% των ερωτώμενων δηλώνει πως δεν πιστεύει πως το ΑΠΘ αντιστοιχεί σε αυτό το χαρακτηρισμό.

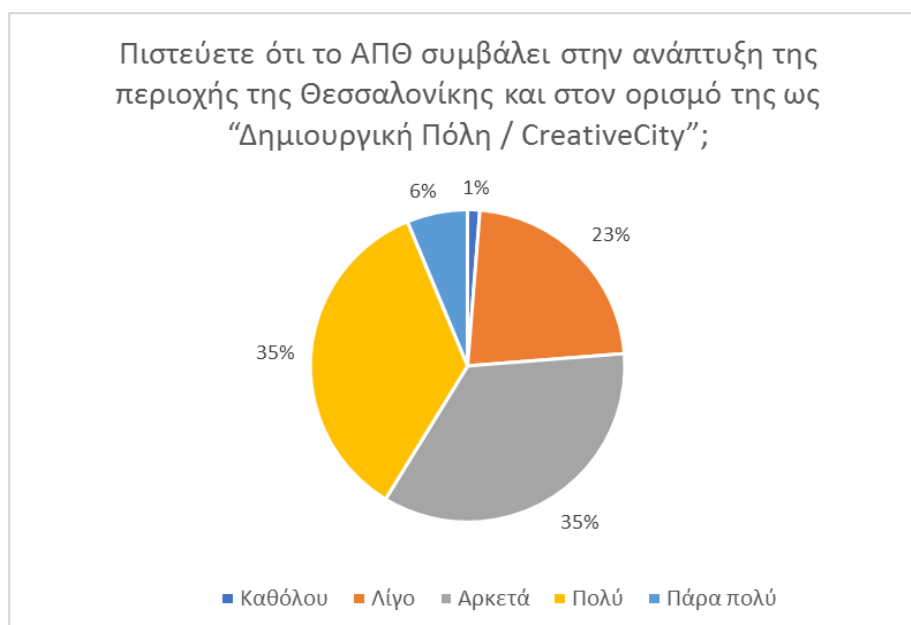

Μεταξύ των μελών ΔΕΠ το ποσοστό αυτών που πιστεύει ότι ο χαρακτηρισμός «Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο» αντιστοιχεί στο ΑΠΘ φτάνει στο 100%, ενώ αντίθετα οι

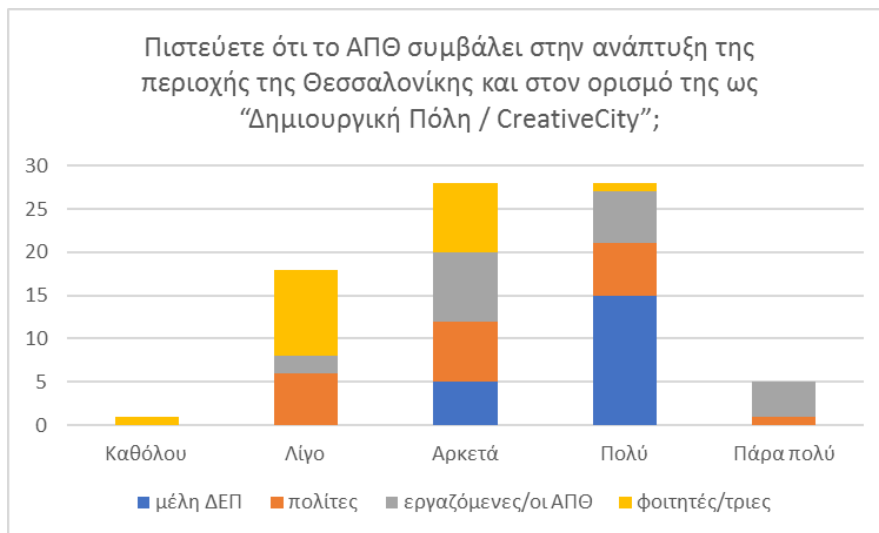
φοιτητές είναι η μόνη ομάδα όπου η σχετική πλειοψηφία, με ποσοστό 55%, πιστεύει ότι ο χαρακτηρισμός αυτός δεν αντιστοιχεί στο ΑΠΘ.

2. Πιστεύετε ότι το ΑΠΘ συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / CreativeCity”;

5.Πάρα πολύ	4.Πολύ	3.Αρκετά	2.Λίγο	1.Καθόλου

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι το ΑΠΘ συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς σε ποσοστό 76% δηλώνουν πως αυτό ισχύει σε βαθμό «αρκετό», «πολύ» ή «πάρα πολύ». Το ποσοστό αυτών που πιστεύει ότι αυτό ισχύει «πάρα πολύ» φτάνει το 6%, ενώ όσων πιστεύει ότι αυτό ισχύει «πολύ», σε 35%. Αντίθετα, 23% πιστεύει ότι κάτι τέτοιο ανταποκρίνεται «λίγο» στην πραγματικότητα.

Τα μέλη ΔΕΠ φαίνεται ότι πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι το ΑΠΘ συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς κανένας από τους ερωτώμενους δε δηλώνει πως κάτι τέτοιο ανταποκρίνεται καθόλου ή λίγο στην πραγματικότητα. Αντίθετα, οι φοιτητές έχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στις κατηγορίες «λίγο», «καθόλου» και «αρκετά».

3. Σε ποιους από τους παρακάτω τομείς πιστεύετε ότι θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ ούτως ώστε να συμβάλει “τα μέγιστα” στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;
- (παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)
- Α) Στην ενίσχυση της παραγωγής εισοδήματος
- Β) Στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης
- Γ) Στην ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομίας
- Δ) Στην προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών
- Ε) Στην προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης (κοινωνική ένταξη, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή της διαφορετικότητας)
- Στ) Στην παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος

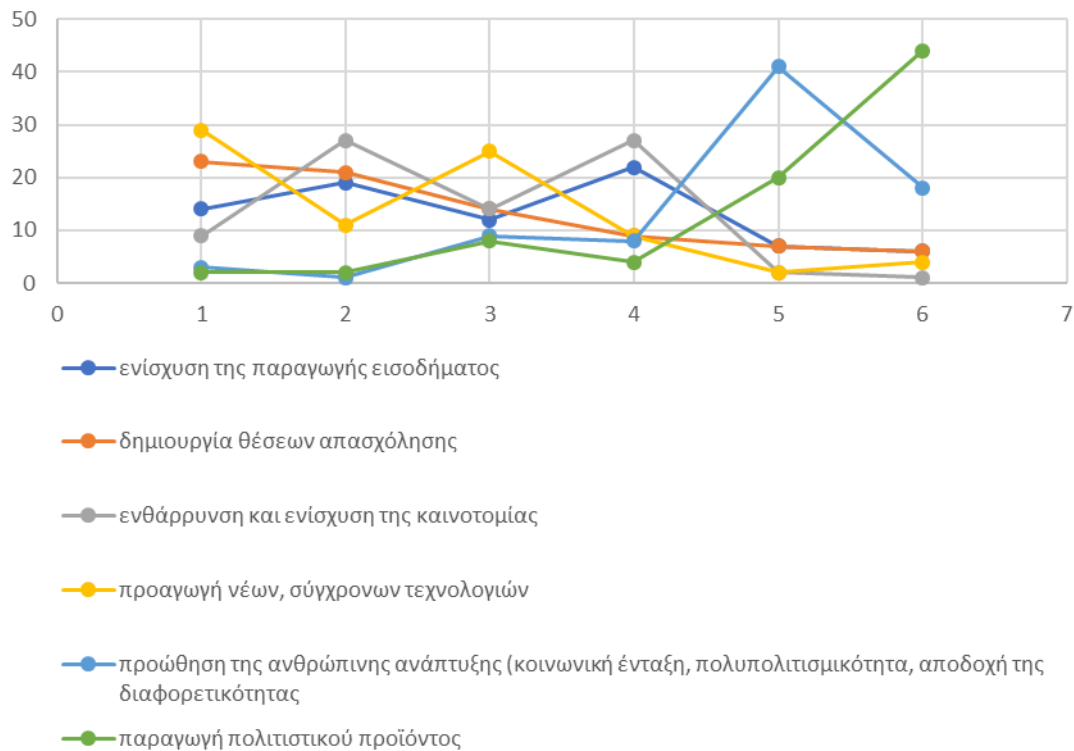

Η προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών είναι ο τομέας που συγκεντρώνει τις περισσότερες προτιμήσεις ως τομέας πρώτης προτεραιότητας, ενώ ακολουθεί η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

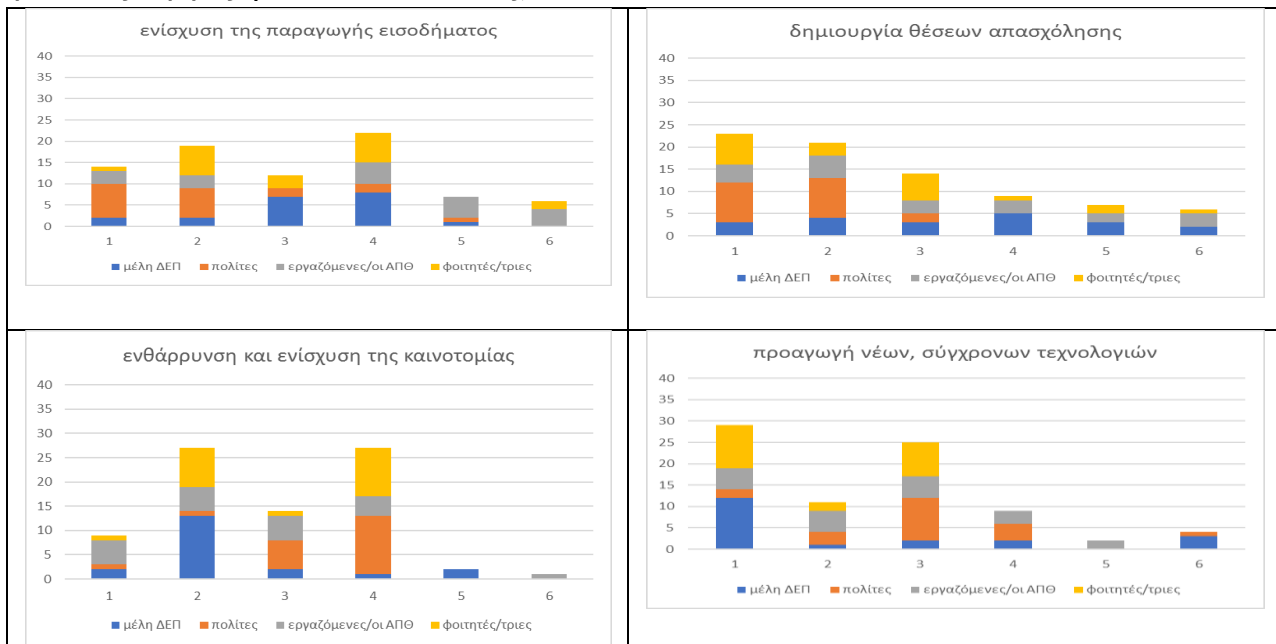
Εξάλλου, η προαγωγή νέων, σύγχρονων τεχνολογιών και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, καθώς και η ενθάρρυνση και η ενίσχυση της καινοτομίας είναι οι τομείς που συγκεντρώνουν τις περισσότερες προτιμήσεις στις τρεις πρώτες προτεραιότητες συνολικά. Ακολουθεί, ως τέταρτος τομέας σε προτιμήσεις στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας, η ενίσχυση της παραγωγής εισοδήματος.

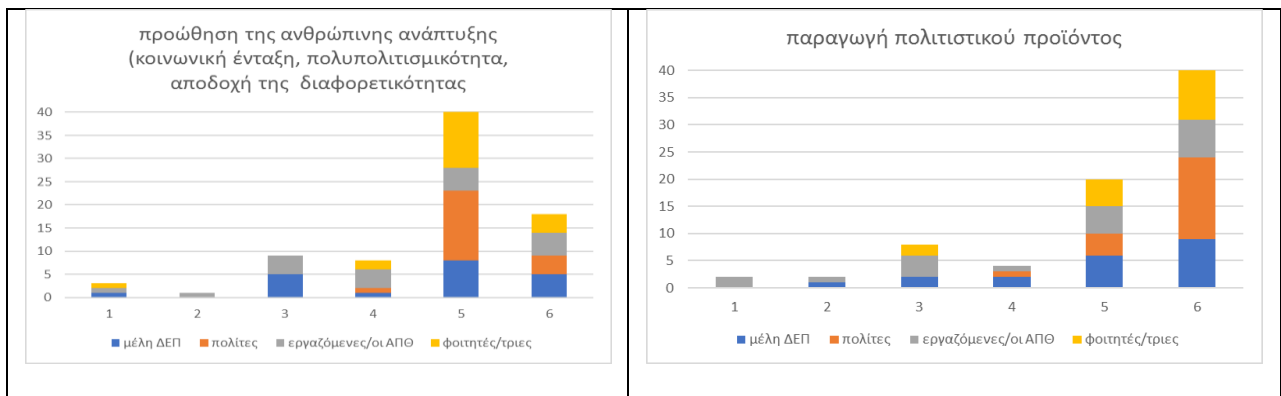
Αντίθετα, τις περισσότερες επιλογές για τις τελευταίες δύο θέσεις σειράς προτεραιότητας συγκεντρώνουν η προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης και η παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος. Επίσης, οι δύο αυτοί τομείς συγκεντρώνουν τις λιγότερες προτιμήσεις στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας συνολικά, όπως και σε κάθε μία από αυτές τις θέσεις σειράς προτεραιότητας ξεχωριστά.

σε ποιους από τους παρακάτω τομείς πιστεύετε ότι θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΑΠΘ ούτως ώστε να συμβάλει “τα μέγιστα” στην ανάπτυξη της περιοχής της Θεσσαλονίκης και στον ορισμό της ως “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;
(επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας μ

Στους παρακάτω πίνακες φαίνονται οι απαντήσεις για κάθε έναν από τους τομείς ξεχωριστά και η ανάλυσή τους στις επιμέρους κατηγορίες ερωτώμενων (μέλη ΔΕΠ, φοιτητές, εργαζόμενοι απθ, πολίτες)

Σχετικά με την ενίσχυση του παραγωγικού εισοδήματος οι πολίτες εκτός ΑΠΘ είναι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της πρότασης να επικεντρωθεί το ΑΠΘ για την επίτευξη του στόχου ορισμού της πόλης ως «δημιουργικής», καθώς έχουν τα υψηλότερα ποσοστά επιλογής του συγκεκριμένου τομέα στις δύο πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας, με ποσοστό 75%. Στον αντίποδα, οι εργαζόμενοι στο ΑΠΘ και στη συνέχεια τα μέλη ΔΕΠ είναι οι κατηγορίες με τα χαμηλότερα αντίστοιχα ποσοστά (30% και 20% αντιστοίχως). Οι εργαζόμενες/οι έχουν και το μεγαλύτερο ποσοστό επιλογής της ενίσχυσης του παραγωγικού εισοδήματος στις δύο τελευταίες θέσεις σειράς προτεραιότητας (με ποσοστό 45%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ερωτώμενων των άλλων κατηγοριών δεν ξεπερνούν το 10%)

Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης φαίνεται να προκρίνεται περισσότερο από τους πολίτες, αφού επιλέγουν το συγκεκριμένο τομέα περισσότερο στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας από τις υπόλοιπες κατηγορίες ερωτώμενων. Συγκεκριμένα το 100% των ερωτώμενων αυτής της κατηγορίας επιλέγει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε μια από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας. (ακολουθούν οι φοιτήτριες/τές με 80%)

Τα μέλη ΔΕΠ ενδιαφέρονται σημαντικά για την ενθάρρυνση κι ενίσχυση της καινοτομίας ως σημαντικού τομέα για την δημιουργικότητας της πόλης, αφού έχουν τις περισσότερες επιλογές στις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας (σε ποσοστό 85%)

Η προαγωγή νέων σύγχρονων τεχνολογιών φαίνεται να συγκεντρώνει περισσότερο τις προτιμήσεις των μελών ΔΕΠ και των φοιτητριών/των, καθώς οι ερωτώμενοι των συγκεκριμένων κατηγοριών επιλέγουν τον τομέα αυτόν σε μεγαλύτερο βαθμό στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας για την επίτευξη του στόχου ορισμού της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», από ότι οι ερωτώμενοι των υπόλοιπων κατηγοριών.

Αναφορικά με την προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης (κοινωνική ένταξη, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή της διαφορετικότητας), όπως αναφέρθηκε είναι μια από τις δύο κατηγορίες που στο σύνολο των ερωτώμενων συγκεντρώνει τα χαμηλότερα ποσοστά επιλογής στις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας. Οι εργαζόμενοι στο ΑΠΘ και τα μέλη ΔΕΠ φαίνεται να τη θεωρούν πιο σημαντική, καθώς υπάρχει ένα ποσοστό 30% σε κάθε μία από τις δύο κατηγορίες ερωτώμενων που τις επιλέγει σε κάποια από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας (στους πολίτες και τους φοιτητές τα ποσοστά αυτά είναι 0% και 5% αντίστοιχα)

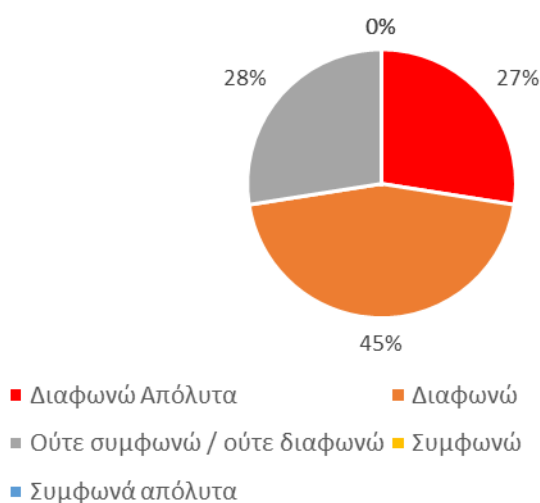
Η παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος είναι σε ένα βαθμό σημαντική για τις εργαζόμενες/ους στο ΑΠΘ οι οποίοι σε ποσοστό 35% επιλέγουν τον τομέα αυτό σε κάποια

από τις τρεις πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας σχετικά με την επίτευξη του στόχου ορισμού της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity». Στον αντίποδα, οι ερωτώμενοι των κατηγοριών πολίτες, φοιτήτριες/τες, μέλη ΔΕΠ, σε ποσοστά 95%, 90% και 75% αντίστοιχα, επιλέγουν την παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος στις δυο τελευταίες θέσεις σειράς προτίμησης.

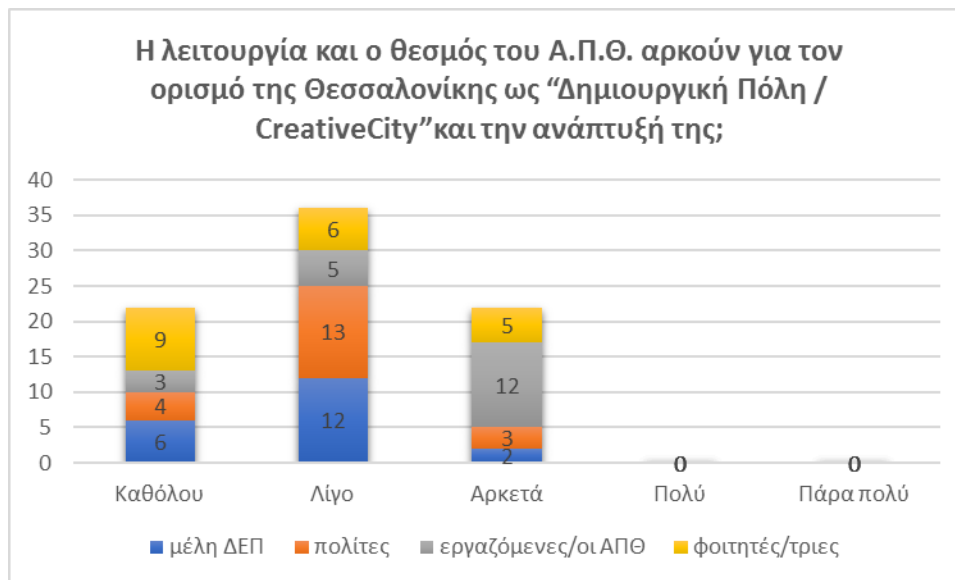
4. Παρακαλούμε, εκφράστε τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με την παρακάτω πρόταση: Η λειτουργία και ο θεσμός του Α.Π.Θ. αρκούν για τον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως “Δημιουργική Πόλη / CreativeCity” και την ανάπτυξή της;

5. Συμφωνώ τελείως	4. Συμφωνώ	3. Ούτε συμφωνώ / ούτε διαφωνώ	2. Διαφωνώ	1. Διαφωνώ τελείως
		Γ	Β	Α

Η λειτουργία και ο θεσμός του Α.Π.Θ. αρκούν για τον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως “Δημιουργική Πόλη / CreativeCity” και την ανάπτυξή της;

Οι ερωτώμενοι δεν πιστεύουν ότι η λειτουργία και ο θεσμός του ΑΠΘ αρκούν για τον ορισμό της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», καθώς σε ποσοστό 55% διαφωνούν με αυτή την πρόταση, ενώ και το υπόλοιπο 45% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί. Δηλαδή κανένας δεν απαντά θετικά ότι συμφωνεί με αυτή την πρόταση.

Οι εργαζόμενες/οι στο ΑΠΘ φαίνεται να είναι λιγότερο κατηγορηματικοί τη διαφωνία τους με την πρότασή τους ότι το ΑΠΘ δεν αρκεί ώστε να οριστεί η πόλη της Θεσσαλονίκης ως «Δημιουργική Πόλη / CreativityCity», αφού σε ποσοστό 60% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί. Το 40% των ερωτώμενων αυτής της κατηγορίας δηλώνει ότι διαφωνεί με αυτή την πρόταση. Στις υπόλοιπες κατηγορίες ερωτώμενων η διαφωνία κυμαίνεται σε ποσοστά μεγαλύτερα ίσα του 75%.

5. Ποιοι από τους παρακάτω φορείς θα πρέπει να συμβάλλουν ενεργά ούτως ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και να χαρακτηριστεί η πόλη “Δημιουργική Πόλη / Creative City”;

(παρακαλούμε επιλέξτε με σειρά προτεραιότητας με βάση τη σημαντικότητα: 1 για τον πρώτο, 2 για τον δεύτερο, 3 για τον τρίτο, κ.ο.κ.)

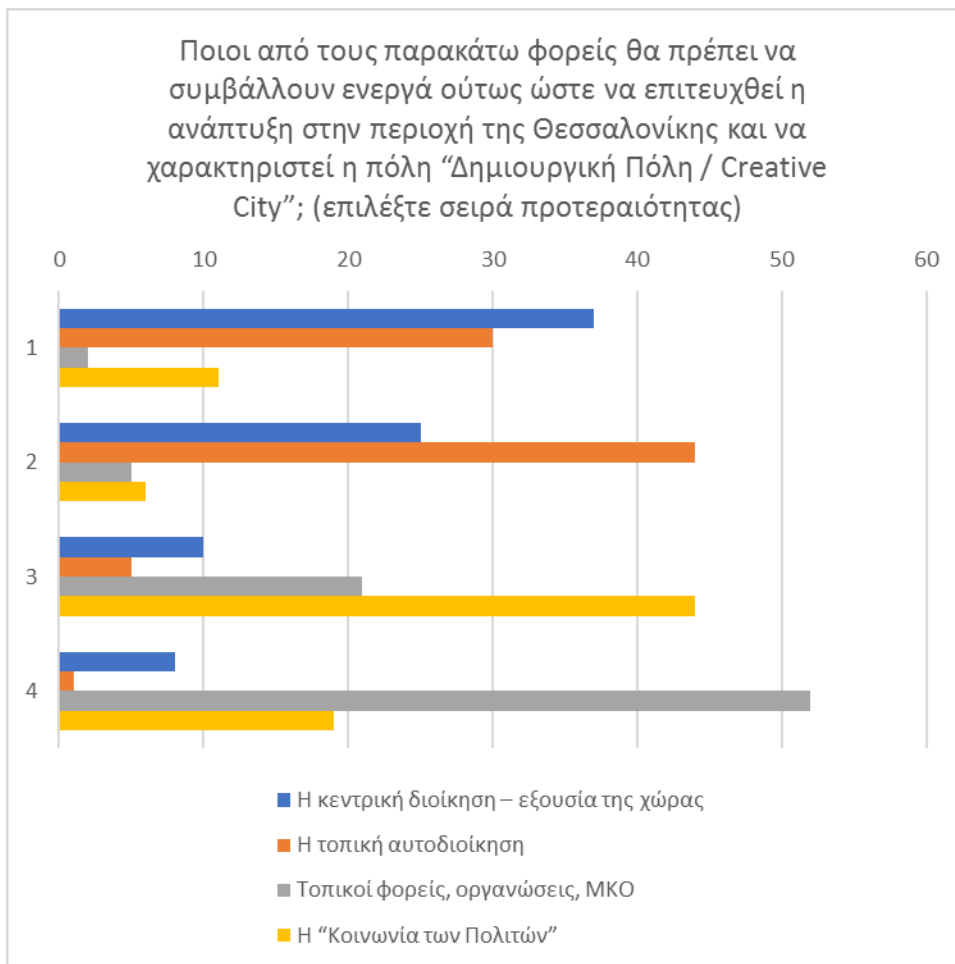
Α) Η κεντρική διοίκηση - εξουσία της χώρας

Β) Η τοπική αυτοδιοίκηση

Γ) Τοπικοί φορείς, οργανώσεις, ΜΚΟ

Δ) Η “Κοινωνία των Πολιτών”

Ε) Άλλο:.....

Στο σύνολο των ερωτώμενων η «κεντρική διοίκηση - εξουσία της χώρας», και η «τοπική αυτοδιοίκηση» είναι οι φορείς που θα πρέπει περισσότερο να συμβάλλουν, ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και να χαρακτηριστεί η πόλη “Δημιουργική Πόλη / Creative City”, αφού επιλέγονται στις δύο πρώτες θέσεις σειράς προτεραιότητας σε ποσοστά 78% και 93% περίπου, αντίστοιχα.

Οι «τοπικοί φορείς, οργανώσεις, ΜΚΟ» είναι η κατηγορία φορέων που έρχεται τελευταία στη σειρά προτεραιότητας των ερωτώμενων, καθώς σε ποσοστό 65% επιλέγεται στην τελευταία σειρά προτεραιότητας, ποσοστό που για καμία από τις άλλες κατηγορίες φορέων δεν ξεπερνά το 24%.